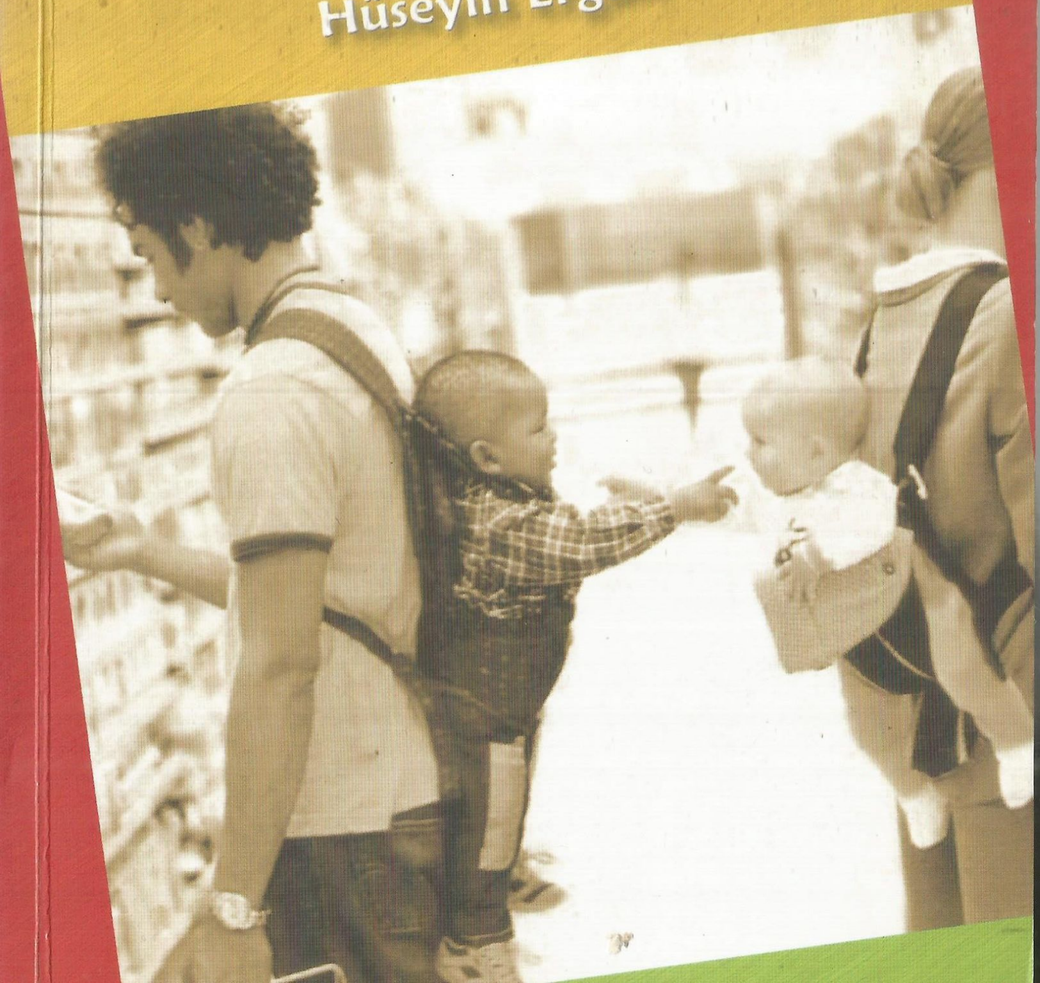
Bilişim Çağında Sol

Hüseyin Ergün

GÜZEL GÜNLER GÖRECEĞİZ ÇOCUKLAR

GÜNEŞLİ GÜNLER GÖRECEĞİZ

NAZIM HİKMET

BİLİŞİM ÇAĞINDA SOL

Hüseyin Ergün

huseyinergun@superonline.com

0533.254 01 08

1 Mayıs 2004

Baskı, Cilt:
Mart Matbaacılık Sanatları Tic. San. Ltd. Şti.
Tel: 0212 321 23 00 Faks: 0212 295 11 07

içindekiler

ÖNSÖZ

MURAT KARAYALÇIN
SHP GENEL BAŞKANI

Türkiye'nin sol partilerinin oy toplamı 1983 yılından bu yana neredeyse düzenli ve sürekli olarak azalıyor. 1983 yılında Halkçı Partinin aldığı oy ile 1987 seçimlerinde SHP ve DSP'nin aldıkları oyların toplamı hemen hemen aynı: yüzde 33. 1999 seçimlerinde, DSP'nin oylarında terörle mücadelede sağlanan başarıdan kaynaklanan artış nedeniyle, sol oylarda bir miktar yükselme var. Ancak 1999 seçimini bu gerekçe ile dışarıda tutarsak, 1983 milletvekili seçiminden, 2004 yerel yönetim seçimlerine kadar geçen sürede sol oyların toplamının üçte birden, yaklaşık olarak dörtte bire indiğini söyleyebiliriz.

Sol partilere oy veren seçmenler, zaman içinde, bu partilerde gördükleri yanlışlıkları ya da eksiklikleri protesto ederek sandığa gitmemekteler. Kasım 2002 milletvekili seçiminde ve daha yüksek ölçüde de Mart 2004 yerel yönetimler seçiminde bu tepki çok açık bir biçimde sergilenmiştir.

Türkiye'de, özellikle son yıllarda, her seçim yenilgisinin ardından solun durumuna ilişkin tartışmalar açılmakta, sol siyasetin ya da sol düşüncenin sorunları incelenmektedir.

Hiç kuşkusuz Türkiye ve dünya solunun önünde duran çok sayıda sorundan söz edilebilir. Ancak sol düşüncenin özüne ilişkin bir sorun yoktur. Başka bir ifade ile sol düşüncenin; eşitlik, özgürlük, çağdaşlaşma, dayanışma diye tanımlayabileceğimiz amaçları değişmez, değiştirilemez.

Bununla birlikte solun kullanacağı araçları ve örgütlenme yapısını değiştirmesi, yenilemesi gerekmektedir. Gerçekten 1970'li yılların ortalarından itibaren gittikçe yayılan ve bugün dünyanın hemen her yerinde kullanılan yeni üretim sistemi sol düşüncenin yeni araçlar geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca iletişim devriminin sağladığı olanaklar, sol partilerde dolaylı demokrasiden doğrudan demokrasiye geçilmesini çok büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Böylelikle sol partilerde parti içi demokrasinin işleyişinde delegelik yerine üyelik öne çıkmaya başlamıştır.

Bunlar genel ve kavramsal sorunlardan bazılarıdır. Ancak SHP'nin 2002 ve 2004 seçimlerinde sol partiler arasında bir seçim ittifakı kurulması için yaptığı çalışmalar, Türkiye solu için özel sayılabilecek bir sorunu ortaya çıkarmıştır. O da örgütlü diyalog eksikliğidir. Gerçekten düşünsel düzeyde, eylem düzeyinde, hatta beşeri olarak bile sol partiler ve yöneticileri arasında ciddi bir ilişki bulunmamaktadır. Seçimlerden belli bir süre önce sergilenen ittifak kurma girişimlerinin sonuç alamaması bir ölçüde bu nedenden de kaynaklanmış olabilir.

Sol partiler olarak uğruna siyaset yaptığımız toplum kesimlerine, tüm ulusumuza, yurdumuza ve tüm insanlığa karşı sorumluluk taşıyoruz. Aramızda siyasetin doğal sürecine ters düşmeyecek örgütlü bir diyalog olmalıdır. Sol partiler olarak sol, sosyal demokrat düşüncenin kuramsal ve güncel sorunlarını hem genelde hem de Türkiye özelinde tartışabilmeliyiz. Hatta buna yalnızca sol, sosyal demokrat partiler değil, sendikalar, esnaf odaları, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve bireysel olarak yazarlar, düşünürler de katılmalıdır.

SHP bu amaçla bir Sol Düşünce Platformunun oluşturulmasını önermektedir. Çok önemli gördüğümüz bu projenin hazırlıkları için SHP MYK üyesi Dr. Uğur Cilasun görevlendirilmiştir.

SHP, Sol Düşünce Platformunda çalışmaların başlatılabilmesi için, Türkiye deneyimini de dikkate alarak, önce katılımcılara bir tartışma metninin sunulmasının uygun olacağını düşünmüştür. Tartışma metninin hazırlanması için de Prof. Sadun Aren, Hüseyin Ergün, Kenan Somer ve Dr. Uğur Cilasun'dan oluşan bir kurul oluşturulmuştur. Hüseyin Ergün arkadaşımız sizlere sunduğumuz bu çalışmasını bu kurulda yapılan tartışmaların ışığında hazırlamıştır.

Bu metin SHP'nin resmi görüşü değildir. Bir başka ifade ile SHP Programını tümüyle yansıtmamaktadır. Ayrıca çalışmada dile getirilen önerilerin kimileri ile de farklı düşünmekteyiz. Söz gelimi, çalışma, vergilemede dolaylı vergilerin öne çıkarılmasını önermektedir. SHP ise doğrudan vergilendirmeyi savunmaktadır. Mutabakatın olmadığı başka örnekler de verilebilir. Kuşkusuz bu çalışmada Sol Düşünce Platformu katılımcıları da benzer bir değerlendirme ile mutabık oldukları ya da karşı çıkacakları çok sayıda görüş ve öneriyi saptayacaklardır. Her şeye karşın, kabul edilmeyenlerden, mutabık olunmayanlardan sonra geriye eğer anlamlı bir şey kalıyorsa, bunun Türkiye solu için önemli bir kazanım olacağını umuyoruz.

Başta sevgili hocam Sadun Aren olmak üzere çalışmaya katkıda bulunanlara şükranlarımı sunuyorum. Hüseyin Ergün arkadaşımızı da böyle bir çalışmayı yapma cesaretini sergilediği için ve üretkenliği nedeniyle kutluyorum ve kendisine teşekkür ediyorum.

SOL, ÖZGÜRLÜKTÜR, EŞİTLİKTİR, YAŞAM SEVİNCİDİR

HÜSEYİN ERGÜN

Sol, tarih boyunca, geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah içinde yaşama özlem ve istekleri ile mücadelelerine 19. yüzyıl başında verilen addır. O nedenle bu akım, "tarihten önce vardı, tarihten sonra da var." Gelecekte de olacak. Başka hiçbir siyasal ve sosyal akım bu niteliğe sahip değildir.

Kabilecilik, aşiretçilik, boyculuk, soyculuk... bin yıllar sürdü; sonunda yokoldu. Beylik, ağalık, lordluk, krallık, sultanlık binlerce yıl egemen oldu; sonunda tarih sahnesinden silindi. Çeşitli dinler için yapılan savaşların, bir hiç uğruna yapıldığı anlaşıldı. Milliyetçilik, üç yüz yıl bile dayanamadı. Liberalizm, nihayet son üç yüz yılın akımı.

Bu akımların hepsi bir uçtan metafiziğe bulaştılar. Dincilik, soyculuk, boyculuk, ırkçılık, milliyetçilik vb. kendi dinlerinin, ırklarının, soylarının, uluslarının ötekilerden üstün olduğu kabulüne bağlandılar. Liberalizm, piyasayı fetişleştirdi. Sol dışındaki bu ve benzeri siyasal ve sosyal akımlar, hep küçük grupların çıkarlarını ve egemenliklerini gözettiler.

Sol ise, geniş yığınların, özgürlük, eşitlik ve refahı için sürekli bir yürüyüştür. Bütün insanlığın özgür, eşit ve refah içinde yaşama hakkını gözetmektir. Ayrıcalıkları, akla, bilime ve ahlaka aykırı görerek reddetmektir. Ekonomik çıkarlara ve siyasal egemenliğe değil, yaşamın tümüne bakmaktır. İnsanlığın bayram sevinci içinde yaşaması için çalışmaktır.

Bu nitelikleriyle sol, her toplumda ve her tarih kesiminde varolmuştur; gelecekte de varolacaktır. Çünkü, solun öteki akımlardan bir farklılığı da, her çağa ve her topluma uygun görüş ve mücadele yöntemlerini geliştirebilmesidir. Bir başka deyişle, tarih boyunca yaşamasının ve gelişmesinin bir nedeni toplumsal gerçeklikler ise öteki nedeni de çağ değişimlerine, yeni koşullara uyum yeteneğidir. Dolayısıyla, bu kitabın temel amacı, bilişim çağında; solu yeniden başat düşünce akımı kılmak için, çağa uygun yeni görüş ve yeni kabuller arayışına yardımcı olacak bir tartışma için zemin oluşturmaktır.

SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın'ın, bir sol platform kurulması fikri, bu bakımdan, çok heyecan vericiydi. Ama bu platformun başarılı olması için bir ön hazırlık gerekliydi. 2002 yılı sonunda, bu hazırlığı yapmak için başlayan çalışmamız, 2004 Mayıs başında sona erdi. SHP Genel Başkan yardımcısı sevgili Uğur Celasun'un kolaylaştırıcılığında çalıştık. Sevgili hocamız Sadun Aren, ömrünü marksist düşüncede derinleşmek için değerlendiren sevgili Kenan Somer, Uğur Celasun ve ben bu süreç boyunca, hemen hemen her ay bir araya geldik. Bu toplantıların kimisine sevgili Karayalçın da katıldı. Toplantılarımızda ortaya çıkan görüşleri kaleme almak bana düştü. İyi bir ürün ortaya çıktığına inanıyorum.

Bu kitap, insanlığın özgürlük, eşitlik ve yaşam sevinci yürüyüşünün hızlanmasına "deryada bir katre" katkıda bulunursa, ne mutlu bize!

01 Mayıs 2004, İstanbul.

MOTORLARI MAVİLİKLERE SÜRECEĞİZ ÇOCUKLAR,
IŞIKLI MAVİLİKLERE SÜRECEĞİZ.
NAZIM HİKMET

21. yüzyılın başında, dünyanın üstünde bir umut ışığı dolaşıyor.

İnsanlığın binlerce yıllık özgürlük, eşitlik, adalet, refah, onurlu ve korkudan uzak yaşama özlem ve isteklerinin gerçekleşmesi; başka bir ifadeyle, geniş yığınların bu uğurdaki mücadelelerinin başarıya ulaşması için, tarihin hiçbir döneminde ortam ve olanaklar bu denli elverişli olmamıştı.

Çünkü, Gobi çölünde yahut Sibirya steplerinde, Amazon ormanlarında ya da Büyük Sahra'nın ortasında açlıktan ölen, tedavi göremeyen veya eğitim alamayan çocuğun, iş bulamayan babanın, çocuklarına bayramlık alamayan ananın; ya da "namus cinayeti"yle veya şeriat uyarınca taşlanarak öldürülen kadının acısı hiçbir zaman insanlığa bu kadar mal olmamış, insanlığı bu kadar derinden sarsmamıştı.

Çünkü, dünyanın merkezi ile en ücra köşesi arasındaki iletişim ve etkileşim tarihin hiçbir döneminde ışık hızıyla gerçekleşmemişti.

Çünkü, tarihin hiçbir döneminde, verimlilik ve üretkenlik bu kadar yüksek; fırsatlar ve olanaklar bu kadar çok ve bunlardan yararlanmada adaletsizlik bu kadar derin değildi.

Çünkü, binyıllar boyunca, cinsiyet, ırk, soy-sop, inanç ve düşünce farklılıkları ve sınırlarla birbirinden koparılan insanlar için, kucaklaşma fırsat ve olanakları hiçbir zaman bu kadar olgunlaşmamıştı.

Ve insanlık, hiçbir zaman, bu çelişkileri bu kadar açık seçik farketmemişti.

Dünyanın üzerinde dolaşan umut ışığının kaynağı bu çelişkili gerçekliklerdir. Bu umut ışığının önümüzü aydınlatması, kendisini, insanlığın özgürlük, eşitlik ve refaha ulaşma idealine adamış, bilgili, bilinçli, inançlı, kararlı ve özverili insanların mücadelelerine bağlıdır.

Bilişim çağında sol, bu mücadeleye çağrının adıdır.

Tom Miks Öldü*

Çocuklar,
Tom Miks öldü.
Vallahi gözlerimle gördüm.
Dün sabah atıyla girerken kasabaya,
Doğru söylüyorum, gözlerimle gördüm
Atari vurdu onu.

O küçük-büyük adam
Boş bir çuval gibi
İki perçem kâkülüyle
Boylu boyunca uzanıverdi yola.

Ne yakaladığı haydutlar,
Ne binbir surat,
Ne de onu çizen ressam,
Doktor'la Konyakçı'dan başka
Hiç kimse gelmedi cenazesine.

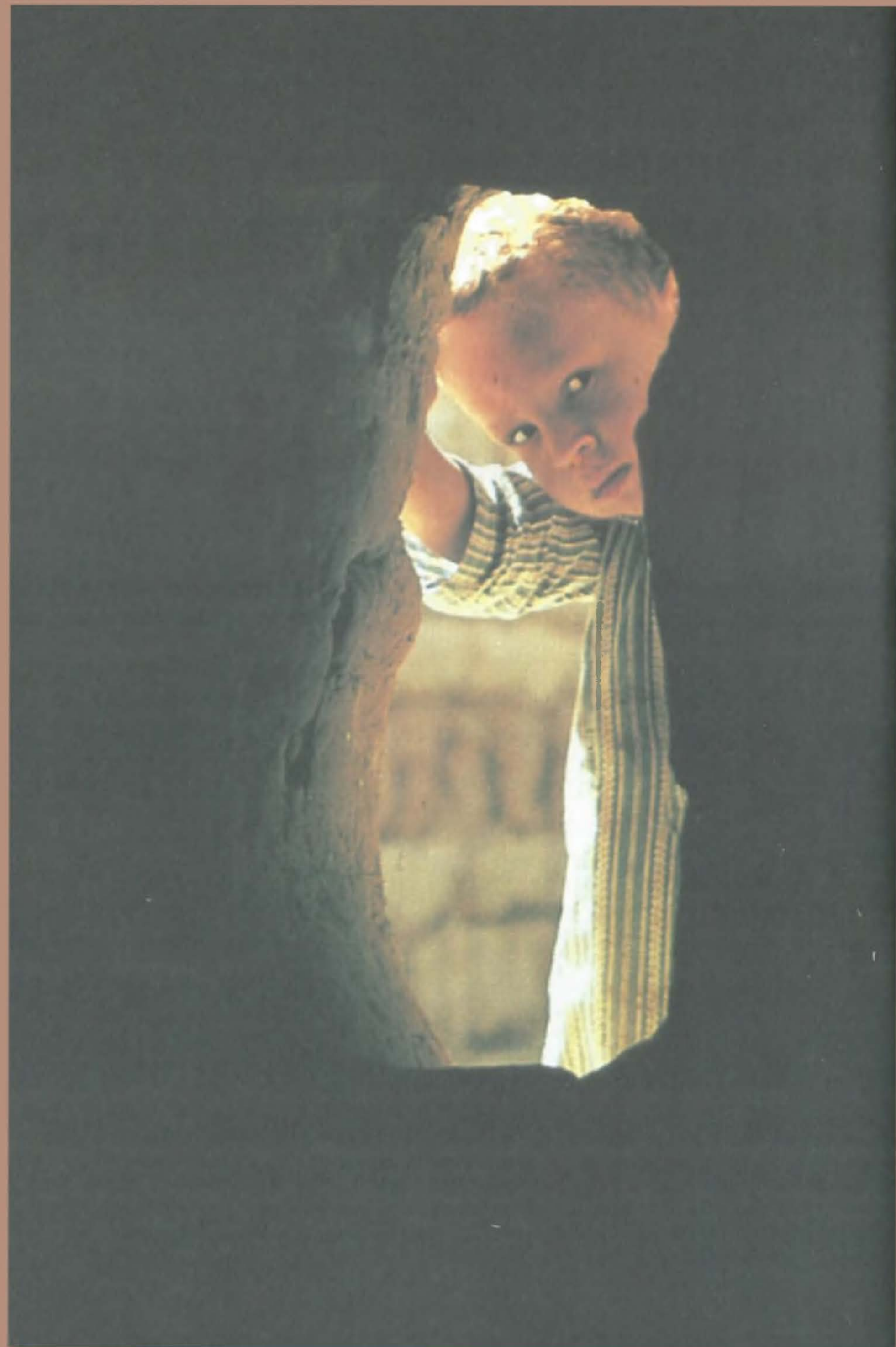
Zavallı, bir başına,
Başına dikilen odundan bir haçla
Gömülüverdi kasaba kabristanına.

Çocuklar,
Siz farkında bile değildiniz O'nun öldüğünün
Elinizde game watch'lar, joy stick'lerle
Gezici bir otobüse
Oyun oynamaya gitmiştiniz.

Ve günler sonra,
Bu şiiri yazdım ben;
Kara kuşlardan önce duyurabilmek için
Sizlere ve nişanlısı Suzi'ye
Artık öldüğünü Tom Miks'in.

Yalvaç Ural

* Yalvaç Ural'ın bu şiiri, bence, son elli yılda dünyamızda meydana gelen köklü değişikliklerin olağanüstü güzel bir özetidir. Elinizdeki çalışmaya denk düştüğünü düşündüm. Hüseyin Ergün

DÜNDEN BUGÜNE DEĞİL, GELECEKTEN BUGÜNE

DÜN DÜNDE KALDI CANCAĞAZIM
BUGÜN YENİ ŞEYLER SÖYLEMEK LAZIM
MEVLANA

1. Türkiye, uzunca bir süredir, bunalım üstüne bunalım yaşıyor. Bu bunalımlar, 1987 seçimlerinden sonra, yokuş aşağı yuvarlanmaya dönüştü. Bu dönemde, milliyetçisiyle, liberaliyle, tutucusuyla, dincisiyle sağın bütün türleri ve tutucu sol, iktidar ve muhalefet oldular. Sonuçta hepsi çöktüler, güvenilirliklerini ve saygınlıklarını yitirdiler.

2. 03 Kasım 2002 seçimleriyle, 1980 sonrası partileri ve politikacıları tümüyle tasfiye oldular. Cumhuriyetin aslı ve bildik kimliğiyle sorunlu bir kadro, AKP, anayasayı değiştirebilecek bir çoğunlukla iktidara geldi; 28 Mart 2004 seçimlerinde, oy oranını %34,5'ten %42'ye çıkararak yerel yönetimleri de ele geçirdi.

3. Bir buçuk yıla yakın bir süredir iktidarda olan ve belli başlı konularda sürekli yalpalayan bu kadro, bir konuda çok net: Varlıklı sınıfların yanında yeralıyor ve bu konumlanışını din örtüsüyle kitlelerin gözünden saklıyor.

4. Öte yandan, Türkiye bir muhalefetsizlik bunalımı yaşıyor. Son iki seçimde, Meclis içi muhalefet de meclis dışı muhalefet de başarısızlığa uğradı. İktidarın karşısında, yurttaşların etrafında toplanabileceği bir muhalefet odağı yok. Sağ partilerin, görünür bir gelecekte, AKP'nin gölgesinden kurtulup bir seçenek olmaları mümkün değil. Ama sol, sivil-siyasi bir alternatif yaratma şansına sahip.

5. Ortam, solun özgürlük, eşitlik, refah ve cumhuriyet değerleri bayrağını açarak geniş kitleleri etrafında toplamasına çok elverişli. Ama sol üç nedenle buna hazır değil. Birincisi, düşünsel bakımdan bir meydan okumayı gerçekleştirecek ufuktan ve beyinsel hazırlıktan yoksun. İkincisi bölük pörçük ve etkisiz. Üçüncüsü, idealizmini ve dolayısıyla kitleler üzerindeki inandırıcılığını yitirmiş durumda.

6. Bu bir kader değil. Dünya deneyimi bunu gösteriyor. 2003'te Brezilya'da Lula oyların yarıdan fazlasını alarak iktidar sorum-

luluğunu üstlendi. 2004 Mart'ında İspanyol Sosyalist Partisi sekiz yıllık bir ayrılıktan sonra yeniden iktidara geldi. Daha bir yıl önce tepe taklak iktidardan giden Fransız sosyalistleri, Türkiye'deki yerel seçimlerle aynı gün yapılan yerel seçimlerde 22 bölgenin 21'inde seçimleri aldılar; oylarını ilk kez %50'nin üzerine çıkardılar. Avusturya'da 24 Nisan 2004'te yapılan seçimlerde solun adayı oyların %53'ünü alarak Cumhurbaşkanı oldu.

7. Bu Türkiye'de de başarılabilir. Sol, işsizliğin, yoksulluğun, sefaletin üzerine iktidarın çektiği sis perdesini kaldırıp atarak, gerçek durumu sergileyebilir. Geniş yığınları gözeten bir özgürlük, eşitlik ve refah programı ile seçmenleri kazanabilir. Bunun için, herşeyden önce, solun, düşünsel alanda yenileşmesi ve bu yenileşmeyi bir meydan okuma düzeyine yükseltmesi; daha açık bir ifadeyle, başat düşünce akımı ve umut olması gerekiyor.

8. Düşünsel yenileşme, dünden bugüne bakarak değil, gelecekten bugüne bakarak gerçekleştirilebilir. Bu da yetmez; düşünsel yenileşme için, kapalı kapılar ardında değil; kamuya açık, geniş çaplı, verimli ve ilerletici bir tartışma gerekir. Günümüzde, Türkiye solunu, aydınlarını, politikacılarını ve insanlarını böyle zor ve onurlu bir görev beklemektedir.

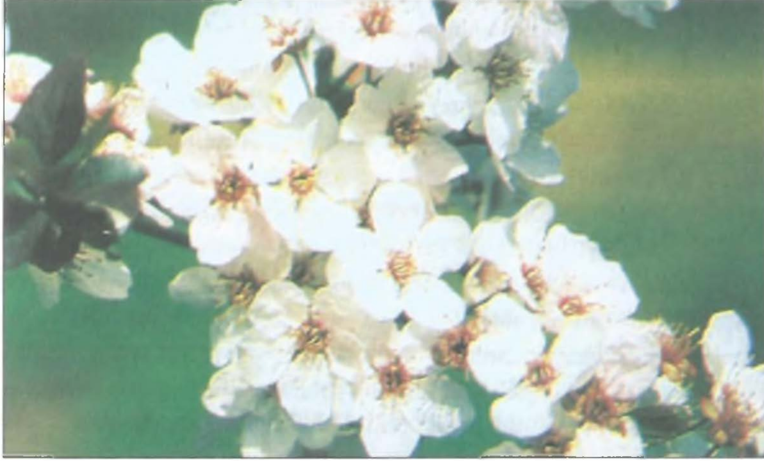
9. Düşünsel yenileşmeyi başaramayan bir sol, dünyanın değişen koşullarına denk düşen politikalar üretemez. Bu da Türkiye'de etkili bir muhalefetin yokluğu demektir. Etkili muhalefetten yoksun bir ülke dinamizmden yoksun bir ülkedir. Böyle bir durumdan Türkiye'yi kurtarmaya hiçbir iktidarın gücü yetmez. Solda düşünsel yenileşme başarılamazsa, Türkiye geleceğe toslayabilir. O nedenle, bir muhalefet krizi yaşayan Türkiye'de bugün en önemli siyasal görev, solda düşünsel yenileşmedir.

10. Mustafa Kemal ve arkadaşları 20. yüzyılın başında benzer bir görevi başardılar. O günün genel-geçer yaklaşımlarını bir yana

ittiler. Değişen dünyayı kendilerine bir başlangıç noktası olarak aldılar. Gelecekten kendi dönemlerine baktılar. Önlerine geleceğe dönük bir eylem planı koydular. Halkın gücüne dayanmayı seçtiler. Eylem planlarına halkı inandırdılar. Böylelikle halkın gücünü seferber ettiler. Sonuçta "imkânsız"ı başardılar; modern Türkiye Cumhuriyetini kurdular.

11. Bugün, ülkemiz solunda ideolojik yenileşmeye dönük bir tartışmayı başlatmak, 21. yüzyıl başında, 20. yüzyıl başındakine benzer bir silkinişe omuz vermek anlamına gelecektir. Kuşku yok ki, bu düşünsel silkiniş sonunda oluşacak sinerji, hem geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah yürüyüşünü hızlandıracak hem de törpülenen Cumhuriyet değerlerinin yeniden can bulmasını sağlayacaktır.

YÜRÜ! HÜR MAVİLİĞİN BİTTİĞİ SON HADDE KADAR!
İNSAN ALEMDE HAYAL ETTİĞİ MÜDDETÇE YAŞAR.
YAHYA KEMAL BEYATLI

12. **İlerleme hayal etmekle başlar.** Anatol France şöyle diyor: "Başka çağların ütopyaları olmasaydı, bugün perişan ve çıplak olarak hala mağaralarda yaşardık. Her ilerlemenin, daha iyi geleceğe doğru her hamlenin temeli ütopyadır." Hayal etmek bir yanıyla iyimser olmaktır. 15 yaşındaki Kıbrıslı öğrenci Hasan Ergüler, gazeteci Can Dündar'a yazdığı mektubu şöyle bitiriyor: "Yarına iyi bakarsak yarın iyi olur." Öte yandan, ideolojiler, bir yandan da toplumların entelektüel boyutunu yansıtırlar. Ahmet Kemerli'nin deyişiyle, "Entellektüel boyut, tarih boyunca bütün dirilişlerin olmazsa olmaz şartıdır."

13. **İdeolojilerin öldüğü savı sağın bir ideolojik saldırısıdır.** Toplumun değişik sınıf ve kesimlerine bir tek ideolojik gömlek önermek orta çağ kafasıdır. Bilindiği gibi, orta çağda esas ideoloji dindi. Dinler geniş yığınlara "tevekkül, kadercilik, itaat ve öteki dünyada adalet", egemenlere de "merhamet" öneriyordu. Ama, sanayi devrimi ve aydınlanma sayesinde bu anlayış değişti. Geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah özlem ve istekleri, "merhamet" veya "öteki dünya" konusu olmaktan çıktı; bir hak arama mücadelesi haline geldi. Bu mücadele, insanlar arasında, çıkar, konum ve görüş farklılıkları varolduğu sürece varolacaktır. Bu mücadelelerin düşünsel aracı ideolojilerdir. İdeolojiler öldü diyenler, bize egemenlerin ideolojisine boyun eğmemizi önermekten daha kötü bir şey yapıyorlar: hayalimizi öldürmeye çalışıyorlar. Kendi işlerine gelen bir düzeni, bizim de kabul etmemizi istiyorlar.

14. **Ölen idealler değil, eskiye ait bazı kabuller, geçerliliği kalmamış mücadele ve çözüm yöntemleridir.** Geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah özlem ve istekleri öncesiz ve sonrasızdır. Sola can veren özgürlük, eşitlik ve daha iyi yaşam idealleri, bugün de bütün canlılığını korumaktadır. Sosyalist hareket, özünde, bu ideallerin yaşama geçirilmesi isteklerinin ete kemiğe bürünmesidir. Sağcı düşünürlerin aşılamaya çalıştığı gibi gerçek hiç de bir tane değildir. Onların gerçeği, küçük bir azınlığın çıkarları penceresinden gördükleridir. Solun ger-

çeği ise "büyük insanlığın" özgürlük, eşitlik ve refaha ulaşma özlem ve istekleri ışığında şekillenmektedir. Ancak, bu ideallere ulaşmanın mücadele ve çözüm yöntemleri çağdan çağa ve yerden yere değişmektedir. O nedenle, solun mücadele ve çözüm yöntemlerinin değişen dünyaya uygun olarak yeniden kurulması gereklidir.

15. **Sol dünya görüşü sağ dünya görüşlerinden niteliksel olarak farklıdır.** Sol dünya görüşü evrende ve toplumda değişimi esas alır; politikalarını bilimsel gerçeklikler üzerine oturtur. Sağ ideolojiler ise, duraganlığı esas alır; günü ve kurulu düzeni açıklarlar ve savunurlar; statükocudurlar. Sözgelimi, liberalizm, piyasayı esas alan ekonomik düzeni açıklar ve piyasayı kutsar. Piyasayı büyülü bir güç gibi, her derdin devası sayar. Demokrasi ile insan hak ve özgürlüklerini, bunlar, piyasa ekonomisi için elverişli olduğu ölçüde savunur. Öte yandan, sol dünya görüşü liberalizmin, demokrasi ve insan hak ve özgürlükleri konusundaki görüşlerini içkindir. Ama orada durmaz, bunun daha ilerisine gider. Tüm ayrıcalıkların ortadan kaldırılmasını hedefler ki, liberaller bunu hayal etmek bile istemezler. Sağ milliyetçi ve dinci görüşler ise, irrasyoneldir. Bir soyun veya bir inancın ötekinden üstün olduğu ilkesine dayanırlar. Sol dünya görüşü, bu bilime, ahlaka ve akla aykırı dinci ve milliyetçi görüşleri tümden reddeder. Beri yandan sağ görüşlerin hepsi, egemen kesimlerin penceresinden bakarlar. Sol ise bütün insanlığın eşitliğini ve kardeşliğini gözetir; bütün insanlar için, daha özgür, daha eşit ve daha kaliteli bir yaşamı hedefler. Nazım, "Elimde olsaydı/ bu yolculuğa başlayıp başlamamak/başlardım yine." derken sol dünya görüşünün, uğrunda savaşılmaya değer bir ideal oluşunu anlatmak ister.

16. **Sol, tarihin doğru kavranışına dayalı gerçekçi bir "umut ideolojisi"dir.** Çünkü tarihin doğru bir irdelemesine dayanır. Bu irdelemeye göre, uzun zaman dilimlerinde ve geniş ölçeklerde, insanlık iyiye ve ileriye gitmektedir. İyiye gidişin temeli, insanoğlu'nun doğanın sırlarını çözmesi ve bulgularını üret-

kenliği ve yaşam kalitesini artıracak şekilde kullanmasına dayanır. Bilim ve teknoloji geliştikçe insan toplumları da gelişir ve değişir. Bir tarihçinin dediği gibi, "Deneysel her bilimde mükemmeli arama eğilimi vardır. Her insanda ise yaşam koşullarını iyileştirme güdüsü bulunur. Bu iki gerçeklik, büyük toplumsal felaketler ve kötü kurumların engellemelerine rağmen, uygarlığı ileri götürmek için yeterli olmuşlardır." Sağ "böyle gelmiş böyle gider" derken, sol "böyle gelmiş olsa da böyle gidemez" der. Değişimi ve ilerlemeyi esas alan sol, insanlığa umut verir ve daha iyi yarınlar vaadeder. Umut ve çözüm vaat edemeyen bir siyasal hareket sol olamaz.

17. **Sol, geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah özlem ve istekleri doğrultusunda sürekli bir yürüyüştür.** Geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah talepleri insanlıkla birlikte varolmuştur. Bu talepler, yaklaşık onbin yıl önce, toplamacılıktan tarıma -sınıflı topluma- geçilmesiyle "sınıf mücadelesi" niteliği kazanmıştır. Bu mücadele, tarih boyunca aralıksız sürmüştür; sürmektedir. "Sol" kavramının, ilk kez, 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında kullanılması bu gerçeği gözardı etmemizi gerektirmez. Ama 19. yüzyıl ortalarına kadar, bu mücadeleler merhamet ve iyilik dilenme şeklinde dile geliyordu. 19. yüzyıl ortalarından beri, sanayileşme ile toplumsal dokunun değişmesi ve marksizmin yeni dünyayı yorumu ile, bunlar, hak mücadelesi niteliği kazanmıştır. Bu mücadeleler, insanlık yaşadıkça devam edecektir. Bir başka deyişle, sol, sosyal demokrasi veya sosyalizm, özgürlük, eşitlik ve refaha doğru sürekli bir yürüyüştür. Bir menzile varılınca tamamlanmaz. Her menzil -her konak yeri- özgürlüğe, eşitliğe ve refaha doğru yürüyüşte yeni bir uğraktır. Çünkü -ve iyi ki- tarihin sonu yoktur.

18. **Sol yoksulluk ideolojisi değil; özgürlük, eşitlik ve refah ideolojisidir.** Solun hedefi, yalnız küçük bir azınlığın değil, geniş yığınların da özgür, eşit ve gönençli bir yaşama kavuşmasıdır. 19. yüzyıl ortalarına kadar bunlar gerçekleşmesi olanaksız hayaller olarak algılanıyordu. Marksizm, insanlığın ulaştığı ge-

lişme düzeyinde, bu taleplerin hayal değil, geçekleşebilir birer özlem olduğunu gösterdi. O nedenle, 19. yüzyılın ortalarından beri, sol, fukaralığı paylaşmanın değil, fukaralığı tarihin çöplüğüne göndermenin, özgürlüğün ve eşitliğin ideolojisidir. Herkesin hakkını almasını, her insanın özgür, eşit ve refah içinde yaşamasını hedefler.

19. **İnsanlık açlığı ve yoksulluğu alt edecek olanaklara sahiptir.** İçinde yaşadığımız çağdaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bunu her zamankinden daha fazla gerçekleşebilir kılmıştır. Bugün, insanlığın ulaştığı üretkenlik düzeyinde, bütün ülkelerde nüfusun tamamı için kaliteli yaşam olanağı vardır; açlığı ve yoksulluğu yeryüzünden silmek olanaklıdır. Bu bağlamda, solun programında, bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi hızlandırmak, dolayısıyla, daha yüksek üretime ulaşmak ve geniş yığınların dünya gelişmesinden daha adil pay almasını sağlamak önemli bir yer tutar.

20. **İnsanlık ilerledikçe, geniş yığınlar için özgürlük, eşitlik ve refah mücadelesi olanakları artmaktadır.** Üretim güçlerinin durmadan gelişmesi, eğitim yoluyla insan üretkenliğinin sürekli artması, geniş yığınlar için, daha büyük eşitleşme ve özgürleşme olanakları sağlamaktadır. İnsanlık ilerledikçe, temel haklar bakımından özgürleşmekte, yaşam olanakları ve yaşam kalitesi bakımından eşitleşmektedir. Geçim, eğitim ve iletişim olanakları artan birey güçlenmekte ve dolayısıyla hak mücadelesini daha etkili yürütebilmektedir. İnsanlığın zenginleşmesi ve bütünleşmesi ile çatışmacı politik akımlar marjinalleşmekte, demokratik tahammül -diyalog ve uzlaşma- gelişmektedir. Bu da sosyal ve politik mücadelelerin demokratik zeminde akmasına daha elverişli bir ortam sağlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce sadece bir avuç ülkede görülebilen çok partili politik yaşamın, bugün yüzü aşkın ülkede yönetim şekli haline gelmiş bulunması bunun göstergesidir.

21. **Sol siyasal akımlara olan gereksinim artarak sürmektedir.** Toplumsal gelişimin, geniş yığınların özlem ve isteklerinin gerçekleşebilmesi için sağladığı olanakları değerlendirmek, ancak örgütlü mücadele ile mümkündür. O nedenle, sol demokratik ve politik mücadele, bugün, geniş insan yığınları için, enaz dünkü kadar önemli ve gereklidir. İlerde de öyle olacaktır. Gelişmesinin ileri aşamalarında, özgürleşme ve eşitleşmedeki ilerlemeler sonucu, insanlık, sınıfsız gelişmiş topluma yaklaşsa ve sınıfsal ayrıcalıklar ortadan kalkmaya yüz tutsa bile, o aşamada da insanlar arasındaki konum, çıkar ve görüş farklılıkları var olacaktır. Dolayısıyla sol siyasal harekete olan gereksinim, bugün olduğu gibi gelecekte de devam edecektir.

22. **Dünyadaki köklü değişiklikler solun bazı kabullerini gözden geçirmesini gerektirmektedir.** Solun her iki kanadının geleneksel görüşleri, 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşmuş ve farklı iki kulvarda gelişmiştir. Ancak, 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak insanlık yaşamında iki büyük değişiklik ortaya çıkmıştır. **Birinci büyük değişiklik** bilişim teknolojisinin gelişmesidir. Bu teknoloji ile bilgi, mal ve hizmet üretiminde başat unsur haline gelmiştir. Sermaye ve ücretli-üretken kol emeği başat konumunu yitirmiştir. O nedenle mal ve hizmet üretimindeki eski ilişkiler kökten değişmeye başlamıştır. Bilişim teknolojisi ile bilgiye ulaşmada, bilgiyi toplamada, tasnifte, kullanmakta ve insanlar ve kuruluşlar arasındaki iletişimde ışık hızı devreye girmiştir. Mekanik hızın yanısıra ışık hızının devreye girmesi, dünyayı küçük bir köy haline getirmiştir. **İkinci büyük değişiklik,** 1917-1990 yılları arasına damgasını vuran iki kutuplu dünyanın yıkılmasıdır. Bu iki büyük değişiklik, siyasetten hukuka, sınıflar arası ilişkilerden insan yerleşimlerine kadar herşeyi değiştirmeye başlamıştır. Sonuçta sanayi toplumu koşullarında ortaya çıkmış ve iki kutuplu dünya koşullarında şekillenmiş görüş ve yaklaşımların gözden geçirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

23. **Yeni köy'de eski adetlerle ve eski aletlerle başarılı olunamaz.** Nazım Hikmet'in "benim şafak çığlıklarıyla sabaha eren müthiş gecem" nitelemesine uygun bir şekilde, 20. yüzyıl bir uygarlık değişimiyle sona erdi. Sol, bu "müthiş gece"den özgürlük, eşitlik ve refah idealleri ile adaletsizliğe isyan geleneğini devraldı. Ama, bir değişim ideolojisi olduğu için, eski mücadele yöntemlerini ve eski çözümleri bugünün gerçekleri ışığında tartışıyor, gözden geçiriyor. Prof. Aren'in sözleriyle "Koşullar değişince uygulamaların da değişmesi zorunludur... İnsanlar eski uygulamalara koşulların değişmiş olmasına rağmen değil, fakat koşulların değişmediğine inandıkları için bağlılık duyarlar." Görüş ve kabullerde eskimeyi öngörme, eski görüş ve kabulleri gözden geçirme solun, tarihi boyunca elden bırakmadığı bir yöntemdir. Marx ve Engels, yazılışından yalnızca 25 yıl sonra, Manifesto'nun 1872 tarihli baskısına yazdıkları önsözde şöyle diyorlar: "II. Bölümün sonunda ileri sürülen devrimci tedbirlere özel bir ağırlık verilmemelidir. O kısım bugün birçok bakımlardan başka türlü ifade edilebilirdi... Paris komününün pratik deneyimleri karşısında, bu programın bazı ayrıntıları artık eskimiştir." Değişimi ve eskimeyi bir gerçeklik olarak hatırda tutmadan, gerçekçi mücadele ve çözüm yolları bulmak olanaksızdır.

24. **Solun en büyük farkı gelecekten bugüne bakabilmesindedir.** Sol düşünceye göre, insanlık tarihi, bir uygarlıktan daha üst bir uygarlığa geçişler şeklinde ilerlemektedir. Bu yorum, solun gelecek tasarımı yapabilmesini, dolayısıyla, gelecekten bugüne bakabilmesini sağlamaktadır. Bugün, insanlık büyük bir değişim dalgasının üstündedir. Burada geleceği kestirmek ve ona doğru tepkiler vermek herşeyden önemlidir. Gelecekten bakabilmek mostralardan maden damarını bulabilmek gibidir. Prof. Sadun Aren, gelecekten bakışı küreselleşme bağlamında şöyle anlatıyor: "... küreselleşme henüz tamamlanmamıştır. Ama küreselleşmeden sözedebilmek için onun tamamlanmış olması değil, fakat başlamış olması yeterlidir. Zaten, insanlar için önemli olan sonuç değil süreçtir. Çünkü ama-

cımız, sürece müdahale ederek sonucu yani nasıl bir küresel leşme olacağını etkilemek ve belirlemektir. (1994)" Mostralar dan madenin ana damarına ulaşmak, geleceği insanlık yararı na etkilemek ancak böyle bir bakışla gerçekleşebilir.

25. **Solun günümüzdeki görevi, yeni dünyanın fırsat ve ola naklarını geniş yığınlar yararına değerlendirmektir.** So bunu geçmişte gerçekleştirdi. Sanayi devrimi insanlık tarihin de ileri bir aşamaydı. Sanayileşme ile mal ve hizmet üretimi nin devasa boyutlarda artması, geniş insan yığınlarının belleri ni doğrultmaları için muazzam olanaklar sunuyordu. Dünya solu, bu olanaklara sırtını dönmedi; tersine, bu olanakları en iyi şekilde kullanmak için yoğun mücadeleler verdi. Solun son iki yüzyıldaki başarılı mücadeleleri, hem ulusal, hem de küre sel ölçekte, geniş yığınlara büyük kazanımlar sağladı. Bugün olağan saydığımız temel hak ve özgürlüklerin; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi sosyal hakların hayata geçmesi bu müca delelerle sağlandı. Güçsüzlere destek bu sayede yasalara bağ landı ve kurumsallaştı. Sanayi devriminin son iki yüz yılda ge niş yığınlar için sağladığı olanaklardan çok daha fazlası bilişim devrimi ve küreselleşme ile önümüze serilmektedir. Mesele, solun, bu olanakları geniş yığınlar için hakkıyla kullanmayı ba şarabilmesindedir.

DURAGANLIKTAN DEVİNGENLİĞE

SÜKUN YOK HAREKET VAR;
BUGÜN YARINA ÇIKAR,
YARIN BUGÜNÜ YIKAR,
VE BU DURMADAN AKAR, AKAR ...
NAZIM HİKMET

26. **Hayatın kendisi, daima çok boyutlu, karmaşık ve dinamiktir.** Yaşam her an niteliği değişen devingen bir süreç ve oluşumdur. Olaylar sürekli nitelik değiştirir. Ama biz olayları durdurmak, sabitlemek isteriz. Bazı bilim adamlarına göre, beyinde bu sabitlemeyi sağlayan, bu sürekli değişimi gözden uzak tutmaya çalışan hücreler bulunmaktadır. Öyle veya değil, yaşamımızdan da biliyoruz ki, insanlar çoğu zaman, gerçek devingen durumu gözardı etmekte, değişiklikleri görmezden gelmekte; bir bakıma, alışkanlıklarını sürdürmesini sağlayan yapay bir dünya oluşturmaktadır. Bu yanılsamadan sıyrılmak için tarihe bakmak en doğru tutumdur.

27. **İnsanlık kervanı onbin yıl çok yavaş yol aldı.** Tarih, gökten yere düşmekte olan bir cismin hareketi gibi ilerliyor. Yol uzadıkça hareketin ivmesi artıyor. Şöyle ki, insanlığın toplamacılıktan üreticiliğe onbin yıl kadar önce geçtiği kabul ediliyor. Bu onbin yılın son üçyüz yılına gelinceye kadar, toplumsal yaşamda, ailede, hukukta, siyasette, ticarette, üretimde, sanatta ve hemen hemen her alanda değişimin çok yavaş gerçekleştiğini görüyoruz. O uzun yıllar boyunca insanlık gelişmesi, ovada akan bir ırmak gibi, çok yavaş ilerliyor. Ama bu sürecin son iki, üçyüz yılına gelince akış hızlanıyor ve zaman zaman çağlayana dönüşüyor. Siyasal ve sosyal hayatta, çağlayan'a devrim diyoruz. Son iki-üç yüzyılda İsmet Özel'in "Ben yaşarken oldu herşey/ben yaşarken yaratıldı kâinat" dizelerine hak verdirecek bir akışla, iki uygarlık değişimi yaşadık. İnsanlık, tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilişim toplumuna ulaştı. Bu akışı son 150 yıldaki bazı önemli değişikliklere başlıklar halinde göz atarak net bir şekilde gözlemleyebiliriz.

28. **Son yüzelli yılda dünya nüfusu 1 milyardan 6.3 milyara yükseldi.** Dünya nüfusu 1850'yi baz alırsak, ilk 80 yılda iki katına, sonraki 45 yılda yine iki katına çıktı. 2025 yılında da 1975 yılının iki katına çıkacağı hesaplanmaktadır. Nüfusun bu daha önceki dönemlerde görülmeyen hızlı artışı, doğrudan, sanayi-

leşmenin ürünü olan aşılar, ilaçlar, sağlık, tedavi ve yaşam koşullarındaki iyileşmelerin sonucudur. Öte yandan, 20. yüzyılın ortalarından itibaren bazı ileri ülkelerde nüfus artışı durmuş, bazılarında ise nüfusta azalma başlamıştır. Bu da yine sanayileşme ve kentleşme ile ilgilidir. Nitekim, ileri ülkelerde nüfus artış hızı azalırken veya sona ererken ve hatta eksiye dönerken, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı devam etmektedir. Hem nüfus azalmasının hem de nüfus artışının sorunlar yaratması, paradoksal bir gerçek olarak, tarihin yeni tanıdığı bir olgudur.

29. **Bu dönemde büyük iç ve dış göçler oldu.** Sanayileşme -makineleşme- ile tarımda nüfus fazlası ortaya çıktı. Kentlerde ise fabrikalarda çalıştırmak için yeterli sayıda işçi bulunamıyordu. Bunun yarattığı vakum sonunda köyler boşaldı ve büyük kentler doğdu. Kent, geniş insan yığınları için yeni bir geçim ve yaşam tarzı demekti. Öte yandan, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında sömürgelerden ve yoksul ülkelerden genel olarak metropollere, Avrupa'dan yeni kıta Amerika'ya yığınsal göçler gerçekleşti. Bu göçler, kuzey yarımkürede nüfus bileşimlerini köklü bir şekilde değiştirdi. 20. Yüzyılın başında yalnızca İsveç'ten Kuzey Amerika'ya giden göçmen sayısının bir milyonu aştığını anımsamak, göç hareketlerinin boyutlarını anlamamızı kolaylaştıracaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, Avrupa'nın ileri ülkelerinin görece geri ülkelerden çektiği milyonlarca göçmen de bu nüfus hareketlerinin sorunlar ve fırsatlar yaratmaya devam ettiğini göstermektedir.

30. **Son 150 yılda, gelişmiş/azgelişmiş; zengin/yoksul; kuzey/güney bölünmeleri ortaya çıktı.** Dünyada daha önce de, gelişmişlik farkları vardı, ama bu kadar çarpıcı değildi. Tarım uygarlığı sırasında bir ülkede kişi başına üretim bir başka ülkedekinden beş kat fazla olabilirdi. Bu fark dünya dengelerini etkileyecek bir dinamik yaratmıyordu. Sanayileşme ile bu fark hızla açıldı. Bilişim uygarlığı ile bu fark katlanarak artıyor. Yapılan hesaplara göre, günümüzde, en geri ülkedeki kişi başı-

na üretim, en ileri ülkedeki üretimin üçyüzdoksanda biridir (1/390). O nedenle, Kuzey/güney, zengin/yoksul bölünmesi, gittikçe ağırlaşan bir sorundur. Bu bölünme, çağımızda, üzerinde çok konuşulan, ama çözümü yolunda kayda değer bir ilerleme sağlanamayan başlıca konulardan biridir. 20. yüzyılda, azgelişmişler arasından gelişmekte olanlar veya gelişmişler arasına pek az ülke çıkabilmiştir. Dolayısıyla, 21. yüzyılın önündeki başlıca meydan okumalardan biri, daha çok kuzey-güney olarak adlandırılan bu bölünmeyi hafifletmek veya ortadan kaldırmak olacaktır.

31. **Son yüzelli yıla iki teknolojik devrim sığdı: makineleşme ve bilişim.** Bu yüzelli yılın ilk yüzyılına makineleşme damgasını vurmuştur. Son elli yıl ise, bilişim devriminin ortaya çıkışı, hızla yayılması ve başat konuma gelmesi dönemidir. 20. yüzyılın son çeyreğinde, ileri ülkelerde egemen konuma geçen bilişim sistemi, başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün dünyada hızla yayılmaktadır. Bu her iki devrim, insanlığın yaşamında daha önceki dönemlerde hayal bile edilemeyecek değişikliklere yol açmıştır.

32. **Sanayi devrimi ve arkasından bilişim devrimi ile üretim, ulaşım ve iletişim devasa gelişmeler gösterdi.** Sanayi devrimi, üretim patlamasının yanısıra, organik hızın yanına mekanik hızı katmış; dünyanın önemli ölçüde küçülmesine, mesafelerin öneminin azalmasına yol açmıştır. Buna koşut olarak, insanlararası etkileşimler kolaylaşmış, ulusal ve uluslararası ticaret gelişmiş, ulusal ve küresel bazda ilişkiler güçlenmiştir. Son elli yıldaki bilişim devrimi ile bu gelişmeler yeni boyutlar kazanmış; üretim ve iletişimde köklü değişikliler gerçekleşmiştir. Bilişim devrimi, organik ve mekanik hızın yanına ışık hızını katarak, dünyayı küçük bir köy haline getirmeye başlamış ve insanlığın bütünleşmesinin yolunu açmıştır.

33. **Bu dönemde, tarım-köy egemenliği yerini sanayi-kent egemenliğine bıraktı.** Dönemin başında, Avrupa'da kentli

nüfusun tüm nüfusa oranı %5 düzeyinde idi. Şimdilerde iş tersine dönmüş, kırsal nüfusun oranı %5'lere düşmüş bulunuyor. 1945'te tarımdan geçinenlerin oranı ABD'de %25, Japonya'da %80 iken, şimdi bu oranlar iki ülkede de %5'in altındadır. Türkiye'de 1950'lerde tarımın ulusal gelir içindeki payı % 80 iken şimdi %14'tür. Aynı şekilde 50 yıl önce ülke nüfusunun %25 kadarı kentlerde otururken şimdi bu oran %70'e yakındır. Bir başka deyişle, başta Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya olmak üzere, bütün dünyada, binlerce yıl sürmüş olan tarım-köy egemenliği, 20. yüzyılda yerini hızlı bir şekilde sanayileşme ile kentleşmeye bırakmıştır.

34. **Son yüzelli yıl, aynı zamanda, kadının kamusal alana çıkışına tanıklık etmektedir.** 20. yüzyılın hemen öncesine kadar Avrupa'da hiç kadın doktor yokken, bugün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu oran %50 düzeyindedir. Kuzey Amerika'da daha 1950'de anne ve babanın çalıştığı ailelerin tüm ailelere oranı beşte birken, bugün ailelerin yarısında anne ve baba işe gitmektedir. 19. yüzyıl başında, tamamen bir erkek mesleği olan öğretmenlik bugün ağırlıklı olarak bir kadın mesleğidir. Bu gelişmeler ülkemizde de aynı eğilimi izlemektedir. Şirketlerde çalışan kadın sayısı ve bunun içinde de kadın yönetici oranları hızla artmaktadır. Aynı eğilim siyaset alanında da geçerlidir: Kuzey Avrupa ülkeleri parlamentolarındaki kadın üye oranı yarıya yaklaşmaktadır.

35. **Bu dönem, müthiş bir eğitim patlaması dönemidir.** İlk zorunlu temel eğitim Fransa'da 1853'te uygulamaya konmuştur. Ondan önce hemen bütün ülkelerde nüfusun ancak çok küçük bölümleri okuma yazma ve daha ileri eğitim olanaklarına sahipti. Onların da tamamına yakını erkekti. Son yüzelli yılda dünyanın bütün ülkelerinde eğitim düzeyi hızla yükselmiş, kadın erkek bütün nüfusu kapsamaya başlamıştır. İleri ülkelerde ortalama eğitim düzeyi, bugün, 12 yıldır. Giderek her yaş grubu için eğitim kavramı ve uygulaması egemen olmaktadır.

36. **Bu son yüzelli yıl, geniş yığınlar için yeni ve çeşitli hak ve özgürlükler dönemidir.** Bu dönemde, insanlık, üç ayrı kuşak hak ve özgürlüğü yaşamıştır: Devletin birey üzerindeki egemenlik alanını daraltan ve bireyin özgürlüklerini güvence altına alan temel hak ve özgürlükleri; özellikle 20. yüzyıl başından itibaren sosyal haklar izlemiş; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise azınlık hakları, çevre ve kent hakları, barış hakkı, yaşam tercihine saygı gibi üçüncü kuşak haklar insanlığın gündemine girmiştir.

37. **Bu dönemde fikirler güce, sosyal destekler haklara dönüştü.** İnsanlık, özgürlük, eşitlik ve refah ideallerinin peşinden ilerleyerek tarihte daha önce hiç varolmayan aşamalara ulaştı. İnsanların hukuk karşısında eşit olduğu fikri, sonunda bugünkü demokrasi ve insan hakları düzenlerini doğurdu. Sağlık, eğitim, sosyal güvenlik alanlarındaki kazanımlar, geniş insan yığınları için mülkiyet hakkı gibi somut, korunması zorunlu hak niteliğine büründü. Bu da insanlık tarihinde yepyeni bir gelişmedir. Bildiğimiz gibi, daha önceki dönemlerde devletin de toplumun da bireylere karşı, temel haklar alanında da sosyal haklar alanında da böyle yükümlülükleri yoktu.

38. **Bu dönemde, insanlığın daha önce tanımadığı yeni kurumlar doğup gelişti.** Sözgelimi, bugünküne benzer türde şirketler ilk kez 1870'lerde görülmeye başlanmıştır. Bireylerin bir amaç etrafında birleşmeleri ve bir yönetim biçimi belirlemeleri anlamına gelen dernekleşmeler de esas olarak bu dönemin ürünüdür. Ekonomik ve mesleki mücadelelere uzun süre damgasını vuran Sendikalar da bu son yüzelli yılda filizlenip yeşermişlerdir. Aynı şekilde, yeni tarz siyasal mücadele ve temsil aygıtları olan siyasal partiler de tarihin daha önce tanımadığı örgütlerdendir.

39. **Sivil toplum örgütleri dönemin son elli yılında çığ gibi yayıldı, güçlendi.** Bu dönem, bir anlamda, sivil toplum örgütleri çağıdır. Bir şekilde, devletin ve özel sektörün yerine ge-

tiremediği bir çok işlevi bu örgütler üstlenmekte ve başarmaktadırlar. ABD'de ulusal gelirin üçte bire yakını gönüllü kuruluşlar tarafından üretilmektedir. Yetişkin her ABD'linin, ortalama haftada dört saatini gönüllü kuruluşlardaki çalışmalara ayırdığı hesaplanmaktadır. Avrupa'da yetişkin her bireye birden fazla sivil toplum örgütü düşmektedir. Ülkemizde de sivil toplum örgütleri günden güne etkilerini artırmaktadırlar. Bu kuruluşları, daha önceki dönemlere özgü tekkeler, zaviyeler, tarikatler ve benzerlerine eş tutmak yanlıştır. Çünkü, çağdaş STK'lar üyelerinin eşitliği temeli üzerine otururken; tekkeler, zaviyeler, tarikatler ve benzerleri astlık-üstlük esasına dayalıdırlar.

40. **Bu dönemde halk siyasetin öznesi oldu.** Siyasete katılma ve siyasal meşruiyeti belirleyen nüfus tabanı görülmemiş ölçüde genişledi. Başlangıçta, oy verme hakkı, servete, statüye, vergiye, cinsiyete vb.. ölçütlere bağlı olarak son derece sınırlı idi. Sözgelimi, dönemin başlangıcında, her 200 Fransız'dan ve her 30 İngiliz'den biri seçme ve seçilme hakkına sahipken, 20. yüzyıl başında ergin erkek nüfusun tamamı bu hakka sahip olmuş, arkasından -yüzyıl boyunca- kadınlar da bu haklara kavuşmuştur. İnsanların yasa önünde eşit olmalarının doğal bir uzantısı olan genel, eşit ve gizli oy ile açık sayım-döküm, ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası genel kural haline gelmiştir. İnsan siyasetin nesnesi iken öznesi olmuştur. İktidarları ve muhalefetleri belirlemeye başlamıştır.

41. **İkinci Dünya Savaşı sonrası çoğulculuk dünyaya damgasını vurdu.** Çoğulculuk, özellikle son elli yıla damgasını vuran gelişmelerden biridir. Daha önce genel kabul gören tek ulustek devlet ilkesi, bu dönemde, törpülenme sürecine girdi. İkinci Dünya Savaşı sonrası, bir devlet içinde değişik milliyetlerin, din ve inanç gruplarının ve başka farklılıkların, eşit haklar temelinde yaşaması genel kabul haline geldi. Bu genel kabul, birçok uluslararası anlaşmaya konu oldu.

42. **Bu dönemde devletin, yurttaşlarına ve insanlara karşı sorumlulukları arttı.** Sorumluluklarının artması sonucu, hem devletlerin örgütsel boyutları büyüdü, hem de kullandığı ekonomik kaynaklar devasa boyutlara ulaştı. 19. yüzyıl başında devletin kullandığı kaynaklar, toplam ulusal kaynakların %5'i civarındaydı. 20. yüzyıl sonuna doğru bu oran Avrupa Birliği ülkelerinde %50 düzeyine yükseldi. Öte yandan 150 yıl önce, hiçbir ülkede devlet görevlilerinin çalışan nüfusa oranı %5'ten daha fazla değildi. Bu oran, dönemin ilk yüzyılı içinde %15 düzeyine yükseldi. 1950-1980 arasındaki 30 yılda, Avrupa'da, kamu personelinin çalışan nüfusa oranı % 30 düzeyini buldu.

43. **İkinci Dünya Savaşından sonra, 58 yıldır büyük güçler arası savaş olmadı.** Bu, insanlık tarihinde büyük güçler arasında savaş olmadan geçen en uzun süredir. Tarihin garip bir tecellisi olarak, son iki dünya savaşı da bundan önceki yarım yüzyılda gerçekleşmişti. Daha önceki büyük güçler arası savaşsız en uzun dönem, 1871'de biten Fransız-Alman savaşı ile Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı arasındaki 43 yıl üç aylık süreydi. Bu süre, 1945'de biten İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1988'de doldu. Bu satırların yazıldığı sırada, dünya, 58 yıldır büyük güçler arası bir savaşa tanık olmamış bulunuyor.

44. **20. yüzyılda komünizm bir sistem olarak varoldu ve çöktü.** 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Rusya'da, solun "komünist" kanadı iktidara geldi. Komünizme geçişin ilk aşaması olarak nitelenen bir sistem kuruldu. İkinci Dünya Savaşı sonrası, bu sistem dünyanın üçte birini kapladı. 1990'da da bir dış müdahale veya bir iç savaş olmadan -tarihte eşine rastlanmayan bir şekilde- çöktü. Sovyetler Birliği'nin çökmesi, başka birçoğuyla birlikte şu sonuçları da beraberinde getirdi: 1. İki bloklu dünya sona erdi. 2. İnsanlığın bütünleşmesinin önündeki ideolojik engellerden biri daha böylece ortadan kalktı. 3. Her ülkenin kendi içindeki uzlaşmaz bölünmüşlük -düşman kamplar- anlamsızlaştı. 4. Sol-sosyalist düşünce üzerindeki ipotek yokoldu, sol düşünce özgürleşti. 5. Sovyetler sistemine temel olan

bazı görüşler ve kabullere dayalı mücadele ve çözüm yolları geçerliliğini yitirdi. 6. Solun, iki ayrı kanada bölünmesinin gerekçeleri ortadan kalktı; bir tek büyük hareket halinde örgütlenmesinin önü açıldı.

45. **Solda ideolojik yenileşme çabaları yoğunlaştı.** Sovyet Bloku'nun çökmesi ile, insanlığın sovyet tipi ve benzeri yollardan özgürlük, eşitlik ve refah yolunda ilerleyemeyeceği anlaşıldı. Bu da bütün dünyada ideolojik yenileşme arayışını hızlandırdı. Bu arayışın başarıya ulaştığı ülkelerde, sol, geniş kitleleri kendi programı etrafında topladı. Birçok yerde iktidara geldi ve birkaç dönem iktidarda kalmayı başardı. Böylelikle, geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah yolundaki yürüyüşü dünya çapında gelişti ve güçlendi.

46. **Sovyet blokunun çöküşü, uluslararası alandaki güç dengelerini de kökten değiştirdi.** Bu gelişme, Amerika Birleşik Devletleri'ni tek egemen güç değilse bile başat güç haline getirdi. Dünya politikasındaki bu yeni durum, bir yandan, iki kutuplu dünyaya göre şekillenmiş bütün dış politika ve askeri konuşlanma konseptlerinin gözden geçirilmesini ve yeniden kurulmasını gerektirmektedir. Öte yandan bu pax-americana'nın bir an önce sona erdirilmesini zorunlu kılmaktadır.

47. **İkinci Dünya Savaşı sonrası, Avrupa Birliği gerçekleşti.** İnsanlık tarihinde daha önce benzeri olmayan bir olgu olan Avrupa Birliği'nin temelleri, biten savaşın dumanları arasında atıldı. 1950'de yapılan kömür-çelik birliği anlaşmasıyla başlayan süreçte, tarih boyunca birbirine düşman bazı Avrupa devletleri bir araya geldiler. Kendi rızalarıyla, bir üst birlik yararına egemenlik haklarından vazgeçmeye başladılar. Başlangıçta bir ekonomik ortaklık olan Avrupa Birliği, zamanla siyasal kimlik kazandı. 1 Mayıs 2004'te yeni katılan on yeni üye ile 25 üyeli bir birlik haline geldi. Bu, Avrupa'daki bin yıllık eğilime uygun bir gelişmedir; ama onun uzantısı değildir. Son bin yıla bakarsak, Avrupa'da devletlerin sayısında kararlı bir azalma gö-

rüyoruz. Avrupa haritasında bin yıl önce 500 kadar, beşyüz yıl önce 200 kadar devlet vardı. Sovyetler Birliği'nin yıkıldığı sırada ise Avrupa'daki devlet sayısı 35 kadardı. Ama, Avrupa Birliği, Avrupa'da uluslaşma sonucu devlet sayısının azalması eğiliminin bir uzantısı olmaktan daha farklı bir şeydir. Rızaya dayanan bir birliktir. Ulusal devletlerin kendi istekleriyle egemenlik haklarından aşama aşama vazgeçmeleri ve bir üst egemenliği paylaşmaları olgusudur ki, bu tarihte ilk kez gerçekleşmektedir.

48. **Bu dönem, aynı zamanda uluslararası örgütler çağıdır:** Birinci Dünya Savaşı sonunda ilk kez bütün dünyayı kapsayan bir uluslararası kurum olarak Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kuruldu. Bu, bir bakıma devletlerarası ilk sivil toplum örgütüdür. İkinci Dünya Savaşı'nın arkasından ise, Birleşmiş Milletler tarih sahnesine girmiştir. Birleşmiş Milletler'i pek çok uluslararası kuruluş izlemiştir. Bugün bu kuruluşların küreselleşme koşullarına uyumundaki sorunlar tartışılmaktadır. Bu konuda BM Genel Sekreteri Kofi Annan önemli bir girişim başlatmıştır. 04 Aralık 2003 tarihli International Herald Tribune'un haberine göre, Kofi Annan, yalnızca küreselleşme sorunlarını değil, aynı zamanda uluslararası ölçekteki yeni tehdit unsurları ve önleyici müdahale anlayışını da kapsayacak genişlikte bir düzenleme yapılabilmesi için 16 uluslararası ünlü kişiyi görevlendirdiğini açıklamıştır. Bu çalışma 2004 sonbaharında BM Genel Kurulu'na sunulacaktır.

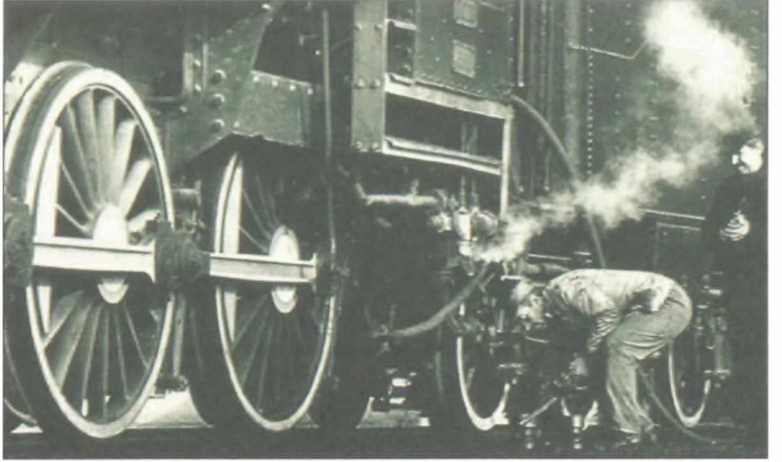
49. **Son 50 yılda, bilgi yeni bir üretim faktörü olarak ortaya çıktı ve başat üretim faktörü haline geldi.** Bilgi bu süreçte ikili bir rol oynamaktadır: hem ücretli-üretken kol emeğinin hem de sermayenin üretim sürecindeki ağırlığını azaltmaktadır. Oysa bunlar, dönemin başında, temel üretim faktörleri olarak tarih sahnesine girmişlerdi. Üretim içindeki ücretli-üretken kol emeğinin ağırlığının azalıp kafa emeğinin ağırlığının artması, aynı zamanda, yüksek nitelikli bir "işçi sınıfı"nın oluşması anlamına gelmektedir. Bu süreçte, geleneksel sermayenin üre-

tim içindeki ağırlığının azalıp yerini "bilgi"nin doldurması ise, üretimde kapitalistin gücünün törpülenmesi demektir. Bu sürecin ilginç bir özelliği olarak toplam sermaye içinde sermayedarın sahip olduğu pay önemsizleşmektedir. Buna paralel olarak ürün maliyeti içindeki üretim faktörlerinin payı da değişmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonunda toplam imalat maliyeti içindeki kol emeği payı %30 düzeyindeyken, bu oran şimdilerde %10-12 düzeyine inmiştir.

50. **1980'lerden sonra, devlet, ekonomide işletmeci olmaktan çıkmaya; kural koyucu, gözetici ve denetici olmaya yönelmiştir.** Son çeyrek yüzyılın egemen eğilimlerinden biri de budur. Oysa bundan önceki yüzyılda, tersine bir gelişme söz konusuydu. Devlet, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, alt yapı yatırımları, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi alanlarda etkin rol oynuyordu. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren de, devlet, giderek artan ölçüde, ekonomik işletmeciliğe, bankacılığa ve sigortacılığa soyunmuştu. Bu eğilim 20. yüzyılın son çeyreğine kadar sürdü. 70'lerin sonu ile 80'lerin başında devletin ekonomik işletmecilikten çekilmesi süreci başladı. 1990'da Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle, devletin işletmecilikten çekilmesi egemen eğilim haline geldi.

51. **Bütün bu devasa değişimler ortasında, kapitalizm ötesi toplum, çokça tartışılan bir konudur.** Hem sermayenin hem de kol emeğinin üretimdeki başat rolünü kaybetmesi ve bilginin başat üretim faktörü olması, önümüzdeki dönemin ana çelişkisinin "bilgi işçileri" ile "hizmet işçileri" arasında olacağı yorumlarına yol açmıştır. İleri ülkelerdeki şirket hisselerinden çoğunun, sermayedarların elinde değil, sosyal güvenlik fonlarının elinde toplanmış olması da özel büyük sermayenin öneminin ve etkisinin giderek azaldığına kanıt olarak gösterilmektedir. Bunlardan ve benzeri gelişmelerden yola çıkılarak, bugün dünyada egemen olan düzene, kapitalizm sonrası -post capitalist- toplum ya da bilişim toplumu denilmektedir.

FEODALİZMDEN KAPİTALİZME

BİRGÜN YAPACAK FEN ŞU SİYAH TOPRAĞI ALTIN
HERŞEY OLACAK KUDRET-İ İRFANLA İNANDIM
TEVFİK FİKRET

52. **İnsanlık kervanı, binyıllar boyunca çok ağır yol aldı.** Sınıflı toplumun onbin yıllık bir geçmişi var. Ama insan toplumlarında değişim, son üçyüz yıla gelinceye kadar, ovada akan bir ırmak gibi, son derece yavaş gerçekleşiyordu.. Son birkaç yüz yılda, değişim hızlandı. Bilim ve teknolojideki büyük ilerlemeler, sosyalist sözlüğün diliyle, üretim güçlerindeki hızlı gelişmeler, dağ başlarından düzlüğe inen sel gibi, eskiye ait ne varsa silip süpürdü. Son yüzyıllarda, insanlığın ileriye doğru hamle üzerine hamle yapmasını sağladı. Yeni üretim güçleri yeni üretim ilişkilerine yol açtı; böylece yerleşmeden aile yapısına, siyasetten hukuka, ahlaktan estetiğe... yaşamın bütün alanlarında köklü bir değişim dalgası başladı. Bu değişimin dinamiklerini sosyalist düşünürler kavramlaştırdılar. F. Engels, Komünist Manifesto'nun 1888 tarihli İngilizce baskısına yazdığı önsözde bu sosyal değişimi kavramlaştırmanın şerefinin Marx'a ait olduğunu belirtir ve önermeyi şöyle özetler: "Her tarih döneminde egemen olan iktisadi üretim ve mübadele biçimi ve ondan zorunlu olarak doğan sosyal örgütlenme, o dönemin üzerine kurulu olduğu temeli oluşturur. O dönemin politik ve düşünsel tarihi de bu temele dayanarak açıklanabilir."

53. **Bilim ve teknolojideki gelişme, sanayileşmeyi, kapitalizmi yarattı.** Her toplumsal düzen bir teknolojiye (üretim güçleri) ve bir temel sınıfsal konumlanmaya (üretim ilişkileri) denk düşer. Tarım toplumu, organik enerjiye dayalı tarımsal üretim ve zanaatkârlık (manifaktür) temeline dayanıyordu. Sanayileşmeden önce, orta çağda asıl üretim faktörü toprak; temel sınıflar ise toprak sahipleri (beyler, feodaller) ile serfler, yani toprağa bağlı köylüler'di. Bu dönem organik enerji ve organik hız dönemiydi. Marx ve Engels'in Manifesto'da belirttikleri gibi, "Buhar ve makine imalat sanayiinde devrim yaptı." Bununla insanlık sanayi uygarlığına adım attı. Sanayi çağında başat üretim faktörü -fabrikalar şeklinde somutlaşan- sermaye oldu. O nedenle bu uygarlığa kapitalizm denildi.

54. **Kapitalizmle toplumsal yaşamda devrimsel değişiklikler gerçekleşti.** Komünist Manifesto'da kapitalizmin yol açtığı bu devrimsel değişiklikler uzun uzun anlatılmaktadır: "Burjuvazi, ancak yüzyılı bulan bir sınıf egemenliği süresinde, geçmiş kuşakların tümünden daha çok ve daha büyük üretim güçleri yaratabildi. Mısır'ın ehramlarını, Roma'nın su kemerlerini, Gotik Katedrallerini kat kat aşan eserler meydana getirdi, tarihsel göçleri ve Haçlı Seferlerini gölgede bırakan seferler gerçekleştirdi... Burjuvazi üretim araçlarında ve dolayısıyla üretim ilişkilerinde, yani sosyal ilişkilerin tümünde durmadan devrim yapmazsa yaşayamaz. Oysa daha önceki bütün sanayici (imalatçı, he) sınıflar için eski üretim biçiminin değişikliğe uğramadan korunması varlıklarının ilk koşuluydu. Üretimin sürekli altüst oluşu, sosyal yapının kesintisiz sarsılışı, sonu gelmeyen bir hareketlilik ve güvensizlik burjuva çağını daha önceki çağlardan ayırır..."

55. **Kapitalizm (sanayileşme) ile yepyeni bir toplum düzeni doğdu.** Sanayileşme insanlığın bilimsel ve teknolojik ilerlemesinde devrimsel bir adımdı; kendinden önceki uygarlığa ait teknolojiyi ve yaşam tarzını kökten değiştirdi. Bu dönemde, elektrik enerjisi ve mekanik hız insanlığın hizmetine girdi. Tarlalar yerine fabrikalar asıl katma değer kaynağı oldular. Hem sanayi üretimi hem de tarımsal üretim, konusuna göre, onlarca, yüzlerce kat çoğaldı. Dünya ticareti katlanarak büyüdü. Büyük kentler oluştu. Uluslar arasındaki karşılıklı bağımlılık arttı. Sınıfsal yapı değişti. Sermaye sahipleri (kapitalistler) ile ücretli-üretken kol emekçileri (işçiler-proletarya) dönemin temel sınıfları olarak tarih sahnesine çıktılar. İmparatorluklar ve derebeylikler yıkıldı; ulus- devletler kuruldu. Siyasal sistem değişti. Geniş yığınlar iktidarın değişiminde pay sahibi oldular, vb. Sanayi toplumundaki gelişmeler yeni bir bilimsel ve teknolojik devrime ebelik etti. 20. Yüzyılın ikinci yarısında uç veren bilişim teknolojisi yeni bir uygarlığın kapısını açtı.

56. **Kapitalizm bir tasarım değil bir oluşumdur.** Geleneksel sol düşünceye göre, insan toplumları, toplamacılıktan sonra, köleci toplum ve feodal toplum aşamalarından geçerek kapitalizm aşamasına ulaştılar. Bu değişimler, bir önceki toplumun içindeki bilimsel, teknolojik, ekonomik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak, yavaş yavaş gerçekleştiler. İçinde yaşayanlar, devrimsel değişiklikler yaşadıklarını öyle fazla duyumsamadılar bile. Düşünürler, bilim adamları bunları sonradan kavramsallaştırıp yazdılar. Daha çok marksist düşünürlerin geliştirdikleri bu kavramlar, insanların tarihsel gelişmeyi daha kolay anlamalarına yardımcı olduğu için de, genel kabul gördü. Demek oluyor ki, kapitalizm –sanayileşme- bilimadamlarının, düşünürlerin, mucitlerin bir tasarımı değildir. İnsanlığın gelişme çizgisi içinde teknolojik ve toplumsal değişikliklerin dinamik bir uzantısıdır.

57. **Kapitalizmin arkasından sosyalizm gelmedi.** Marksist düşünürler, kapitalizmin kendi iç çelişkileri ve bundan doğan mücadeleler sonucu, aynen feodal toplumun kapitalizme dönüşmesi gibi, kapitalizmin de "sosyalist toplum"a –komünizme- dönüşeceği kehanetinde bulundular. İnsanlık tarihinde kapitalist toplumdan sonraki doğal aşamanın sosyalizm olacağını ileri sürdüler. Bununla kalmadılar; yeni toplumu geniş ölçüde betimlediler. 1848'de, Manifesto'da kapitalizmin kendi gelişme sınırlarına ulaştığını yazan Karl Marx ve F. Engels, yeni toplumun bazı temel niteliklerini de sıraladılar. Komünist Manifestonun yayımlanmasından 50 yıl sonra, Rusya'da Sovyetler Birliği kuruldu. İnsanlık bunu, 20. yüzyılın son on yılına kadar, sosyalist toplumun prototipi olarak, selamladı veya lanetledi. 2000'e on yıl kala Sovyetler Birliği ve sosyalist blok, kendi kendine, dağıldı. Kapitalizmden sonra sosyalizm değil, bilişim toplumu çıkageldi. Bu gelişmeler içinde sosyalizmin yerine gelecek bölümün sonunda değineceğiz. Şimdi kapitalizmden bilişim toplumuna geçiş üzerinde biraz duralım.

KAPİTALİZMDEN BİLİŞİM TOPLUMUNA

ÂTİ (GELECEK) ÇIKINCA ORTAYA MÂZİ (GEÇMİŞ) SİLİNMELİ

TEVFİK FİKRET

58. **Kapitalizmin ayırdedici nitelikleri başat konumlarını yitiriyorlar.** Kapitalist toplumda en yüksek katma değer kaynağı, bir başka deyişle başat üretim faktörü sermayedir. Sermaye esas olarak kapitalistin elindedir. Sermayedar, genellikle girişimcidir. Üretimin ikinci ögesi, ücretli-üretken emektir. Ücretli-üretken emek içinde kolgücü esastır. Kapitalizmde ürün maliyeti içinde, kol gücünün maliyeti olan ücret ağırlıklı bir paya sahiptir. Onu, hammadde fiyatı, sermayenin kullanım bedeli olan faiz ve girişimcinin yüklendiği riskin karşılığı olan kâr izler. Kapitalizm, ulus devletle etkileşim içinde oluşmuştur. Biri ötekinin hem beşiği hem de süt anasıdır. Kapitalizme özgü bütün bu temel ögeler, bir süreden beri konumlarını kaybetmekte yerlerini başka güçlere bırakmaktadırlar. Bunları irdelemeden önce, bilgi kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

59. **Bilgi, malumat'ın ötesinde bir takım işlemler ve süreçler toplamıdır.** "Bilgi"sözcüğü ile ifade edilen şey, olgulara ilişkin verilerin toplanmasını, işlenmesini, iletilmesini, paylaşılmasını, programlamayı, bilişsel aklın makineye uygulanmasını vb.. içeren ve ışık hızında gerçekleşen geniş bir süreçler bütünüdür. Son elli yılda, üretim sürecinde, doğal kaynak, emek, sermaye ve girişim'e ilaveten bilgi, yeni bir üretim faktörü olarak yerini almış ve kısa zamanda başat üretim faktörü haline gelmiştir. Bilişim temelli ekonomi bugün, dünya ekonomisinin üçte ikisi boyutuna ulaşmış bulunuyor. Bu niteliğiyle bilişim devrimi, kapitalizmin feodalizmi tarih sahnesinden silip süpürmesi gibi, kapitalizme özgü toplumsal ilişkileri ve doğal olarak insan yaşamını kökten değiştirmeye başlamıştır. Bu değişikliklerin en önemlilerine aşağıda değineceğiz.

60. **Kapital en yüsek katma değer kaynağı olmaktan çıkmakta, yerini "bilgi"ye bırakmaktadır.** Kapitalizm kapitalin en yüksek katma değer kaynağı olması temeline dayanan bir düzendir. Oysa, enaz çeyrek yüzyıldır, en yüksek katma değer kaynağı sermaye değil bilgidir. Kapitalizmden önce en yüksek katma değer kaynağı doğaydı. Fizyokratlar diye anılan

ekonomistler, asıl katma değer üretim faktörünün toprak ve doğal kaynaklar olduğu görüşündeydiler. Bu, tarım toplumuna uygun düşen bir tanımlamaydı. Ama sanayileşme ile en yüksek katma değer kaynağı, fabrikalar şeklinde ete kemiğe bürünen sermaye oldu. Bir süreden beri de sermaye yerini "bilgi"ye bırakmış bulunuyor.

61. **Bilgi emekçisi hem üretim aracı sahibi hem de çalışan olabilecektir.** Çünkü bilgi, ikili rol oynama, hem sermayenin hem de emeğin yerini alma yeteneğine sahiptir.. Drucker'ın deyimiyle, "kapitalizmdeki elemanlardan farklı olarak üretim olanakları da üretim araçları da bilgi emekçilerinin elinde olacaktır." Bilgi işçileri, kendi bilgilerinin sahibi olarak, sermaye niteliği kazanan bilgiyi gittikleri yere götürebileceklerdir. Bu insanlık tarihinde yeni bir gelişmedir.

62. **Toplam kapital içinde kapitalistin payı düşmektedir.** P. Drucker'ın saptamasıyla: Bugün, "Birinci Dünya Savaşı öncesine göre -kapitalistin- hem ekonomik gücü hem de siyasi gücü çok daha azdır. O zamanlar, büyük işadamları, Rockfeller, Morgan, Carnegie, Krupp..- bütün bir sanayii kendi ceplerinden finanse edebilirlerdi. Bugün ise Amerikanın en zengin bin kişisinin toplam serveti bir tek Amerikan sanayiinin bir-iki aylık sermaye ihtiyacını zar zor karşılayabilir... Gelişmiş ülkelerin süper zenginleri birden ortadan yokolsalar, bu, dünya ekonomisi içinde farkedilmez bile." Drucker'a göre asıl büyük sermayedarlar emekli fonlarında biriken kaynaklar sayesinde çalışanlar kesimidir. ABD'de her iki aileden biri hisse senedi sahibidir. Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'da belirttikleri gibi "toplumsal bir güç" olan sermayenin mülkiyeti, böyle geniş bir tabana yayılmakla, bir anlamda "sınıfsal niteliğini" yitirmektedir. Bu durum şu anda, daha çok ileri ülkeler için geçerli olsa bile, gidişin yönünü göstermektedir. Prof. Sadun Aren'in deyişiyle, gelecek için doğru bir tasarım yapabilmek, akışın yönünü kestirmeye bağlıdır. Bu anlamda "güçlü bir değişim dalgası, dünyanın sadece bir ucunda bile başlamışsa, bunu dün-

yanın tümünde gerçekleşmiş gibi kabul etmek" gerekir.

63. **Ücretli-üretken kolgücü anlamındaki işçi sınıfının çalışanlar içindeki ağırlığı azalmaktadır.** Nasıl tarım toplumundan sanayi topluma geçilirken emeğin niteliği ve toplumsal ilişkisi değiştiyse, sanayi toplumundan bilişim toplumuna geçilirken de bu aynı şey olmaktadır. Sol düşüncede, işçi sınıfı'ndan, esas olarak, Marx ve Engels'in "en basit, en can sıkıcı ve en kolayca edinilebilen bir beceri" sahibi diye tanımladıkları ücretli-üretken kol emekçileri anlaşılmaktadır. Sol düşüncenin bütün varyasyonları son zamanlara kadar, bu anlamdaki işçi sınıfını, "ebed müddet" bir sınıf olarak görüyorlar, politik hareketlerinin esas gücü olarak kabul ediyorlardı. Sanayileşmenin 1950'lere uzanan döneminde, herşey bunu doğruluyordu. İşçi sınıfı, gittikçe çoğalıyordu. Üretim sürecindeki yeri sarsılmaz gözüküyordu. Sendikal ve siyasal örgütlenme yeteneği vardı. Son yarım yüzyılda bunların hepsi değişti. Ücretli-üretken kol emekçileri anlamındaki işçi sınıfının toplam çalışanlar içindeki oranı ve hatta mutlak sayısı düşmeye başladı. Çünkü imalat sanayiinde kol gücüne dayalı işçi ihtiyacı azaldı. 1980'de ABD'nin en büyük entegre çelik şirketi olan United States Steel, 120.000 işçi çalıştırıyordu. 1990'da aynı miktarda çelik elde etmek için 20.000 işçi yeterliydi. İşçi sayısının bu kadar dramatik bir şekilde düşmesi de United States Steel'i rekabetçi yapmaya yetmemektedir. Daha küçük boyutlu bazı tesisler, aynı üretimi çok daha az işçiyle yapabilmektedirler. Bu eğilim dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerinde gözlenmektedir. Kısacası son iki yüzyılda köylülüğün başına gelenlerden işçi sınıfının da bağışık olmadığı anlaşılmaktadır.

64. **İş gücünün ağırlığı kol emeği'nden kafa emeğine doğru kaymaktadır.** Sanayi uygarlığında işgücünün ağırlığı kol emeğindeydi. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında durum değişti. Bugün ileri ülkelerde, toplam işgücü içindeki kol gücünün ağırlığı iyice azalmış, kafa emeği baskın nitelik kazanmıştır. Son yirmi yıl içinde ABD'de toplam üretim iki kattan fazla büyüdü.

Ama imalat sanayiindeki işçi sayısı değişmedi. Japonya'da da 1970'le 1990 arasında imalat sanayii üretimi yaklaşık ikibuçuk kat artmış, fakat orada da bu sanayi dalında çalışan işçi sayısı 1970 düzeyinde kalmıştır. Kol gücünün ağırlığına dayalı "kitlesel emekçi", yerini kafa emeğinin esas olduğu "bilgi emekçisi"ne bırakmaktadır. Bu gelişme ile, ücretli-üretken kol emeğine özgü ikame edilebilirlik azalmakta; birey olarak bilgi emekçisinin işveren karşısındaki durumu güçlenmektedir. Son yıllarda, bütün dünyada sendikalı işçi sayısının azalmasında, dolayısıyla sendikaların zayıflamasında bu gelişmenin payı yüksektir. Türkiye'den bir örnek verirsek, 70'li yıllarda milyonlarla ölçülen sendikalı işçi sayısı, bugün, beş buçuk milyonluk SSK'lı işçi içinde, topu toplamı 500.000 civarındadır.

65. **Piyasa kapitalizm demek değildir.** Kapitalizm ile piyasanın özdeşleştirilmesi karışıklığa yol açmaktadır. Oysa piyasa, kapitalizmden binlerce yıl önce de vardı. Tarım toplumundaki alışveriş piyasada gerçekleşmekteydi. Kapitalizm, feodal toplumun bağrında gerçekleşen ticaretin sağladığı sermaye birikimi üzerinde yükseldi. Marx ve Engels'in deyişleriyle "Ortaçağ serflerinin bağrından ilk kasabaların ayrıcalıklı tüccarları çıktı; bu kasabalılardan da burjuvazinin ilk filizleri fışkırdı. Amerika'nın keşfi, Ümit Burnu'nun dönülmesi, gelişmekte olan burjuvaziye yepyeni alanlar açtı. Doğu Hindistan, Çin pazarları, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle olan ticaret, mübadele araçlarının ve metaların artması, ticarete, gemiciliğe ve sanayiye o zamana kadar görülmemiş bir itiş, ve dolayısıyla, yıkılış halinde olan feodal toplumun içindeki devrimci ögenin gelişmesine büyük bir hız sağladı. ... sanayi loncalarının tekelinde olan sanayi (imalat, he) düzeni, yeni pazarların durmadan büyüyen taleplerini artık karşılayamıyordu." Buradan buhar ve makinenin bulunmasıyla sanayi devrimine gelindi. Sanayileşmenin ihtiyacı olan sermaye, sanayileşme öncesi iç ve dış piyasalardaki muazzam ticaret sayesinde oluşmuştu. Kapitalizm, piyasayı hızla büyüttü ve yaygınlaştırdı. Piyasanın işlevi devam etmektedir. Kapitalizm sonrasında, bilişim toplu-

munda da, ekonomik etkinlikler, daha gelişmiş bir piyasa içinde gerçekleşmektedir ve gerçekleşecektir. Bu durum, kendi başına, kapitalizmin devam ettiğini göstermez; aynen sanayi toplumunun piyasayı kullanmasının feodalizmin devam ettiğini göstermediği gibi.

66. **Kapitalizmin aşılması fikri kapitalizm kadar eskidir.** Marx ve Engels, 1848'de yayımlanan Komünist Manifesto'da ekonomik bunalımlardan söz ederken şöyle demektedirler: ".. bu kadar güçlü üretim ve mübadele araçları yaratmış olan bu toplum (kapitalizm, he), harekete geçirdiği cehennem dünyasının güçlerini denetleyemez duruma düşmüş olan büyücüye benzemektedir... Burjuva toplumunun koşulları, bağrında yaratmış olduğu zenginliği zaptedemeyecek kadar daralmıştır... Burjuvazinin, feodalizmi devirmekte kullandığı silahlar, şimdi artık kendisine karşı çevrilmiş bulunmaktadır." Burada vurgu, sınıf mücadelesinedir. Ama Marx'ın ardıllarına göre, kapitalistler, emperyalizm aşamasında, bilim ve teknolojiyi -üretim güçlerini- geliştirmek istemeyeceklerdir. Çünkü bu, mevcut sermayelerini çöp sepetine atmaları anlamına gelecektir. Üretim güçlerini geliştirmeye devam etmeyen sermaye, tarihsel varoluş gerekçesini yitirecektir. Buna karşılık, zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan işçi sınıfı, bilim ve teknolojiyi geliştirme rolünü üstlenerek kapitalizme son verecektir. Gelişmeler bu kehaneti kısmen doğruladı. Kapitalizm, bilim ve teknolojide gerçekleşen niteliksel ilerlemeler nedeniyle aşılmaktadır. Bu da marksist düşüncenin özüne uygun bir gelişmedir. Sistemlerin aşılmasına değinen başka düşünürler de var. Örneğin, çağdaş bir aydın, Edgar Morin şunları söylüyor: "Bir sistem kendi hayati sorunlarını ele alamaz hale geldiği zaman ya dağılır; ya da o sorunları ele alacak daha zengin bir sisteme doğru başkalaşım geçirme yeteneğini gösterir." Morin'in tanısından hareket edersek, kapitalizm, bir yandan bazı sorunlarını çözemezken öte yandan başkalaşım geçirme yeteneğine sahip olduğunu gösteriyor. Öyle ya da böyle, bugün, üretim güçlerinde büyük niteliksel ilerlemeler ve üretim ilişkilerinde kök-

lü değişimeler yaşıyoruz. O nedenle, artık, Manifesto'nun yazarlarının tanımladığı içerikte bir kapitalizmden söz edilemeyeceği açıktır. Kapitalizmin ayırdedici nitelikleri (bariz ve mümeyyiz vasıfları) hızla törpülenmektedir.

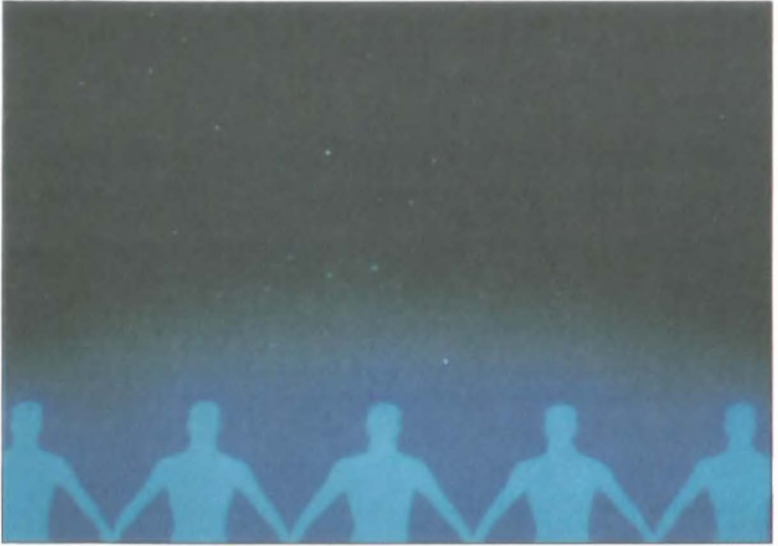
67. **Kapitalizmin aşılması geniş yığınlar için yeni fırsatlar sunmaktadır.** Kapitalizm üretken olmuştur ama adil olamamıştır. Liberal düşünürler de bunu israrla vurgulmaktadırlar. Hayek, "İktisat -kapitalizm olarak da anlayabilirsiniz, he- insan yapısı değildir ama içinde insan vardır." demektedir. Drucker'ın deyişiyle "..kapitalizm ekonomiyi hayatın en önemli ögesi olarak putlaştırmaktadır. Bir insan olmanın ve bir insan gibi muamele görmenin ne demek olduğunun boyutları, kapitalizmin ekonomik hesabında yoktur. Böyle kısa görüşlü bir sistemin hayatın öbür yönlerine hakim olması hiçbir toplum için iyi değildir." Kapitalizm, "insan"ı hesabına koymadan tarihe veda etmektedir. Daha yüksek katma değeri simgeleyen yeni toplum, geniş yığınlar için yeni ve daha büyük fırsatlar ve olanaklar sunmaktadır; aynen kapitalizmin, geniş yığınlar için feodalizmden daha iyi fırsatlar sağlamış olması gibi. Ama yeni toplumda da hiçbir şey kendiliğinden düzelmeyecektir. Mesele bu fırsat ve olanakları değerlendirecek hareketleri ve örgütlenmeleri hayata geçirmek ve sürekli devingen kılmaktır.

68. **Sosyalizm, bir oluşum değil sürekli yenilenen bir tasarımdır.** İnsanlığın bugüne kadar tanıdığı bütün toplum biçimlerinde, ayrıcalıklı bir azınlık ile ezilen-sömürülen geniş kitleleri, iki ana kesim olarak görüyoruz. Köle sahipleri-köleler, feodal beyler-serfler (toprağa bağlı köleler), kapitalistler-işçiler... Bu ana sınıfların yanı sıra her toplumda küçük üreticiler, zenaatkârlar, bürokratlar, aydınlar, sanatçılar gibi ara sınıflar veya katmanlar da varolmuştur. Bilişim toplumunda da servet üretiminin veya en yüksek katma değer yaratımının kaynağını elinde tutan ayrıcalıklı bir kesim ile bu ayrıcalığa sahip olmayan kesimlerin varolması olağandır. Drucker bu kesimleri bilgi emekçileri ve hizmet emekçileri olarak adlandırıyor. Başka

düşünürler başka kavramlar kullanıyorlar... Ama şu andaki durum, bilişim toplumunda da iki ana sınıf ile ara sınıf ve zümrelerin varolduğunu ve varolmaya devam edeceğini göstermektedir. Yarın bilişim toplumu da başka bir topluma dönüşecektir. Büyük bir olasılıkla, o toplumda da ayrıcalıklı kesimler ve ayrıcalıklardan zarar görenler bulunacaktır. Sosyalizm –başlangıçta bu adla anılmasa da- ayrıcalıklılar ile bundan zarar görenler çelişkisinin tarih sahnesine çıkışıyla varolmuştur ve bu çelişkiler sürdükçe de varolacaktır. Bağrında sınıfsal ve/veya zümresel çelişkiler barındırmış ve barındıracak olan bütün toplumlarda, "sosyalizm", geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah ideali ve mücadelesi olarak yaşamıştır ve yaşayacaktır. Bu bakışla, sosyalizm bir toplum biçimi değil, her toplumda ayrıcalıklardan zarar görenlerin siyasal ve sosyal hareketidir; başka bir ifadeyle, bir oluşum değil, özgürlük, eşitlik ve refaha ulaşma projesi ve yürüyüşüdür. O nedenle, başka adlarla anılmış olsa da, sol-sosyalizm mücadelesi kapitalizmden önce de vardı –kölelerin isyanı gibi..- kapitalizmden sonra da var olacaktır.

BÖLÜNMÜŞ İNSANLIKTAN BÜTÜNLEŞMİŞ İNSANLIĞA

KAPİTALİZMİN "SANAYİİ
ULUSAL TEMELİNDEN YOKSUN BIRAKMASI,
TUTUCULARIN MUTSUZLUĞU OLMUŞTUR."
KARL MARX, F. ENGELS

69. **İnsanlığın bütünleşmesi –küreselleşme- nesnel bir gelişmedir.** İnsanlığın bütünleşmesi –küreselleşme- bir tercih veya politikanın değil, esas olarak, bilgi, iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelerin bir sonucudur. Bilişim teknolojisi ile insanlar ve insan faaliyetleri arası ilişkilerin ağırlığı ışık hızına kaymıştır. Ulusal sınırlar bu yeni hıza dar gelmektedir. Bir başka deyişle ışık hızına ulaşmış "at" artık eski meydana sığmamaktadır. Sanayileşme ve mekanik hız, nasıl derebeyliklerin duvarlarını yokedip ulus-devletleri yarattıysa, bilişim uygarlığı ve ışık hızı da ulusal sınırları sınırlayıcı olmaktan çıkarmaktadır. Yaşamakta olduğumuz bu gelişme, enternasyonalizmden de, ticaretin serbestleşmesi ve uluslararası ilişkilerin gelişmesinden farklı bir şeydir. Enternasyonalizm, ulus devletlerin varlığına dayanır. Küreselleşme, ulus devletlerin sınırlarının sınırlayıcı olmaktan çıkması, bir başka deyişle, insanlığın ortak bir hukuk altında bütünleşmesi, bütün dünyada, aynı ilkelere dayanan bir hukukun egemen olması sürecidir.

70. **İnsanlığın bütünleşmesi ilerletici bir süreçtir.** Manifesto'da Marx ve Engels gayet açık bir şekilde yazıyorlar: "Durmadan yeni sürüm pazarları edinme gereksinimiyle burjuvazi, yeryüzünün tümünü istila ediyor... Yeni sanayiler artık, ülke içinde tüketilen hammaddeleri değil, en uzak yerlerden getirilen hammaddeleri kullanıyorlar, ve ürünleri de yalnızca ülke içinde değil tüm dünyada tüketiliyor... Eski yöresel ve ulusal yalıtıklık ve kendine yeterlik yerine, her yönde ilişkilerle ulusların birbirine evrensel bağımlılığı görülüyor. Maddi üretim için doğru olan manevi üretim için daha az doğru değildir. Ayrı ayrı ulusların entelektüel eserleri ortak servet haline geliyor. Ulusal tek yönlülük ve dar görüşlülük gün geçtikçe daha da olanaksızlaşıyor, sayısız ulusal ve yöresel edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor... Tek sözcükle burjuvazi kendisine tıpatıp benzeyen bir dünya kurmaktadır." Sanayileşme çağında benzeşme, geniş ölçüde gerçekleşmiş, ama bütünleşme gerçekleşememiştir.

71. **İnsanlık, bugün, küreselleşmeden değil, küreselleşmenin yetersizliğinden "acı çekmektedir."** Bir başka deyişle, sermayenin, teknolojinin, ticaretin, üretimin ve emeğin farklı düzeylerde küreselleşmesi, insanlığın küreselleşmeden yararlanmasını geniş ölçüde sınırlandırmakta; çarpıklıklara neden olmaktadır. Bu aynen bir ülkede sermayenin, teknolojinin, ticaretin ve emeğin dolaşımında farklı hukukların -bazı yasakların ve bazı ayrıcalıkların- geçerli olmasına benzer. Bir kelimeyle, küreselleşmede asıl sorun, "yetersiz küreselleşme"dir. Bütün dünyada aynı hukukun geçerli olmamasından, yani hukukun küreselleşememesinden ötürü, insanlık bütün olanaklarını seferber edememekte; üretim güçlerini ve kaynaklarını en verimli oldukları yerlerde kullanamamaktadır. Ancak, bu sürgit böyle süremez; sürmüyor da.

72. **Emperyalizmle mücadele milliyetçilikle olmaz.** Kenan Somer'in, Kızılcık Dergisinin Ocak-Şubat 2004 tarihli 19. sayısındaki sözleriyle, "Emperyalizm, Avrupalı ulus-devletlerin egemenliklerini kendi sınırları ötesine yaymaları" demektir. Emperyalizmin egemen olduğu dünyada, emperyalizm, sosyalizme milliyetçilik ve reelpolitik aşılamaktaydı. Örneğin, 1962'de kurulup 1971'de kapatılan gerçek TİP'in ünlü Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, 1967'de, "sosyalizm ile milliyetçiliğin, hele geri kalmış ülkelerde, aynı anlama geldiğini" söylüyordu. Kenan Somer bu yaklaşımı "ulusalcı sol"da konumlanmak olarak tanımlıyor; ve ulusalcı solu özünde faşizmin sosyalistlere mahsus cümle kapısı olarak niteliyor. Bugünün küreselleşme karşıtı "sol" hareketlerine kulak verdiğimiz zaman, Kenan Somer'in bu saptamasının doğrulandığını görüyoruz. Dahası sözde keskin anti-emperyalist olan bu milliyetçi söylemin özde emperyalizme karşı etkili bir mücadele anlamına gelmediğini de saptıyoruz. Bu, en pes perdeden bir batı düşmanlığına, giderek başka uluslara düşmanlığa ve dünyadan soyutlanmaya, içe kapanmacılığa dönüşüyor. Dolayısıyla, emperyalizme karşı mücadeleden çok emperyalizme karşı mücadelenin içini boşaltmaya yarıyor. Şimdi, Kenan Somer'in yazısının

başlığı olan soruyu yinelemenin zamanı: Siz hala babalarınızın emperyalizmiyle mi savaşıyorsunuz?

73. **Emperyalizmle mücadele, küreselleşmeyle olur.** Bir önceki paragrafta da belirtildiği gibi, emperyalizm, bazı ulus devletlerin başka bazı ulus devletler üzerinde egemenlik kurmaları ve hak- hukuk tanımadan isteklerini dayatmaları ve elde etmeleridir. O nedenle, emperyalizme karşı mücadelenin amacı, bu dayatmanın ortadan kalkması, ilişkilerin hukukun üstünlüğüne dayalı bir ortamda gerçekleşmesidir. Bu da dünyada aynı hukukun egemen olması ile mümkündür. Ancak o zaman, dünya çapında ilişkiler, hukuk karşısında eşitlik temelinde oluşur ve gelişir. Bir başka ifadeyle, uygar bir ülkenin içindeki ilişkilere dönüşür. İstanbul ile Konya'nın iki ayrı devlet olduklarını düşünelim. Bu durumda emperyal İstanbul, Konya'ya tamamen kendi çıkarlarına uygun dayatmalar yapabilecektir. Ama, Türkiye Cumhuriyeti içinde bir tek hukuk egemendir. O nedenle, İstanbul'un Konya'ya hukuk dışı bir dayatmada bulunması olanaksızdır. Buradan çıkarak şunu söyleyebiliriz: bir devletin bir başka devlete dayatmada bulunmasını -emperyalizmi- gerçekten istemiyorsak, bunları bir tek hukuk altında birleştirmek en doğru çözümdür. Bir başka ifade ile küreselleşme süreci, ne kadar demokrasi, özgürlük ve eşitlik ideallerine uygun gelişirse, insanlığı ne kadar bir tek hukuk altında buluştururursa, "emperyalizm" o kadar geriletilmiş olacaktır. Tersi, yani milliyetçi, içe kapanmacı yaklaşımlar ise, emperyalizm'in değirmenine su taşımaktan başka bir şey değildir ve olmamıştır.

74. **Yeni dünya, geri ve azgelişmiş ülkeler için daha büyük olanaklar sunmaktadır.** Bilişim uygarlığı ve küreselleşme insanlığın -ve özellikle geri ve gelişmekte olan ülkelerin- önüne ilerleme ve eşitleşme bakımından, yeni fırsatlar ve olanaklar koymaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyaya açılan azgelişmiş ülkelerin kalkınması ve diğer azgelişmişler ile arayı açması da bunun uygulamalı bir kanıtıdır. Küreselleşme sınırları sınırlayıcı olmaktan çıkardıkça eşitleşme olanakları daha da

artacaktır. Dünyanın geri ve yoksul bölgelerinin ve halklarının dünya gelişmesinden daha çok pay almaları ancak böyle –sınırların sınırlayıcı olmaktan çıkmasıyla- mümkündür. Elbette bu kendiliğinden olacak bir iş değildir. Geri ve gelişmekte olan ülkelerin tutucu-yağmacı-baskıcı egemenleri ile ileri ülkelerin aç gözlü ve arkaik güçleri insanlığın bütünleşmesine direneceklerdir. Bu bağlamda, 2003'te, Cancun'da ileri ülkelerin tarım ürünlerindeki ambargoları kaldırmamaları insanlık adına utanç verici bir dar görüşlülüktür. Ancak bu boşuna bir çabadır.. Bilişim uygarlığı ile başlayan 21. Yüzyıl, insanlığın bütünleştiği bir dönem olmaya adaydır.

75. **Açlıktan tokluğa geçiş insanlığın bütünleşmesi ile hızlanacaktır.** Sanayi toplumunda insanlığın gelişmesi eşitlik içinde gerçekleşmemiştir. Ülkeler ve ülkeler içinde bölgeler insanlığın ileriye doğru yürüyüşünde eşit ve/veya paralel bir gelişme göstermemiştir. Eşitsiz gelişme kanunu, sanayileşme çağının bir gerçeğidir. Sanayileşme ile dünyanın bazı yerlerinde üretkenlik artmış, sanayileşemeyen yerlerde eski düzeyinde kalmış veya pek az değişmiştir. Bu bakışla, geri kalmışlık, ileri teknolojiye geçememek veya yetersiz geçmekle eş anlamlıdır. Sanayi çağında, ülkeler arasındaki gelişmişlik uçurumları, ulus devletlerin varlığı ve sınırların aşılmazlığı ile geniş ölçüde korunmuştur. Geri ve gelişmekte olan ülkelerde sınırlar, bir bakıma, yoksulluğu, yağmacılığı, hukuk dışılığı ve baskıyı güvence altına almıştır. Ticaretin serbestleşmesi ve uluslararası işbölümü, bu uçurumları kapamaya yeterli olmamıştır. Küreselleşme, bir anlamda dünyanın bir tek ülke haline gelmesi demek olduğundan, sermayenin, emeğin, bilginin, girişimciliğin dünyada her yere serbestçe ve aynı hukuk altında akabilmesi olanağını sağlayacaktır. Bu da, kaynakların daha verimli kullanılmasına imkân verecek, ülkeler arasındaki gelişmişlik uçurumlarının kapanmasına çok daha elverişli bir ortam yaratacaktır. Edgar Morin'in deyişiyle "Dünyadaki açlığı ortadan kaldırmak teknik olarak elimizde, ama siyasi olarak değil." Küreselleşme siyasi engeli ortadan kaldıracaktır.

76. **1990'dan önceki dünya ile sonraki dünya kökten farklıdır.** İkinci Dünya Savaşı sonrası bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi her ülkede "yaşamın üretimi ve yeniden üretimi"ni temelden değiştirmiştir. Ulusal sınırlar sınırlayıcı olmaktan çıkmış, dünya ticaretindeki serbestleşme, malı, sermayeyi, girişimi ve bilgiyi küreselleştirmiştir. Kitlesel göçler yoluyla başlamış olan emeğin küreselleşmesi ise, yerinden uzak bir ülkedeki şirket için çalışma, ileri ülkelere nitelikli emek göçü, sığınmacılık vb. yollarla sürmektedir. İleri ülkelerde nüfus artışının durması, hatta bazılarında tersine dönmesi emeğin küreselleşmesini tetikleyecektir. Kimi siyasal gelişmeler de küreselleşmenin hızlanmasına katkıda bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin başarılı genişlemesi bunlardan biridir. 1990'da Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile küreselleşme yeni ve başat gelişme çerçevesi haline gelmiştir. 1990'dan önceki kabullerin çoğu, geçerliliğini yitirmiş; o arada küreselleşmenin önündeki en önemli ideolojik engel de ortadan kalkmıştır. Bu sonuç, yalnız Sovyet tipi sosyalizm için değil sosyal demokrasi için de -ve hatta merkez ve sağ politik akımlar için de- geçerlidir. Çünkü, gelişmeler, dinci içe kapanmacılığın da (infiratçılık) millî içe kapanmacılığın da sonunun geldiğini göstermektedir. Bu akımlar değişim korkusu ile zaman zaman ve yer yer yükselseler de gidecekleri yer tarihin çöplüğüdür.

77. **Bütün politik hareketler için yeni bir dönem başlamıştır.** Başta politika olmak üzere, ekonominin, sosyal yaşamın, eğitimin vb. herşeyin yeni dünya bağlamında düşünülmesi gereklidir. Bu yeni gerçeklik, geçmişteki mücadelelerin anlamsız olduğunu göstermez. Ne var ki, bugün, o kabullerin, mücadele tarzlarının ve çözümlerin geçerlilikleri kalmamıştır. Onlara can veren temeller, koşullar ve dinamikler değişmiştir. Şimdi, yepyeni bir durumla karşı karşıyayız. Bu "yeni durumu" eski kavramlarla anlamak da anlatmak da olanaksızdır. Sözgelimi, bir gün, sonradan "komünizm" denilecek bir durum gerçekleşirse, bu durum herhalde, bugün, hiç kimsenin beklemediği bir şey olacaktır. O nedenle, eskiye takılıp kalmadan, yeni duru-

mu çözümlemek (tahlil, analiz) gerekmektedir. Geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah mücadelesinin, ancak bu çözümlemenin ortaya çıkardığı yeni verilerin ışığında yürütülmesi halinde başarı şansı vardır.

AYRIŞMADAN BULUŞMAYA

EN SEVDİĞİM MEMLEKET YERYÜZÜDÜR.
NAZIM HİKMET

78. **Solun bir hedefi de insanlığı bütünleştirmektir.** Tarih, insanlığın doğanın sırlarını çözüp, bilim ve teknolojide ilerledikçe, insanlar ve insan toplulukları arasındaki ilişkilerin de gelişip güçlendiğini, daha geniş insan topluluklarının bütünleştiğini göstermektedir. Ulus devletler tarihi, insanların dar alanlardan ülke ölçeğindeki daha geniş alanlara yürüyüşünün, eskisinden çok daha büyük bir pazar etrafında toplanışının tarihidir. Bu bütünleşme, sadece pazarla ve ekonomik ilişkilerle sınırlı kalmamış, dinden kültüre, hukuktan siyasete, üretimden sanata, vb. toplumsal yaşamın bütün alanlarına yayılmıştır. Ulus devletler bu bağlamda insanlık tarihinde, insanların özgürlüğü, eşitliği ve refahı bakımından devasa bir ilerlemeyi temsil etmektedir. Şimdi, bilişim uygarlığı, bu bütünleşmeyi dünya çapında gerçekleştirmektedir. Ulus devlet, bölük pörçük toplulukları ülke çapında, tek ve daha ileri bir hukuk altında toplamıştır. Küreselleşme ise, özünde, bütün insanlığın bir tek hukuk altında toplanmasından başka bir şey değildir. Solun temel görevlerinden biri, bu yürüyüşü hızlandırmak; insanlığı, insan haklarına dayalı bir hukuk altında bütünleştirmektir.

79. **İnsanlığın en derin bölünmesi kuzey-güney uçurumudur.** Güney Yarımküre'den yükselen çığlık, hepimizi açlıkla ve yoksullukla, mücadeleye çağırıyor. Bugün dünyada milyarlarca insan, günlük bir dolardan az gelirle, açlık sınırının altında yaşamaktadır. Yine milyarlarca insan günde iki dolardan az bir gelirle yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Bu durumun dünyamızda üretim güçlerinin gelişim düzeyi ile çeliştiği açıktır. Ancak bu çelişki, ne nutuklarla ne de gelir dağılımında iyileştirme, sosyal güvenlik, güçsüzlere yardım politikaları ile giderilebilmektedir. Bugüne kadarki destek programları bu konuda yetersiz kalmıştır. Bunun bir nedeni, geri ve gelişmekte olan ülkelere akıtılan kaynakların bu ülkelerin egemenlerince yağmalanmasıdır. Bu yağmacılar, ulusal egemenlik, içişlerine karışmama gibi kavramlar arkasına sığınarak uluslararası toplumun müdahalesinden korunmaktadırlar. Böylece, oralara akıtılan kaynaklar, geniş ölçüde,

amacına uygun harcanmamaktadır. Öncelikle bu yağmacılık direnci kırılmalıdır. Usuller değiştirilerek yağmacılığın önüne geçilmelidir.

80. **Güney Yarımküre'nin umarsız insanları, sistemden yararlanır hale getirilmelidir.** İnsanlığın buluşmasının en önemli adımı bu olacaktır. Bunun için, açlık ve yoksulluğa karşı yardım programları genişletilerek ve etkinleştirilerek yürütülmelidir. Bununla koşut olarak, tarımsal sulama sistemlerinin geliştirilmesi, temiz kullanma suyu sağlanması gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına dönük yatırımlar desteklenmelidir. Öte yandan yoksulluk veya açlık sınırının altında yaşayanları sistemle buluşturacak özel destek programları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Özellikle genç nüfus dünyanın her yerinde iş bulabilecek şekilde eğitilmelidir. Ayrıca, iş ortamını geliştirmek için, uluslararası hukuk buralarda da egemen kılınmalıdır. Başta altyapı yatırımları olmak üzere eğitim, sağlık, iç güvenlik ve adalet alanlarındaki iyileştirmeler uluslararası toplumun kaynaklarıyla gerçekleştirilmelidir. Güney - kuzey uçurumunu kapatmak, insanlık borcudur.

81. **ABD veya başka büyük devletler hem polis, hem savcı hem de yargıç olmamalıdır.** Herşey bir yana 2001 yılı 11 Eylül'ünde Dünya Ticaret Merkezi ikiz kulelerinin vurulmasını izleyen gelişmeler, özellikle ABD'nin Afganistan, Irak müdahaleleri "istisnalar" olarak yorumlanamaz. Bunlar uluslararası sistemin başarısızlığının veya yetersizliğinin yeni göstergeleridir. Teröre karşı veya terör hazırlığı olasılığına karşı, ABD'nin hem polis, hem savcı hem de yargıç rolünde olması, terörü önlemek yerine azdırmaya yaramaktadır. Bunun sağlıklı bir ilişki olduğu söylenemez. Eğer tehdit küreselse buna karşı önlemi de bir ulus devlet değil, küresel bir kurum almalıdır. O nedenle, dünya çapında bir yeniden düzenleme ihtiyacı ile karşı karşıyayız. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kurumlar ihtiyaca cevap verememektedir. Bundan doğan boşluğu da,

başta ABD olmak üzere, güçlü devletler doldurmaya çalışmaktadır. Bunun ortaya çıkardığı karışıklıklar da dünya barışını tehlikeye atacak boyutlara doğru gitmektedir. Bu durum, küreselleşmenin gerçeklerine ve gereklerine cevap verecek yeni yapılanmaları gerektirmektedir. O nedenle, ya uluslararası kuruluşlar küreselleşme koşullarına uyarlanmalı veya o nitelikte yenileri kurulmalıdır.

82. **İnsanlığı Bütünleştirme Kurumu yaşamsal bir ihtiyaçtır.** İnsanlık tehlikeli ve vicdan dayanmaz bir şekilde açlar ve toklara bölünmüştür. Açlar, yalnız ekmekten değil, insan haklarından da, demokrasiden de, umut'tan da yoksundurlar. Eski adıyla Burma şimdiki adıyla Myanmar'da devletten izin almadan bilgisayar kullananlar 15 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabiliyor. Myanmar insanları böyle bir rejimin eline tutsak olarak bırakılabilir mi? Myanmar'dan Sudan'a bu tür ülkelerin kendi iç dinamikleriyle bu durumu aşmaları olanaksızdır. İleri insanlık bunlara elini uzatmak, bu işe "müdahale" etmek zorundadır. Amacı, halkları yerli yağmacı-zorbaların ellerinden kurtarmak ve bu ülkeleri, uluslararası toplumun desteğiyle gelişme yoluna sokmak olan bir küresel kuruma ihtiyaç apaçıktır. Bu kurumun elinde, tiranlıklara müdahale gücü de olmalıdır. İkinci dünya savaşı sonrasının koşullarında kurulmuş olan BM ve diğer uluslar arası kurumlar küreselleşmeye cevap verecek şekilde yeniden örgütlenmelidir. Geliştirilecek bir uluslararası programla, bu ülkelerde, laik düzeni ve çağdaş değerleri savunacak merkezi orduların kurulması şarttır. 1648 Westfalya anlaşması ile Avrupa'da derebeyliklerin silahlı güçlerinin dağıtılması ulus devletin oluşmasının koşullarını olgunlaştırmıştı. Şimdi de insanlığın ortak bir hukuk altında bütünleşebilmesi için, geri veya az gelişmiş ülkelerde toprak beylerinin, uyuşturucu ağalarının ve yardım yağmacılarının silahlı güçleri dağıtılmalıdır. Buraların uluslararası toplumla sağlıklı ilişkiler kurmalarının temel koşulu budur. Bu ülkeler halkları ancak böylesi bir tutumla, gelişmiş dünyanın kendilerine saygı duyduğunu hissedebilirler.

83. **Küreselleşmede Türkiye'nin yeri Avrupa Birliği'dir.** İnsanlığın bütünleşmesi birden ve dünya çapında değil, bölgesel bütünleşmeler evresinden geçerek yol almaktadır. Bu bütünleşmeler içinde en güçlüsü ve en çok yol almış olanı Avrupa Birliğidir. İki kurucu-fikir sahibinden biri olan Jean Monet'nin deyişiyle, "Avrupa Birliği, bir kültürler ve inançlar mozaiği olacaktır." Türkiye, AB ile o zamanki adıyla Ortak Pazar'la 1963'te, katılım anlaşması imzalamıştır. 1987'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurma hakkını yurttaşlarına tanıyarak bütünleşme yolunda çok önemli bir adım daha atmıştır. 1996'da Gümrük Birliği gerçekleşmiştir. 1995'ten beri Anayasamızda yaptığımız devasa değişiklikler ve ardarda kabul edilen uyum paketleri ile Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakereleri hedefine doğru ilerlemektedir. Ülkemiz için bu birliğe üyelik, temel dış politika hedefinin ötesinde, bir yaşam tarzı, bir uygarlık seçişidir. Ancak, buna ayak direyen ve Türkiye'yi yarı yolda bırakmak isteyen güçler bulunmaktadır. Türkiye solu, gözünü kırpmaksızın ve dar milliyetçi-ümmetçi görüşlere kulak tıkayarak, pozisyon kaybetme korkusundakileri ikna ederek veya yansızlaştırarak bu mücadelenin en önünde yer almalıdır. Türkiye'yi, kaybetmekten korktuklarımıza değil kazanacaklarımıza kilitlemelidir.

KIT-KANAAT BİR YAŞAMDAN KALİTELİ BİR YAŞAMA

TANRIM BİR GEÇİM KAPISI AÇIVER BANA
MİNNETSİZ YAŞAMAYI ÇOK GÖRME KULUNA
ÖMER HAYYAM

84. **Yoksulluk bir kader değildir. Marx'ın dediği gibi, "İnsanlık kendi önüne ancak çözebileceği sorunları koyar."** İnsanlığın son birkaç yüzyıldaki ilerlemesi bunun açık kanıtıdır. Son zamanlarda ortaya atılan, yoksulluğun süregenleşmesi, işsizliğin kurumsallaşması yolundaki görüşler, sağ "obscurantiste-pessimiste" (karanlıkçı ve karamsar) görüşlerdir. Olgular da bu görüşlerin, dünya gelişmesi ile taban tabana zıtlığını doğrulamaktadır. Sanayileşmeden önce dünya nüfusunun yüzde doksanından fazlası, o zamanın ölçülerine göre, yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. Bugün -ve bugünün ölçülerine göre- bu oran %65'lere düşmüş bulunuyor. İnsanlığın maddi ve düşünsel üretim gücü bundan çok daha fazlasını başarmaya elverişlidir. Bilim ve teknoloji her geçen gün, öncesinden daha yüksek katma değer üretiminin yollarını döşüyor. Böylece sorun, fırsat ve olanakları değerlendirmede düğümleniyor. Ne yazık ki, insanları birbirinden ayıran önyargılar, eğitimsizlik, yetersiz örgütlenmeler, aç gözlülükler vb. bu fırsat ve olanakların yeterince kullanılmasını önlüyor. İnsanlığın bütünleşmesiyle 21. yüzyılda yoksulluk ve açlığın tarihe gömülmesi olasılığı çok yüksektir.

85. **Emek kutuplaşması geçici bir olgudur.** İş ve işsizlik bakımından asıl sorun, bugünün isterlerini karşılayacak kalitede ve sayıda eğitilmiş işgücü kıtlığıdır. Bir yanda yeterli niteliğe sahip olmadıkları için iş bulamayanlar, öte yanda yeni işlere uygun kaliteli eleman bulamayanlar yer almaktadır. Bugün emek piyasasında, geniş bir nitelikli eleman açığı söz konusudur. Sözgelimi, Almanya'nın eğitilmiş, nitelikli 500.000 emekçiye ihtiyacı vardır. ABD'de, başkan Clinton döneminde en az işsizlik oranlarına ulaşılması ve 20 milyon yeni (daha öncekilere benzemeyen türde) iş yaratılması, yeni teknolojilerin yeni tür işler yarattığının bir göstergesidir. İrlanda bilgi teknolojilerindeki ve bilişimdeki atılımı ile hem ulusal gelirini sıçratmış hem de işsizliğin belini kırmıştır. Aynı şekilde, İngiltere'de son sekiz yılda işsizliğin sürekli düştüğünü görüyoruz. Bir geçiş dönemindeyiz; emeğin niteliği yeni dünyanın isterlerine uygun

hale geldikçe işsizlik azalacak, bu dönem aşılacaktır.

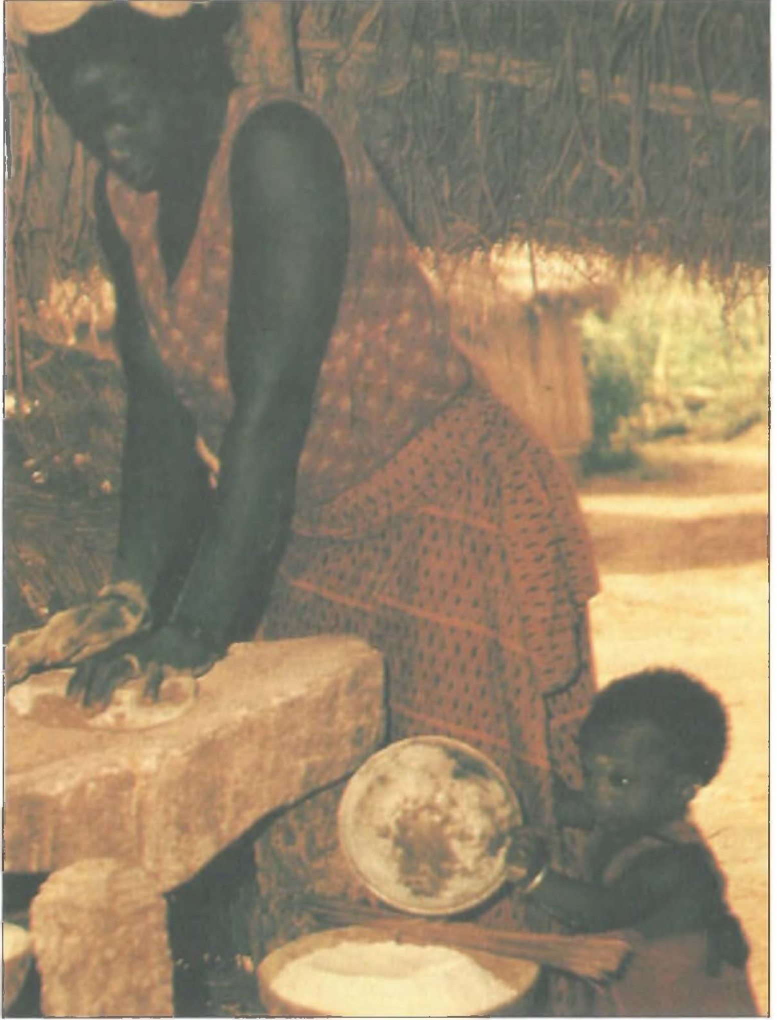
86. **Yeni teknolojiler, yeni tür işler, yeni üretim ilişkileri ve yeni çalışma tarzları yaratmaktadır.** Yeni teknolojiler, tarımda da sanayide de üretkenliği artırarak, bu sektörlerde emeğe olan talebi devamlı törpülemektedirler. Yeni teknolojilerin eski bir çok işi yokettiği bir gerçektir. Ama bu gerçek kadar doğru olan bir husus da, yeni teknolojilerin, daha önce varolmayan birçok yeni iş yarattığıdır. Son iki yüzyılda sanayileşme tarımda işssizlik yarattı; ama tarımdaki işgücü fazlasını sanayide kitlesel bir istihdamla emdi. Bu bağlamda, bilişim sektörü başlıbaşına önemli bir iş alanıdır; daha şimdiden milyonlarca yeni iş yaratmıştır. Sanayileşme ile nasıl, insanlığın daha önce hayal bile edemeyeceği üretim ilişkileri (ücretli emek gibi) ve çalışma tarzları (fabrika işçiliği...) ortaya çıktıysa, bilişim uygarlığı da ayni şekilde yeni üretim ilişkileri ve çalışma tarzları ortaya çıkarmaktadır. Bilgi emekçisi şirketleri, esnek -yarı zamanlı, geçici veya bağımsız çalışma; uzaktan -evden, otelden, uçaktan- çalışma vb.. bu bağlamdadır. Bugün ABD'de çalışanların dörtte biri yarı-zamanlı, bağımsız veya geçici çalışmaktadırlar.

87. **Yeni dünyada asıl büyük işgücü talebi hizmet sektöründen gelecektir.** Yeni teknolojiler, bir yandan yeni çalışma alanları yaratırken, öte yandan hizmet seköründeki işgücü talebini de tetiklemektedir. Yeni teknolojilerle sanayi ve tarımda durmadan artan üretkenlik muazzam bir zenginlik yaratmaktadır. Bu da, daha yüksek yaşam kalitesi talebi doğurmakta ve dolayısıyla, hizmet sektöründe işgücü talebini kamçılamaktadır. Burada işgücü talebi, sanayi ve tarımdan farklı olarak sürekli artmaktadır. Çünkü, hizmet kesiminde, yeni teknolojiler, emek üretkenliğini artıramamakta (berber, garson vb..) veya pek az artırabilmektedir. O nedenle, tarım, sanayi ve bilişim sektörlerindeki gelişmeye paralel olarak, hizmet sektöründe sınırsız yeni iş olanakları doğmaktadır.

88. **Bilim ve teknolojideki gelişmeler, yaşam kalitesinin hızla yükselmesinin önünü açmaktadır.** 1946'da üretilen ilk elektronik bilgisayar 30 ton ağırlığında ve 30 metre boyundaydı; saniyede 10 basamaklı 14 hesap yapabiliyordu. Şimdilerde IBM'in Blue Gene'i saniyede bir katrilyon işlem yapabilmektedir. Teknolojideki bu gelişme insan refahına da yansımaktadır. Bugün, 900 dolarlık bir dizüstü bilgisayar, 1970'lerdeki 4.700.000 dolarlık bilgisayardan 13 kat daha yetenekli. ABD'de bir kişinin 1954'te bir televizyon alabilmek için ortalama 562 saat çalışması gerekiyordu; bugün, tabii çok daha yetenekli bir televizyonu almak için, 24 saat çalışması yeterli hale gelmiştir. Yine ABD'de telefonun, hanelerin dörtte birine bağlanması için, icadının üzerinden 35 yıl geçmesi gerekmişti. Bu aynı süre, radyo için 22 yıl, TV için 26 yıl, bilgisayar için 16 yıl ve internet için 7 yıl olmuştur. Kısacası, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu, yeni ürünler ucuzladığı için, geniş yığınlarca kullanımları için gereken süre de olağanüstü kısalmaktadır. Marx ve Engels Manifesto'da, bu süreci şu çarpıcı deyimlerle betimliyorlar: "Üretim araçlarının hızla gelişmesiyle ve ulaştırma araçlarının hergün daha yüksek bir düzeye ulaşmasıyla, burjuvazi en barbar kavimleri bile uygarlığın seline katıyor. Ürünlerinin ucuzluğu, bütün Çin setlerini döğüp yıkan ve yabancılara karşı en inatçı bir düşmanlık duyan barbarları boyun eğmeye zorlayan ağır toplardır." Geniş yığınların yaşam kalitesinin yükselmesi fırsatını sağlayan işte teknolojinin bu özelliğidir.

DARLIKTAN BOLLUĞA

BEŞ ÖĞÜN EKONOMİK DÜZEN HİKAYESİ YİYEMEYİZ

LULA DE SİLVA

89. **İnsanoğlunun başlıca amaçlarından biri daha iyi geçimdir.** İnsanlık toplamacılıktan üreticiliğe (ekip biçmeye, hayvan yetiştirmeye) geçeli yaklaşık onbin yıl oldu. İnsanoğlu onbin yıldır kendi bilinçli ve planlı çalışmasıyla, daha iyi geçim koşullarını var etmeye çalışmaktadır. Bilim ve teknolojideki gelişmeler ve insanların eğitimle kendi yeteneklerini geliştirmeleri ile bu yolda devasa ilerlemeler elde edilmiştir. Ancak, bu "kendiliğinden" gelişme yeterli değildir. İnsanlar, siyasetten de kendi geçim savaşlarının kolaylaştırılmasını bekliyorlar. Peki, Devletin alacağı önlemler ve üstleneceği işlevlerle ekonomide mucizevi sonuçlar alınabilir mi? Alınamayacaksa bile ekonomik kalkınma gözle görülür şekilde hızlandırılabilir mi? 20. yüzyılın başına kadar, ekonomik faaliyetlere, devlet müdahaleleri çok sınırlı idi. Ekonomik faaliyetler, geçimlik-kapalı ekonomi bir yana, esas olarak piyasa temelinde oluşuyordu. Bu temelde gerçekleşen gelişmeden, toprak ağası, maraba, sermayedar, girişimci, emekçi günün koşullarına ve mücadele güçlerine göre paylarını alıyorlardı. 20. yüzyıl başından itibaren, devletin ekonomik alana girdiğini görüyoruz. Bunun altında, az veya çok, piyasayı umursamadan ekonomik politikalar kurulabileceği –mucizeler yaratılabileceği- varsayımı yer almaktadır.

90. **Piyasanın gözardı edilebileceği düşüncesi Sovyet deneyi ile çöktü.** Sovyetler Birliği'nin kurulması ve diğer ülkelerde de sol akımların güçlenmesiyle piyasanın rolü hakkındaki görüşler çatallaştı. Sovyet deneyimi ekonomide iki temel ilkeye dayanmaktaydı: Devletin üretim araçlarına sahip olması ve merkezi planlama. Üretim araçlarının sahipliği sermayenin, planlama ise girişim ile piyasanın yerini tutacaktı. Doğal kaynaklar zaten devletin elindeydi. Sovyetler Birliği bir işçi devleti olduğu için emek egemen güçtü. Bu yolla daha hızlı bir ekonomik kalkınma ile geniş yığınlara daha iyi yaşam koşulları vaat ediliyordu. Bu örnek bütün sol akımları etkiledi. Solun iki kanadı da uzun yıllar piyasayı, kapitalizme özgü geçici bir olgu saydılar. Muhalefette iken piyasanın yerine çok daha man-

tıklı gözüken merkezi planlamayı koyacaklarını söylediler. İktidara gelince, üretim araçlarının tümünü veya bir kısmını kamulaştırdılar. Ekonomi gelişip üretim çeşitlendikçe, merkezi planlamanın piyasanın yerini tutmadığı belirginleşti. 1990'da Sovyet sisteminin çökmesiyle de bu konudaki tartışmalar içerik değiştirdi.

91. **Piyasa kapitalizme özgü bir kategori değil, bir ortamdır.** Merkezi planlamanın fiyat oluşturmada -dolayısıyla kaynakların verimli dağılımında- piyasanın yerini tutmadığı Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile berraklaştı. Bununla, piyasanın kapitalizme özgü bir kategori olmadığı, bir ortam olduğu, kapitalizmden çok önce, pazar için ilk üretimle -meta üretimi ile- hayat bulduğu, kapitalizmin bu hazır ortamda serpilip geliştiği hatırlandı. Tarım toplumunda görece sınırlı olan piyasa, kapitalizmle toplumların ve ülkelerin bütün hücrelerine nüfuz etti. Şimdi bilişim çağında, iletişim ve ulaşım olanaklarının muazzam artışıyla, piyasa, sanayi çağından çok daha geniş bir yaygınlık ve etkinlik kazanmakta, neredeyse her bireyi piyasa aktörü haline getirmektedir.

92. **Piyasanın erdemleri kadar sınırları da vardır.** Piyasa durağan değil devingen bir gerçekliktir. Piyasanın toplum ve ekonominin gelişmesiyle değişip dönüşmesi, onu, aynı zamanda entelektüel bir ürün yapar. Yani insan zihni, aralıksız bir şekilde, piyasa hakkında çeşitli düşünsel varyasyonlar üretir. Bu bağlamda, son 20 yılda geniş yaygınlık kazanan "serbest ve kendi kendini düzenleyen piyasa" tezleri üzerinde durmak gerekmektedir. Hemen söylemeliyiz ki, neo-liberallerin piyasayı her derdin çaresi olarak fetişleştirmeleri bir yanılsamadır. Piyasa, bazı konularda uygun, bazılarında yanlış yönlendirci ve bazılarında da tehlikeli sonuçlara yol açar. Sözgelimi, rekabete açık tarımsal ve sınai malların, her tüketiciye, daha kaliteli ve daha ucuz ulaşmasını sağlamak bakımından elverişlidir. Sağlıkta veya eğitimde ise "yanlış yönlendirici"dir. Bu alanları piyasanın insafına bırakırsanız, belki az sayıda insan iyi eğitim

ve kaliteli sağlık hizmeti alabilir; ama geniş kitleler bunlardan yoksun kalırlar. Tarihi eserler, çevre ve doğa gibi konularda piyasa "tehlikeli"dir. Bu alanları piyasa kurallarına terkederseniz, dizginlerinden boşanmış bir tarih yağması ile sınırsız bir çevre kirlenmesinden ve perişan edilmiş bir doğadan başka bir şey elde edemezsiniz. O kadarına gitmeye gerek yok. Bankacılık, hisse senedi piyasası, finansal sermaye hareketleri de, çoğu zaman, piyasanın kendi kendini düzenleme mekanizmalarına bırakılamaz; zaten bırakılmamaktadır da.

93. **Piyasa müdahale ister.** Piyasanın bir ortam olması demek, hiçbir düzenlemeye ihtiyaç olmadığı anlamına gelmez. Piyasa, açık kurala ve disipline, planlı bir ekonomiden daha çok gereksinim duyar. Zaman zaman da müdahale gerektirir. Son 20 yılda, ABD ve diğer gelişmiş ülkeler, bir çok kez, spekülatif güçlerin davranışlarına karşı piyasalara müdahale ettiler. İşte bazıları: 1983 ve 95 Meksika krizleri, 1985 eşgüdümlü faiz indirimi (Plaza Accord), 1988 doları yen'e karşı güçlendirme (Louvre Accord), 1998 Asya krizinde yen'in çöküşünü önleme amacıyla müdahale... Bunların üçü serbest piyasacı olmakla ünlü Reagan'ın başkanlığı sırasında gerçekleştirildi. Piyasanın iyi işlemesi, toplumsal ve ekonomik yaşamdaki değişime koşut olarak kurallara bağlanmasını -düzenlenmesini, denetlenmesini ve kurumsallaşmasını- gerektirir. Şu benzetme olayı daha iyi anlamamıza yardım edecektir. İklim bir ortamdır; iklimlendirme ise, o ortamı, teknolojiye dönüşmüş doğa güçlerini kullanarak istediğimiz yönde değiştirmektir. Piyasa da böyledir. Piyasaya, bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler -laissez faire laissez passer- anlayışıyla bakmak, hiçbir önlem almadan, yaz kış açık havada yaşamaya benzer.

94. **Piyasa her derdin devası değildir.** Piyasa sosyal sorunlara ilgi duymadığı gibi, bunları çözecek özelliklere de sahip değildir. Piyasa kâr odaklı ve kısa vadecidir. Sosyal sorunlarda görev devlete düşer. Devlet, piyasanın işleyiş kurallarını hiçe saymadan, onları kendi meşrebine göre kullanarak, piyasanın

çözemediği sorunları çözmekle, uzun vadeyi gözetmekle görevlidir. Büyük alt yapı yatırımları, araştırma geliştirme faaliyetlerinin ve öncü sektörlerin özendirilmesi, eğitim ve sağlık işleri, geri kalmış yörelerde ekonomik fizibilitesi olan projelerin gerçekleştirilmesi veya desteklenmesi, bazı sanat ve kültür etkinliklerine destek verilmesi, tarihsel mirasın ve doğal çevrenin korunması-geliştirilmesi, herkese iş, herkese sosyal güvenlik, açlığı-yoksulluğun yokedilmesi, güçsüzlere el uzatılması vb.. piyasa ile çözülemeyen sorunlar bağlamındadır.

95. **Piyasa kendi kendisini düzenleyemez.** Yukarıda da söylendiği gibi; piyasanın tek yönlendiricisi kârdır ve piyasa sadece kısa vade için yol göstericidir; uzun vadede işe yaramaz. O nedenle, piyasanın kendisinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için devletin işe karışması gerekir. Devletin görevi, piyasanın, tam rekabet koşullarında, saydamlık içinde, insanların güven duyabileceği bir ortamda ve önceden açıklanmış kurallar ve kurumlarla işlemesini sağlamaktır. Devlet, en ileri ve liberal uygulamalara bağlı ülkelerde de büyümeyi özendirmek, piyasaları aşırı tepkiler karşısında sakinleştirmek, piyasanın kısa vadeli bakışını düzeltmek, spekülasyonları önlemek, kıt kamusal mallara yatırım yapmak, çevreyi ve doğayı korumak amaçlarıyla piyasalara müdahale edebilmektedir.

96. **Piyasayı umursamamak felaket getirir.** Ne devlet ne de şirketler, piyasa bir ortam değil de bir tercihmiş gibi davranamaz; davranmamalıdır. Piyasada herkes her istediğini yapamaz. Yapmaya kalkarsa zararlı çıkar. Çünkü piyasanın kendine özgü bir aklı, kendine özgü işleyiş kuralları vardır. Nasıl atmosfer koşullarını önemsemeyen bir klima sisteminin başarı şansı yoksa, piyasanın işleyiş kurallarını pervasızca çiğneyen müdahalelerin de aynı şekilde başarı şansı yoktur; ama felaket getirme olasılığı kesindir. Bu felaketlerin ceremesini ise, geniş halk yığınları, pahalılık, işsizlik ve yoksullaşma şeklinde çekmektedir. Bu gerçek, siyasal iktidarların veya şirketlerin eli kolu bağlıdır anlamına gelmez. Her siyasal iktidar, her şirket pi-

yasa koşulları, kuralları ve kurumları içinde bir hareket alanına sahiptir. Bu hareket alanı da her klima üreticisinin iklim koşulları ve fizik kanunlarını dikkate almak şartıyla sahip olabileceği hareket alanı gibidir.

97. **Sömürüyü yanlış tanımlamak, kaynakların yanlış kullanımına yol açar.** Solun temel amaçlarından biri de sömürüyü ortadan kaldırmaktır. Manifesto'da Marx ve Engels şöyle diyorlar: "Toplumun bir bölümünün bir başka bölümü tarafından sömürülmesi bütün geçmiş yüzyılların ortak yanıdır. İnsanın insan tarafından sömürülmesi ortadan kaldırıldığı oranda bir ulusun bir başka ulus tarafından sömürülmesi de ortadan kaldırılmış olacaktır." Peki sömürü nedir? Yakın zamanlara kadar, solun iki kanadının da gizli veya açık kabulü şöyledi: "Asıl değeri emek yaratır. Gerçek üretim faktörleri, doğa ve emektir. Burjuva iktisatçılar'ın üretim faktörleri arasında saydıkları, sermaye ve girişim gerçekte birer üretim faktörü değildir. Sermaye birikmiş emek demektir; planlama da girişime olan gereksinimi, yani riski, ortadan kaldırmaktadır. Öyleyse sermayedarın ve girişimcinin üretimden aldıkları paylar, yani faiz ve kâr, sömürüdür." Bu kabullerin doğal uzantısı, "Fiyatların piyasa ortamında belirlenmesine gerek yoktur. Fiyatları ve yatırımları bürokratik kararlarla belirlemek, kaynakların daha verimli dağılımını sağlar." görüşüdür. Pratik bu yaklaşımları doğrulamadı. Merkezi planlama ve üretim araçlarında kamu mülkiyeti, fiyatların doğru oluşumunu sağlamadı. Bu da kaynak israfına yol açtı ve bu yaklaşımlara dayalı ekonomiler geri kaldılar ve çöktüler.

98. **Sömürü piyasa fiyatlarının üzerinde elde edilen kazançtır.** Sovyetler Birliğinin çöküşü ile serbest piyasaya dayanmayan bir ekonominin, uzun vadede, sağlıklı işleyemeyeceği görüldü. Şimdiki genel kabule göre, rekabetçi piyasa limitlerinin üstünde oluşan fiyat, kâr, faiz ve rant sömürüdür. Sömürünün bir şekli de sömürgecilik çağında, bazı ülkelerin kaynaklarına bedelsiz veya pek cüz'i bir bedelle el konulmasıdır ki, bu, İkin-

ci Dünya Savaşı'ndan sonra eski önemini kaybetmiştir. Üretim faktörlerinin paylarını almaları ise, sağlıklı, kaynakları olabilecek en verimli şekilde kullanan, bir ekonominin temel koşullarındadır. Öte yandan, piyasa hakkındaki eski kabullerle, bugün, dünya ekonomisi içinde sağlıklı bir yer almak olanağı yoktur. O olanak 1990'da Sovyet sisteminin çöküşüyle hepten yokolmuştur.

99. **Solun ekonomi politikasında devletçilik, zorunlu durumlara özgüdür.** Solun piyasa, üretim araçlarının özel mülkiyeti, merkezi planlama ve sömürü gibi konulardaki eski kabullerinin somut yansıması genelleştirilmiş devlet işletmeciliği idi. 70 yıllık deney sonunda, rekabetçi piyasa ekonomisi ile kıyaslandığında, devlet işletmeciliğinin ve merkezi planlamanın, kaynakların en verimli şekilde dağılımı ve en etkili şekilde kullanımı bakımından elverişsiz olduğu görüldü. Batıda 20. yüzyılın son çeyreğine kadar sosyalist ve sosyal demokrat partiler de iktidara geldiklerinde, devletleştirmelere gittiler, devlet işletmeciliği yaptılar. Sonra bunlardan vazgeçildi. Aynı şekilde, sermayenin güdük, girişimciliğin yetersiz olduğu az gelişmiş ve geri kalmış ülkelerde, ekonomi gelişip ürünler çeşitlenene kadar, devlet işletmeciliği yapıldığını görüyoruz. Bu uygulamalar, bir süre yararlı oldular. Ancak, ekonomi gelişip üretim çeşitlendikçe, devlet işletmeleri verimsizlik ve yolsuzluk kaynağı haline geldiler.

100. **Solun "alamet-i farikası" iyi işleyen bir ekonomidir.** Dengeli, sürekli bir kalkınma, rekabetçi bir piyasa emekçi yığınlar için en elverişli ortamdır. Yaşanmış gerçekler karşısında, solun, temel ekonomik tutum olarak devletçiliği savunması kaynak israfını savunması anlamına gelir. Bu da geniş kitlelerin refahı ile ters düşer. Ancak, her ekonomide piyasanın, kârlı görmediği için el atmadığı, gücü yetmediği için girişmediği, "üzerine vazife saymadığı, çözümünü devletten beklediği" sorunlar vardır. Ekonomik gelişmenin önünü açmak, sosyal sorunları çözmek için, kimi konularda devletin devreye girmesi zorunludur.

101. **Sağ ekonomide devletçilikten vazgeçemez.** Devletçilik, sağın devlet olanaklarını yağmalamak için kullandığı bir araçtır. 1980'lere kadar, ileri kapitalist ülkelerde de devlet işletmeciliği yaygındı. Zararları yararlarına ağır basmaya yüz tutunca, bunlar özelleştirildiler. Geri ve azgelişmiş ülkelerde ise, bir süre devletçiliğin yararları sakıncalarına ağır bastı. Devlet işletmeleri, modern bir ekonomi ve sanayi çekirdeği oluşmasına ve modern ekonomik faaliyetleri bilen kadrolar yetişmesine yararlı oldular. Bir aşamadan sonra, devlet işletmelerinin yakın ve yandaş payandası olma nitelikleri ağır basar hale geldi ve net toplamda ekonomiye zarar vermeye başladılar. Ucuz kredi, KİT'lerden düşük fiyatla mal alımı, özel teşvikler, vergi bağışıklıkları, çeşitli destek alımları vb.. aracılığıyla iş dünyasına avanta akıtıldı. Özel bankaların hortumlanması da, sağın devletçilik anlayışının parlak bir uygulamasıdır. Bugün de kimi sermaye çevrelerinin dillerinin altında bunlar yatıyor. Öte yandan, hiçbir devlet işletmesi kalmasa bile, devletin altyapı yatırımları, silah alımları, ordunun ve bürokrasinin ihtiyaçları gibi konularda devasa alımları olmaktadır. Bu konulardaki ihalelerde dönen dolaplar da, sağa, devlet işletmeciliğini aratmayacak boyutlarda olanaklar sağlamaktadır.

102. **Ekonomide korumacılık, zayıflığı-verimsizliği desteklemektir ve sonuçta kaynak israfıdır.** Korumacı politikalar, burjuvazinin geniş yığınları, kalitesiz mal ve yüksek fiyatla sömürme özgürlüğünden başka bir şey değildir. İkinci dünya savaşı sonrasında, azgelişmiş ülkeler arasından ileri ülkeler arasına, sadece ekonomileri dışa açık olan ülkeler yükselebilmişlerdir. Bütün kapalı, korumacı, ithal ikameci ekonomiler ise kavrulup kalmıştır. Güney Kore ve Güney-Doğu Asya'daki birkaç ülke ile Yunanistan, İspanya ve Portekiz birincilere; Türkiye ise ikincilere örnektir. Dışa açık ekonomi politikaları uygulayan ülkeler, dünyadaki sermayeden, yüksek teknolojiden, üretim bilgisinden ve yönetim bilgisinden kolayca yararlanabildiler ve dünya rekabeti içinde ekonomilerinin verimliliğini yükselttiler.

103. **Korumacılık seçilmiş sektörlerde ve geçici olmalıdır.** Genel eğilim korumacılığı tasfiye etmek olmakla birlikte, en piyasacı ülkelerde bile zaman zaman korumacı politikalar uygulanmaktadır: Tarım sübvansiyonları bunların başında gelmektedir. Tarımda korumacı politikaların temel nedeni, sektördeki düşük katma değer üretimidir. Bunun yarattığı sosyal sorunlardan kaçınmak isteyen hükümetler, korumacı politikalar uygulamaktadırlar. Başka bazı korumacı politikalar, rekabet gücü zayıflayan sektörlerin, hükümetler üzerindeki baskılarının sonucudur. Bir de yararlı teşvik politikaları vardır: öncü sektörlerin desteklenmesi, gerice yörelerde yapılabilirliği olan yatırımların özendirilmesi gibi. Bunların kaynak israfına dönüşmemesi için, seçilmiş konularda ve önceden ilan edilen sürelerle, geçici olarak, yapılması gerekir. Ancak genel eğilim, korumacılığın ve hatta devlet eliyle özendiriciliğin tasfiyesi yönündedir. Örneğin AB mevzuatı sürekli korumacılığı-özendiriciliği yasaklamaktadır.

104. **Özgürlük ve eşitlik gibi refah da solun programıdır.** Sol, varolanın adil bölüşümünün yanısıra, çağa uygun bir yaratıcılıkla, kalkınmayı hızlandırıcı politikalar üretmekle de yükümlüdür. Bilişim uygarlığı, bilgiyi üretim faktörü olarak sermayenin önüne geçirmekle zenginlik üretmede insanın önemini daha da artırmıştır. Her insanı daha önemli kılmıştır. O nedenle, sol politikanın insanı desteklemesi ile üretimi desteklemesi, tarihin hiçbir çağında olmadığı kadar, paralellik, hatta içiçe'lik kazanmıştır. Avrupa'da iktidarda olan bazı sol partiler, bu yaratıcılığı gösterdikleri içindir ki, iki, üç ve hatta dört dönem üst üste seçim kazanabilmektedirler. Sosyalist Enternasyonal Küresel İlerleme Komisyonu Raporu'nda söylendiği gibi, "Solun genel eğilimi geleceği hayal etmek ve bugünü yönetme işini sağa bırakmaktır." Bunu bir başka ögeyle tamamlamak gerekiyor. Kapitalist ülkelerdeki sol, yakın zamanlara kadar, pastayı adil bölüştürmeyi esas aldı. Pastayı büyütmeyi sağın işi gibi gördü. Bu tek bacaklı bir yaklaşımdı. Sosyalist Enternasyonalin Küresel İlerleme Komisyonu Raporu'nda söylendiği gibi;

"Geleceği düşünmek 21.yüzyılı 'hayal etmek' elbette zorunlu görevimizdir. Ancak bu, bugünü, sosyal adalet ve fırsat eşitliği bayrağı altında yönetme ve değiştirme çabalarımızdan vazgeçmek anlamına gelmez." Bu, solun geleneksel eğilimini ve rolünü değiştirme önerisidir.

105. **Sol, sağdan farklı ekonomik politikalar uygulayabilir.** Ekonomik kalkınma, gökten düşmez; doğanın güçleri ve kaynakları ile insanlığın birikmiş bilgisi ve serveti kullanılarak gerçekleştirilir. Sağ, bu güçleri ve kaynakları küçük bir azınlığın çıkarları için ve "ölen ölür kalan sağlar bizimdir" anlayışıyla değerlendirir. Sol ise kurgusunu geniş yığınların refahını önde tutarak yapar. Günümüzde, hem kalkınmayı hızlandırıcı, hem gelir dağılımı adaletsizliklerini azaltıcı politikalar uygulamak mümkündür. Şöyle ki, **1.** Gelir dağılımında iyileşme, aynı zamanda geniş yığınların satın alma gücünün artması demektir. Bu da talebin dolayısıyla üretimin artması anlamına gelir. İkinci Düya Savaşı sonrası, özellikle Almanya'da uygulanan refah devleti programları bunun bir kanıtıdır. **2.** Bugün dünyada trilyon dolarlarla ifade edilen sermaye yatırım için yer aramaktadır. Bu sermayeyi çekmek, içerde ilave tasarruf yapmadan yatırım yapılmasına olanak sağlar. **3.** Bilgi'nin, sermayenin ve kolgücü'nün yerini almakta olduğu bir çağda, maddi sermaye ihtiyacı da azalmaktadır: Türkiye Bilişim sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bir kişiyi çalıştırmak için imalat sanayiinde 65.000 dolara gerek varken, bilişim sektöründe bu rakam 5.000 dolardır. Dolayısıyla, gelir dağılımının iyileşmesi ve işsizliğin azalması ile ekonomik kalkınma arasında mutlak bir çelişki yoktur. Aslında bu iki amaç birbirini destekler. Sağın ve liberallerin bunda çelişki görmeleri, onların sınıfsal bakış açılarının bir türevidir.

106. **Türkiye ekonomisini gerilik kazığına bağlayanlar, sağcı politikacılar ile burjuvazidir.** Bu bir polemik değildir. Türk burjuvazisi, on yıl öncesine kadar, tercihini geri teknoloji, ucuz işgücü ve kapalı ekonomiden yana yapmıştır. Bir ülkenin

geriliğe çakılması için bu üç etken fazlasıyla yeterlidir. Türkiye'de düşük teknoloji ileri teknoloji oranı 1970'te neyse, 1990'da da odur. İleri teknoloji yararına bir değişim olmamıştır. 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri, burjuvazinin ucuz emek talebine uyarak, gelir dağılımını çalışan kitleler aleyhine değiştiren politikalar uygulamıştır. Bu amaçla, demokratik hak ve özgürlükler budanmış, sendikal hareketin mücadeleci örgütü DİSK kapatılmıştır. Bunun yanısıra, korumacı ve ithal ikameci politikalarla iç tüketici, sermayedarın insafına terkedilmiştir.

107. **Hızlı kalkınma, çağ atlama mümkündür.** İnsanlık tarihi, bir tarihsel dönemde ileri olan bir ülkenin, daha sonraki dönemde geride kaldığını veya bunun tersini gösteren örneklerle doludur. 1200'lerde Kamboçya, 1500'lerde Peru ve Meksika dünyanın en zengin ülkeleri idiler. 15-16. yüzyıllarda İslam dünyası Avrupa'dan ileriydi. 18. yüzyıl ortalarında Çin ve Hindistan'ın dünya ticaretindeki payı %40 dolayında idi; şimdi%3,4. 1970'lerde Arjantin parlak gelecek vaat eden birkaç ülkeden biriydi. Ama yeni teknolojilere geçemedi; şimdi bunalımdan bunalıma sürükleniyor. Oliver Mendes Holmes'un dediği gibi "Bu dünyada önemli olan nerede durduğumuz değil, hangi yöne doğru hareket ettiğimizdir." Çetin Altan'ın deyimiyle "durduğu yeri beğenen, bilim ve teknolojiye arkasını dönen ve hamasetle - yiğitlik söylemleri ile- gün geçiren toplumlar, uygarlıklar ve devletler gerilemeye ve çöküşe mahkumdurlar." Yaratıcı yıkım denilen şey budur. Enriquez'in sözleriyle; "Teknoloji kibar değildir, beklemez. Varolan sistemlere bütün hızıyla çarpar ve onları yokederken yeni sistem kurar." Ancak bu gerçeği farkederek çağa ayak uyduran toplumlar çağ atlayabilirler.

108. **Dışa açık, rekabetçi bir ortama ve evrensel hukuka sahip bir ülke hızla kalkınabilir.** Türkiye yatırım kaynakları kıt bir ülkedir. Yoktan yonga çıkmaz. Ancak bugünkü dünya koşullarında uzunca sürelerle hızlı büyüme olanağı vardır. Bu da, en başta, dünya kaynaklarını değerlendirmekle gerçekleşe-

bilir. Yüksek katma değer elde edilebilecek alanlara yatırım yapmak, dünya zenginliğinden yararlanabilmeye bağlıdır. Bugün dünyada bir trilyon dolar civarında sermaye yatırım fırsatları aramaktadır. -Türkiye bu hazineden deryada damla kadar bile pay alamamaktadır.- Bu olanağı değerlendirmek için, dışa açık, rekabetçi ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir ortam en başta gelen öğedir. İkinci gereklilik yeterli altyapı ve eğitilmiş insan gücüdür. Üçüncü gereklilik ise, yüksek katma değer yaratan sektörlerin desteklenmesi; bir başka deyişle bilgi temelli bir ekonomi politikasının uygulanmasıdır. Burada bir ayraç açarak şunu not etmek gerekiyor: Bilgi temelli ekonomi her sektör için geçerlidir. Dünyanın en büyük çiçek dışsatımcısı, Türkiye veya Brezilya değil, Hollanda'dır. TÜBİSAD'ın araştırmasına göre, sektörlerin kişi başına yarattığı yıllık ortalama katma değer: tarımda 6.000 dolar, sanayide 13.000 dolar, hizmetlerde 18.000 dolar düzeyinde iken, bilişimde 32.000 dolara kadar çıkabiliyor. Bu süreçte tetikleyici etken dünya sermayesidir. Sermaye, yüksek teknolojiyi, üretim bilgisini ve yönetim bilgisini de peşi sıra getirecektir. Bu da yüksek katma değer hedefli ekonomi politikası uygulamalarını kolaylaştıracaktır. Bunların hepsi, sola uyar; çünkü geniş yığınların yararına, yasaklarla kolay para kazanma peşinde koşan sömürücülerin zararınadır.

109. **Çağ atlamak için bilgi ekonomisine yönelmek ve Araştırma -Geliştirme'ye daha çok kaynak ayırmak zorunludur.** Geleneksel yollarla ileri ülkelere erişmek mümkün değil. Yakın tarihin de açık bir şekilde gösterdiği gibi, çağa yetişmenin sırrı ileri ülkeler düzeyinde katma değer üretmektir. Gelecek Peşinizde kitabının yazarı Juan Enriquez şöyle diyor: "Zengin bir ülke olmak için artık büyük altın veya elmas yataklarına, geniş topraklara, kalabalık nüfusa ihtiyaç yok. Halkını eğitmek ve siyasi, ekonomik istikrar sağlayarak bilgi odaklı ekonomiye yönelmek yeterli." Bu bağlamda, gelişmişlikle Ar-Ge'ye kaynak ayırmak veya bir başka ifade ile buluş sayısı arasında doğrudan bir ilişki var. Nitekim gelişmiş ülkelerde araş-

tırma-geliştirmeye ayrılan kaynak miktarı, kimi durumlarda, ulusal gelirin %3'ü düzeyine ulaşmaktadır. ABD'de bu oran %2,6 Meksika'da %0,3'tür. Yalnızca Kaliforniya Üniversitesinin Ar-Ge'ye ayırdığı fon Meksika'nın ayırdığından %21 fazladır. Ülkelerin, ABD Patenti başına düşen kişi sayısı ile gelişmişlik düzeylerini karşılaştırmak için şu birkaç örnek yeterlidir: 1998'de ABD'de 2.955 kişiye bir patent düşerken, bu sayı Japonya için 3.914, Almanya için 8.227, Güney Kore için 13.653, İspanya için 127.273, Meksika için 1.267.532, Hindistan için 10.647.319, Endonezya için 20.610.345 kişidir. Yine 1998 yılında tek başına IBM 139 ülkenin aldığı toplam patent sayısından daha fazla patent almış bulunuyor. Juan Enriquez şöyle diyor: "Gelişmekte olan bir ülke, enflasyonu düşürebilir, yolsuzlukları azaltabilir, bütçelerde kısıntıya gidebilir, özelleştirme yapabilir, ama yine de zenginleşemeyebilir. Çünkü, bilgi değil, yalnızca mal üretiyordur."

110. **Vergide devrim, ekonomik kalkınmanın ve adil bir toplumun itici gücü olacaktır.** Dünya çağ değiştirirken verginin de buna ayak uydurması bir zorunluluktur. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte vergide bu köklü değişiklik gerçekleşmiştir. Ürün üzerinden alınan vergiden gelir üzerinden alınan vergiye geçilmiştir. Şimdi de gelir üzerinden alınan vergiden, harcama üzerinden alınan vergiye geçilmesinin zamanı gelmiştir. Böyle bir dönüşüm, ekonomik gelişmeyi olduğu kadar istihdamı da son derece olumlu etkileyecektir. Sol bu gelişmenin öncülüğünü yapmalıdır.

111. **Ulusal paralar ekonomik gelişmede ayakbağı haline gelmiştir.** Ulusal para, birçok kötüye kullanımın ve kaybın başlıca nedenidir. Para bir değişim, ölçüm ve birikim aracıdır. Enflasyon koşullarında para, ölçme ve birikim aracı niteliklerini yitirir; bir tek değişimde kullanılır. Türk Lirası 30 yıldır bu durumdadır. Dünyada çeşitli paralar olması, bir parayı ötekine dönüştürürken paradan para kazanma gibi saçma bir olguya yol açmaktadır. Ulusal paralar, ayrıca, hükümetlerin elinde fi-

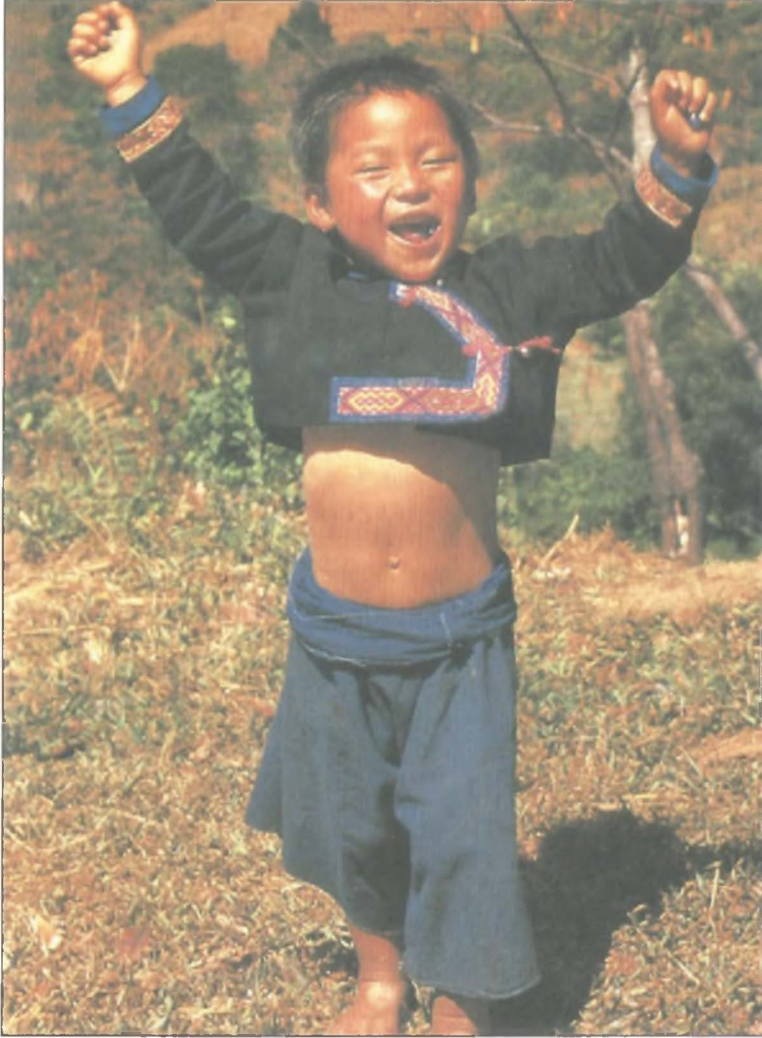
tili çekilmiş bir bomba gibidir: kaynağı olmayan harcamalar yapılmasına olanak sağlar. Öte yandan dünya bütünleşmekte, ulusal gelirin büyük bir bölümü dış ticarete konu olmaktadır. Türkiye'de dış ticaretin ulusal gelire oranı 2002 ve 2003'te %50 düzeyindedir. Ticari ve finansal işlemlerin çoğu, dolar veya euro üzerinden yapılmakta; tasarrufların önemli bir kısmı da dolar veya euro olarak tutulmaktadır. Türkiye'de TL ikinci para konumundadır. Bu dünya gelişmesine koşut, olumlu bir gidiştir. O nedenle bu eğilimi doğal sonuçlarına götürmek, TL'yi bırakıp euro'ya geçmek gereklidir. Avrupa'da tek para birimine geçmenin sağladığı avantajları bir uzman şöyle anlatıyor: "Tek para, bankacılığı kuşatan çevre şartlarında bir devrime yolaçtı. Avrupa'da tek faiz geçerli hale geldi. Avrupa içi işlemlerde hem döviz pozisyonu hem de faiz arbitrajları fiilen ortadan kalktı. Böylelikle bankacılık 'spekülatif' alandan, tamamen 'operatif' alana kaydı. Pozisyon alan değil hizmet üreten bir sanayi haline geldi." Tabii, yalnız Avrupa'da değil, dünyada da tek paraya geçilmelidir. Bu, yalnız spekülasyonları önleyeceği için değil, dünya çapında fiyat mukayeselerini kolaylaştıracağı için de dünya ekonomisinde verimliliği artıracaktır. Solun kuvvetle savunması gereken politikalardan biri de budur.

112. **Bankacılığı ve sigortacılığı gerçek işlevlerine döndürmek gereklidir.** İkinci dünya savaşından sonra, sanayiin fon ihtiyaçlarını karşılamak için, bankaların sanayi işletmelerine ortak olmaları, bankacılığı asıl işlevinden uzaklaştırdı. Bir sürü verimsizliğe ve Türkiye gibi ülkelerde hortumculuğa yol açtı. Bunun sona ermesi sağlıklı bir finans siteminin "olmazsa olmaz" koşuludur. Yakın geçmişte, Almanya'da bankaların sanayi işletmelerine ortak olabilmelerine olanak veren düzenlemenin kaldırılması da bu ihtiyacın bir ürünüdür. Türkiye'de bankacılık sistemi neresinden tutsan elinde kalan bir sektördür. Kamu bankacılığının öteden beri kayırmacılık ve hortumlamacılık için kullanıldığı biliniyordu. 2000-2001 bunalımı, özel bankacılığın da, hem de sahipleri tarafından, bu amaçlarla kullanıldığını göstermiştir. Son üç yılda yapılan bütün düzenlemelere

rağmen sistem yerine oturmamıştır. Bankacılık yapabilmek bir imtiyazdır. O nedenle, herkese bankacılık yaptırılmamalıdır. Bankacılık için söylenenler, kendi özelinde, sigortacılık için de geçerlidir. Sağlıklı bir bankacılık ve sigortacılık sektörü olmadan sağlıklı bir ekonomi olmaz.

113. **İnsan en büyük fırsatımızdır.** Bilgi, bilişim çağında, doğa, emek, sermaye ve girişimciliğe ek olarak yeni ve başat üretim faktörü haline gelmiştir. Bu, insanlığın önüne eğitimle çağ atlamak fırsatını koymuştur. Bilişim çağı gereksinmelerine uygun olarak eğitilmiş insan, her ülkenin en büyük zenginliği olacaktır. Yakın geçmişten örnekler bunu doğrulamaktadır. Güney Kore iyi eğitilmiş insanla neler yapılabileceğine güzel bir örnektir. 1950'lerde Kore halkının yüzde sekseni kırsal alanda yaşıyordu. Yetişmiş insanı yoktu, çünkü işgalci Japonlar, ondan önceki elli yılda Kore'de yüksek öğrenimi yasaklamışlardı. Büyük işletmeleri yoktu, çünkü yine Japonlar, birkaç kişiden fazla insan çalıştıran işletmelere izin vermiyorlardı. Kore Savaşı'nda ülke olağanüstü bir yıkıma uğramıştı. Kore, savaş sonrası ilk 10 yılda gerçekleştirilen eğitim hamlesi ile tamamen kırsal işgücünü oldukça verimli-üretken bir işgücü haline getirdi. Dışa açık ekonomi politikası ile rekabetçi bir ekonomi yarattı; bir düzine sanayide dünya klasmanına girdi. Gemi inşa sanayii gibi bazı alanlarda dünya lideri oldu. Türkiye'nin ve bütün geri ve gelişmekte olan ülkelerin önünde benzer fırsatlar bulunmaktadır. Bilişim teknolojileri (e-learning) eğitimi kolaylaştırmakta ve ucuzlatmaktadır. Mesele bu heyecan verici hamlenin önünü açacak politik iradeyi yaratmakta yatmaktadır.

KÖLELİKTEN ÖZGÜRLÜĞE

ÖZGÜRLÜK DEĞİL DE NE YEŞİLİ GÜNE DOĞRU DAL YAPAN?

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

114. **Kölelik, insanlığın yakın tarihidir.** Kölelik bir insanın kendine yetenden fazlasını üretme yeteneğine kavuşmasıyla, daha açık bir ifadeyle tarımsal üretimle başladı. Uzun yıllar, köle olmak bir statüydü. Çünkü, kölelik, köleye en alt düzeyde de olsa kendisinin ve ailesinin yaşamını sürdürme garantisi sağlıyordu. Marx ve Engels, burjuvaziyi yererken, ".. bir sınıfı ezebilmek için, ona hiç değilse, varlığını kölece sürdürebilmesine elverişli koşullar sağlanmalıdır... Burjuvazi hükmetmeye layık değildir, çünkü kölesine, köleliği içinde bir yaşantı sağlayamamaktadır." diyerek, işçi sınıfının ve halkın kötü yaşam koşullarına vurgu yapmaktadır. Tarihte hiçbir konum kalıcı değildir. Kölelik de, bin yıllar sürmüş olsa bile, köle emeğinin verimsizleşmesiyle birlikte yokoluş sürecine girdi. Milletlerin Zenginliği adlı yapıtında Adam Smith köle emeğinin verimsizliğini vurguluyordu (1776). 19. yüzyılda başka iktisatçılar da köle emeğinin ekonomik gelişmeyi engellediğini kanıtlayan çalışmalar yaptılar.

115. **Yasaklamalara rağmen, kölelik benzeri uygulamalar sürmektedir.** Son onbin yılının en uzun süreli kurumlarından biri olan kölelik, Avrupa'da 19. Yüzyıl başlarında yasaklanmaya başlandı. ABD'de bu yasağın tarihi 1865'tir. Osmanlı'da esir ticareti 1847'de yasaklanmıştır. Köleliğin küresel düzeyde yasaklanması, 1926'da Milletler Cemiyeti'nin (Cemiyet-i Akvam'ın) çalışmaları sonucu ulaşılan bir uluslararası sözleşmeyle gerçekleşmiştir. Ancak, pek çok ülke bu sözleşmeye katılmadı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1948'de Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle köleliği, birkez daha, mahkûm etti. Suudi Arabistan köleliği 1963'te yasakladı. Ama köleliğin kalıntıları ve kölelik benzeri uygulamalar halen devam ediyor. Beyaz kadın ticareti, başlık parası, görücü usulü evlilik, kadınların eş olarak satın alınması ve aileler arasında ayarlanmış evlilikler, kadının çalıştırılmaması, çocukların çalıştırılması, borç karşılığında çalışma yükümlülüğü, ağalık-marabalık ilişkileri süregiden kölelik benzeri durumlardır. Çalışanların sendika, toplu sözleşme ve grev haklarının tanınma-

ması veya kısıtlanmasını da kölelik benzeri uygulamaların devamı saymak bir abartma değildir.

116. **İnsan hak ve özgürlüklerinin savunulması ve geliştirilmesi solun temel ve sürekli programıdır.** Bugün bizler için çok olağan gelen hak ve özgürlükler 200 yıl geriye gidildiğinde bütün insanlık için uzak bir hayaldi. Geniş yığınlar için hayat, kölelik ve toprağa bağlı kölelik anlamına geliyordu. Kölelik ve yarı kölelik (toprağa bağlı kölelik-servaj) dönemlerinde insanlar, bugün bildiğimiz bütün temel hak ve özgürlüklerden yoksundu. Sanayileşmeyle birlikte özgür girişim ve ücretli çalışma ile insanlık, girişim kısıtlarından ve kölelik ile yarı kölelikten kurtulma sürecine adım attı. Buna paralel olarak, insanların doğuştan vazgeçilemez, devredilemez hakları olduğu ve yasa karşısında eşit oldukları görüşleri gelişti ve yaygınlaştı. Birinci kuşak hak ve özgürlükler böylece yeşerdi. Bunlar, **temel hak ve özgürlükler** olarak adlandırıldı.
Bunların en önemlileri şunlardır:

- Yaşama ve maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı;
- Din, vicdan, ibadet özgürlüğü;
- Düşünce ve ifade özgürlüğü: söz, basın-yayın-iletişim, toplantı ve gösteri, örgütlenme özgürlükleri;
- Özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı;
- Serbest girişim, mülkiyet ve miras hakları;
- Yerleşim ve seyahat özgürlüğü;
- Hukuk karşısında eşitlik, hak arama özgürlüğü;
- Kamu hizmetine girebilme hakkı;
- Korkudan uzak yaşama, adil yargılanma, insan onuruyla bağdaşmayan işlemlerden korunma hakları;
- Seçme, seçilme, oy bildirme ve kamu yönetimine katılma hakları, vb..

Bunları **ikinci kuşak** hak ve özgürlükler izledi. Bunlara **sosyal haklar** diyoruz. Sosyal haklar, 19. yüzyıl sonlarında filizlenmiş ve bütün 20. yüzyıla damgasını vurmuştur. Sağlık hakkı,

eğitim hakkı, çalışma hakkı, 8 satlik işgünü, hafta tatili, yıllık ücretli izin, barınma hakkı, gelecek güvencesi ile toplumsal gelişimden adil pay alma ve yaşam kalitesini sürekli iyileştirme bu hakların özünü oluşturur. Serbest toplu pazarlık, toplu sözleşme, grev ve lokavt hakları bu hakların güvencesi olan hak ve özgürlüklerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası **üçüncü kuşak** hak ve özgürlükler insanlığın gündemine girdi. Bunlar arasında; insanlığın ortak değerlerinden yararlanma hakkı, çevre hakkı, kent hakları, çoğulcu toplum: dinsel, dilsel, etnik azınlıklara eşit insan hakları, özel yaşam tercihlerine saygı, barış, silahsızlanma vb. yeralır.

Sol, bütün bu hak ve özgürlüklerin yeşermesinin ve gelişip yerleşmesinin itici gücü olmuştur. O nedenle, şimdi de bütün bu hak ve özgürlüklerin, hukukun üstünlüğünün ve hukuk devletinin, ödün vermez savunucusu ve geliştiricisi olmalıdır.

117. **Özgürleşme bireyleşme demektir.** İnsanlık tarihi insanların özgürleşme, öteki adıyla bireyleşme tarihidir. Çünkü, insanın kendi kimliği ve varlığı, tarih boyunca, aile, kabile, aşiret, soy, boy, ümmet, mezhep, tarikat, halk, ulus, hatta hemşehrilik gibi cemaatçi kavramların gölgesinde kalmıştır. Sıradan insanın güçlenmesi ile bu durum değişmeye başlamıştır. İnsanların geçim, eğitim ve iletişim olanaklarının iyileşmesine paralel olarak "bireyleşme" gelişmiştir. Solun prrogramının temel maddelerinden biri, insanı güçlendirerek bireyleşmeyi hızlandırmaktır. Marx ve Engels, sınıf çatışmalı toplumun aşılmasıyla "her bireyin özgür gelişmesi bütün herkesin özgür gelişmesinin koşulu olacaktır." diyorlardı. Ama gelişmeler, sınıflı toplum sürerken de insanların bireyleşebileceğini kanıtlamıştır. Daha bugünden, her bireyin özgür gelişmesi yoluyla bütün herkesin özgür gelişmesinin yolu açılmaktadır. Sol dünya görüşü, bireyi, (bireyciliği değil) toplumun da devletin de ve her anlamda cemaatin de önünde görmektedir. Sol, toplumun veya devletin veya bir başka topluluğun yüksek, kutsal çıkarları

denerek bireyin, ezilmesinin veya ikincil plana düşürülmesinin karşısındadır. Çeşitli baskılarla oluşan birlikteliklerden değil, özgür iradelerle oluşan birlikteliklerden yanadır. Solun bakış açısına göre, özgür birey, özgürlükler toplumuna ulaşmanın temel dinamiğidir

118. **Özgür ve özerk medya demokrasinin şartı, özgürlüklerin güvencesidir.** Medya demokrasilerde, hem haber ve bilgilerin aktarılma aracı hem de görüşlerin karşılaşma alanıdır. Demokrasinin sağlıklı işlemesi geniş ölçüde medyanın işlevini iyi yerine getirmesine bağlıdır. Medya, bu niteliğiyle sağlıklı düşünme ve karar vermenin temelini oluşturma ayrıcalığına sahiptir. Her ayrıcalık da bir sorumluluk getirir. Toplumda böyle birçok meslek ve işkolu bulunmaktadır. Bankacılık gibi hemen akla geliverenleri bir yana koyalım. Ama öğrenci taşıma işi gelişi güzel herkese verilmediği gibi, bu alanda özel sınırlayıcı hükümler uygulanmaktadır. Taksicilik de bir ayrıcalıktır. Onlar da istedikleri fiyatı değil, yetkili otoritenin belirlediği fiyatı uygularlar. Arabalarını belli renge boyar, üzerlerine belli işaretleri koyarlar, vb.. Medyanın ayrıcalığı bunlardan az değildir. Öyleyse sorumluluğu da olmalıdır.

DİNCİ ZORBALIKTAN İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜNE

ARTIK TÜRKİYE DİN VE ŞERİAT OYUNLARINA
SAHNE OLMAKTAN ÇOK UZAKTIR. (1924)
M. KEMAL ATATÜRK

119. **Laiklik insan hak ve özgürlüklerinin, en başta, inanç özgürlüğünün güvencesidir.** İnsan hakları, insanları cinsiyetine, rengine, soyuna, inancına, düşüncesine, yaşam tercihlerine ve sosyal statüsüne bakmadan eşit saymakla gerçekleşebilir. Bu bağlamda laiklik, tarih sahnesine çoğunluk inancının dayatmalarına karşı bir özgürlük mücadelesi olarak girmiştir. Bu anlamda laiklik inanç temeline dayalı ayrımcılığın reddedilmesidir. Öncelikle, azınlık inancına sahip olanların -o arada tanrı ve din inancı olmayanların- inanma -inanmama- ve ibadet özgürlüğüne kavuşmasıdır. Çoğunluk inancı ile devlet gücünün birleşmesi korkunç bir karanlıkla sonuçlanmaktadır. Bunun önlenmesi için de çoğunluk inancıyla ve genel olarak dinle siyasi otorite arasındaki bağın koparılması gerekir. O nedenle, laikliğin "dinin devlete devletin de dine karışmaması" şeklindeki tanımının birinci bölümü doğru ikinci bölümü yanlıştır. Bütün özgürleşme, laikleşme ve demokratlaşma tarihi, devletin, dinin toplum yaşamını düzenlemeye ilişkin kural ve uygulamalarını -laik, tarafsız yasalarla- daraltmasının tarihidir. Bir başka deyişle, laiklik, dinsel kuralların, bu özellikleri nedeniyle, yaşamı düzenlemekten çıkarılmasıdır. Bu temel zedelendiğinde özgürlük ve demokrasinin yerini dinsel zorbalık alır. Cumhuriyet'ten önce Türkiye'de dinsel zorbalık egemendi.

120. **Türkiye'de resmi olmayan örtülü bir dinsel zorbalık yürürlüktedir.** Başbakan Erdoğan'ın eşi, başını, ağabeyinin baskısıyla örttüğünü, bu nedenle intiharı bile düşündüğünü, daha sonra gönül rızasıyla tesettürü sürdürdüğünü söylemektedir. Bu itiraf, dinsel zorbalığın bugün de, yaygın bir şekilde sürmekte olduğunu göstermektedir. Hergün bunun saymakla tükenmeyecek örnekleri yaşanmaktadır. Tarikatların egemen olduğu yurtlarda öğrencilere dayatılanlar dinci zorbalığın bir yansıması değil de nedir? Ya küçük yerlerde oruç tutmaya, namaza, teravihe gizli açık zorlamalar? Ramazanda kapatılan lokantalar? Her evde kız çocuklarının tesettüre sokulmaları veya zorlanmaları, dinsel zorbalığın yaygın işaretleri değil midir? Bugün günlük yaşamda esas olan, bu dinsel zorbalıktır. Gün-

lük yaşamda, laiklik bir anayasa maddesi olmaktan öteye geçmemektedir. Devlet, inanç ve ibadet özgürlüğünün çoğunluk inancı ve tarikatler tarafından ayaklar alınmasına göz yummaktadır. Çoğu yerde polisle bu zorbalar üstü örtülü bir şekilde eleledir. Açık konuşmak gerekirse, bir tek "şeriat polisi"miz eksiktir.

121. **İnanç ve ibadet özgürlüğü, şeriata ve dinsel zorbalığa karşı mücadele ile elde edilmiştir.** Türkiye'de bu mücadelenin kazanımları gün be gün törpülenmektedir. Günlük -resmi olmayan- yaşamda özellikle, 1960'lardan beri, "yeşil kuşak projesi" sayesinde şeriatın egemenliği yaygınlaşmaktadır. Bugün, dinci bir partinin tek başına iktidar olması sadece bu gelişmeye biraz daha görünürlük kazandırmıştır. Öteden beri, sağ partiler dolayımı ile siyasal iktidarı paylaşan tarikatlar, alttan alta egemenlik ağlarını kurmuşlardır. Atatürk'ün "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görünüşüyle uygar bir toplum haline getirmektir. Devrimimizin temel ilkesi budur... Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki; Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz" sözü askıda kalma durumu ile karşı karşıyadır. Ne yazık ki, çürümüş partilerden illahlah demiş olan millet bu durumun farkında değildir. İnanç ve ibadet özgürlüğünü sağlamak için şeriata ve dinsel zorbalığa karşı savaşmak en başa gelen koşuldur. Din ve inanç özgürlüğü yaygarası, çoğunluk inancını egemen kılmak için koparılmaktadır. Yapılacak iş, bu yaygaraya kulak asmadan gerçek din ve inan özgürlüğü mücadelesini sürdürmek ve güçlendirmektir. Dünya tarihi, dinci zorbalığın ancak ve sadece laiklikle aşıldığının uygulamalı kanıtıdır.

CİNSİYET AYRIMCILIĞINDAN KADIN ERKEK EŞİTLİĞİNE

ELBET SEFİL OLURSA KADIN ALÇALIR BEŞER

TEVFİK FİKRET

122. **Kadın-erkek eşitsizliği en eski ve en korkunç ayrımcılıktır.** Bu ayrımcılığın iki kaynağı din ile töredir. Hiçbir çağda ve hiçbir toplumda kadın erkek arasındakinden daha önemli bir eşitsizlik olmamıştır. 30 Kasım 2003 tarihli iki gazeteden şu alıntılar olayın korkunçluğunu gözler önüne sermeye yarayacaktır. Birinci haber şu: "Pakistan'ın Multan yöresinde 23 yaşındaki **Afşin Musarrat** kendi eşini seçerek (görücü usulünü reddederek diye anlayınız) geleneklere karşı geldiği için babası tarafından boğularak öldürüldü... Pakistan İnsan Hakları Komisyonu, geçen yıl 'namus cinayeti' nedeniyle öldürülen kadın sayısının 450'den fazla olduğunu saptamıştı." (Hürriyet) İkinci haber de şöyle: "**Şanlı Urfa**'lı **İslim**, görücü usulü ile sevmediği biriyle evlendirildi. İki çocuğu oldu. Ama o halasının oğluna aşıktı. Ona kaçtı. Töre buna izin vermiyordu. Kardeşi İslim'i buldu ve öldürdü. Aşık hala oğlu da İslim'in mezarı başında intihar etti." (Cumhuriyet) Bu tür olaylar medyada gerçek hayatta olduğunun onda biri, belki de yüzde biri kadar yeralıyor. Ne yazık ki, bunlar olurken, Türkiye'de, Cumhuriyet'in 81. yılında, TBMM Başkanı ve iktidar partisinin milletvekillerinin çoğu, görücü usulü evlenmeyi yüceltiyor. Bunların tümüne yakınının eşleri "tesettür"e uygun giyiniyor.

123. **Cumhuriyet, bir kelimeyle, kadın-erkek eşitliğidir.** Şimdi Atatürk'e kulak verelim: "Bizim toplumumuzun başarısızlığının sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz umursamazlıktan doğmaktadır. Bir toplum, cinsinden yalnız birinin çağdaş gerekleri almasıyla yetinirse o toplum yarıdan fazla zaaf içinde kalır. Bir toplumun bir uzvu faaliyette bulunurken diğer bir uzvu hareketsizlik içinde olursa o toplum felçlidir. Bizim toplumumuz için bilim ve teknik lazım ise, bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmesi lazımdır... Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya bir peştamal veya buna benzer şeyler atarak yüzünü gözünü örter... Efendiler medeni bir millet anası, millet kızı bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti gülünç gösteren bir manzaradır. Derhal düzeltilmesi lazımdır..." Düzeltilmesi bir yana, tarikatlerin zor-

laması ve iktidarın da desteğiyle, kadınlarımız Atatürk'ün deyimiyle, "vahşi vaziyete" ve "gülünç bir manzara"ya doğru sürüklenmektedirler.

124. **Kadın vücudunda da erkek vücudunda da günah, çirkin veya ayıp hiç birşey yoktur.** Sorun ne başörtüsüdür, ne de türban. Hatta çarşaf ve peçe de değildir. Sorun bunlara can veren bakış açısındadır. Sorun, tesettür'dür: yani kadının vücudunu günah ögesi sayan ve dolayısıyla örtünmesini şart kılan anlayıştır. Tesettür – vücudu günah sayarak örtünme- kadına dayatılan köleliktir. Kadından kendi vücudunu günah ögesi olarak kabul etmesini istemektir. Erkeğe de aynı kabulü aşılamak; böylelikle kölelik efendilik ilişkisini sürdürmek isteğidir. Bu zihniyetle çocuk yetiştirmenin sonu, şizofrenik bir toplumdur. Bu niteliğiyle, tesettür, şeriatın bayrağıdır, Cumhuriyet'e karşı bir meydan okumadır. Kadın-erkek eşitliğini kökünden sarsmakta, cinsiyet ayrımcılığı yoluyla insan haklarına bir saldırı oluşturmaktadır.

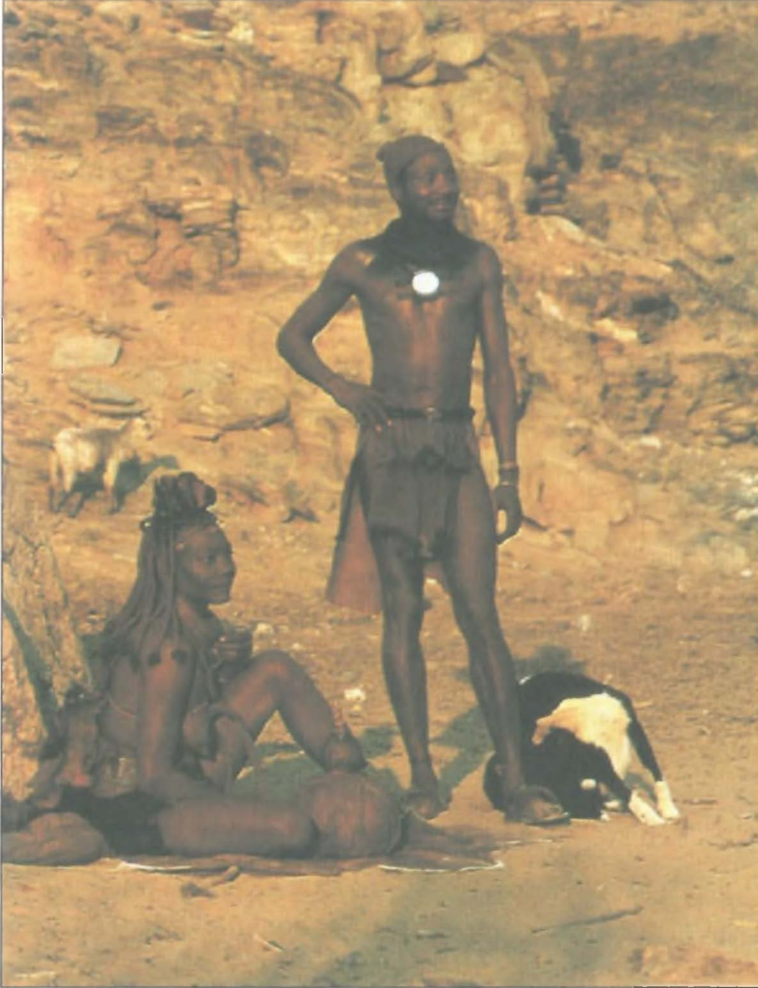
125. **Kıyafet, geçmişte olduğu gibi bugün de, cinsiyet ve inanç ayrımcılığının bir aleti olarak kullanılmaktadır.** Örneğin, Tanzimattan önce, Osmanlı devletinde dinsel ayrımları niteleyen serpuşların giyilmesi yasal zorunluluktu. Her cemaatin giyeceği kıyafet ve takacağı şapka (serpuş) belirlenmişti. 17. yüzyıl boyunca bu kuralların uygulanmadığına ilişkin birçok ferman yayımlanmış olması bunu kanıtlıyor. Serpuş hem dinsel cemaatin hem de toplumsal statünün işareti idi. Dinsel cemaatlerin kıyafetleriyle ayrılması zorunluluğu dinsel eşitsizlik uygulamalarını sağlamak içindi. Örneğin, müslüman olmayanlar (dinlerini serpuşlarından ayırmak gayet kolaydı) İstanbul'da at üzerinde dolaşamazlardı. Kadın kıyafeti de Osmanlı'da ve bütün islam toplumlarında cinsiyet ayrımcılığının ve dinsel baskının bir silahı olarak hep kullanılagelmiştir. Bugün de aynı amaçla kullanılmaktadır. İncil'de de Kur'an'da da kadınların örtünmesi ile ilgili sözler yeralmaktadır. Geçmişte, Avrupa'da ve genel olarak hristiyan dünyasında da kıyafet

üzerinden cinsel ve dinsel ayrımcılık vardı. Bugün oralarda bunlar, geniş ölçüde, aşılmıştır. Türkiye'de ise gündeme yeniden girmektedir.

126. **Her kadının ve her erkeğin, istediği gibi giyinme hakkı vardır.** Bunun adaba aykırı olmamaktan başka şartı yoktur. Bir insana sen böyle giyineceksin diye bir zorlama yapılması da kabul edilemez. Nitekim, Cumhuriyet, kadın kıyafetine müdahale etmemiş, tesettürle mücadelenin yolunu yasak veya cezada değil, eğitimde aramıştır. Bugün de tutulacak yol bu olmalıdır. Ancak sorun burada bitmemektedir. İkinci Dünya Savaşı öncesi nazi partisi ve faşist parti üyelerinin üniforma giyip sokakları insanlara dar etmesinin hatıraları henüz tazeliğini korumaktadır. İnsanlık bunu çok ağır bir şekilde ödediği için, savaş sonrası, demokratik toplumlarda, sivillerin üniforma veya benzerlerini giymesi yasaklanmıştır. Sivillerin, siyasal amaçla aynı kıyafeti toplu olarak giymeleri, konuyu bireysel bir tercih olmaktan çıkarmaktadır. Bir kıyafetin "üniforma"ya dönüştürülmesi bir hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, tesettür, bir simge olarak güçlü bir şeriatçı hareketin bayrağı haline gelmişse, bu bir hakkın kötüye kullanılmasıdır. Hukuk bir hakkın kötüye kullanılmasını korumaz; bunu dürüstlük kuralına aykırı sayar. O nedenle, dinsel kıyafetlerin ve işaretlerin, ibadetler, ibadethaneler ve olağan seremoniler dışında giyilmemesi veya takılmaması çoğulcu toplumun sağlık şartıdır. Kıyafetin, bir inancın ötekiler üzerinde baskı yapmak ve/veya kendi inancını öne çıkarmak için kullanılması, her toplumun dirliğini ve sağlığını bozar.

127. **Sol, inanç özgürlüğünün de kıyafet özgürlüğünün de ödünsüz savunucusudur.** Bu bağlamda, yıllardır çözümsüzlüğe mahkum olmuş, aslı tesettür olan "türban" sorununu da, imam hatip lisesi mezunlarının üniversitelere girme sorununu da, özgürlük ve adalete uygun olarak, sol çözecektir. Ancak sol, başka inançları ve kadınları baskı altında tutmayı inanç özgürlüğü olarak değil, baskı ve zorbalık olarak görür. Gerçek

din ve inanç özgürlüğü de kadın hakları da zorlu mücadeleler sonunda elde edilmiştir. Bu hak ve özgürlüklere ulaşamamış olanların halleri, hergün gözümüzün önünden, vicdanları kanatarak akmaktadır. Onun için, gerçek din, inanç ve ibadet özgürlüğü ile kadın hakları için mücadele, inanç dayatma ve kadını köleleştirme zorbalığına karşı mücadele de solun ödevidir.

ÇATIŞMADAN BARIŞMAYA

BÜTÜN İNSANLAR ONURLARI VE
HAKLARI BAKIMINDAN EŞİT DOĞARLAR.
BM İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (1948)

128. **Azınlıklara eşit hak ve özgürlükler, çağdaş, çoğulcu toplumun temelidir.** Tekilcilikten çoğulculuğa geçiş, bir başka deyişle azınlık hakları İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen üçüncü kuşak haklar arasında, özel bir yer tutmaktadır. Bu gelişme ile tek ulus tek devlet anlayışı uluslararası toplum tarafından tarihin çöplüğüne atılmıştır. Azınlıkların eşit haklara sahip olmaları konusunda birçok uluslararası anlaşma imzalanmıştır. 21 Kasım 1990'da Türkiye'nin de imzaladığı Paris Şartı'nda, "Ulusal azınlıklarla ilgili sorunların ancak demokratik bir siyasi çerçevede tatminkâr olarak çözülebileceği" belirtilmekte; "Barış adalet, istikrar ve demokrasinin yanısıra, halklar arasındaki dostane ilişkilerin de ulusal azınlıkların etnik, dil ve dini kimliklerinin korunmasını" gerektirdiği vurgulanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin 26.12.1993 tarihli "Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına İlişkin Bildiri'sinin birinci maddesi şöyledir: "Devletler kendi ülkelerindeki azınlıkların varlığını ve ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel kimliklerini korur ve bu kimlikleri geliştirmeleri için gerekli şartların oluşmasını teşvik eder." Bu düzenlemelerle, her ulus devletten azınlıklarına eşit haklar tanıması istenmektedir. Bu sözleşmelerle, uluslar arası toplum, milliyetlerin, inanç gruplarının veya başka farklılıkların, bir ülkede eşit insan haklarına sahip olmaları halinde, ayrılma isteklerinin haklılık temeli kalmayacağını da açıklamış olmaktadır. Öte yandan, küreselleşme sürecinde, eşit haklara sahip azınlıkların ayrılma istekleri, dünya gelişmesine de ters düşmektedir. Bu bağlamda, insanlığın bütünleşme sürecinde, self determinasyon -ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı- uluslaşma çağındaki pratik ve etik değerini kaybetmektedir.

129. **Çoğulculuk etnik, dinsel, dilsel mensubiyetlerden yaşam tercihlerine kadar geniş bir alanı kapsar.** İnsanlığın hak ve özgürlükler yürüyüşü sonsuz bir merdiveni tırmanmak gibidir. Elde edilen her hak ve özgürlük bir başka hak ve özgürlüğün kapısını açar. İnsanlar, topluluk kimliklerinin egemenliğinden kurtuldukça, yani bireyselleştikçe, özgürlük ta-

lepleri daha da yükselir. Ama her toplumda ve her çağda başat olan özgürlük talepleri vardır. Ötekiler bunların ardısıra gelirler. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğü başat talepti. Söz, yazı, yayın vb. yollarla düşünce ve inançlarını açıklayabilme; dernekler, sendikalar, partiler kurma ve özgürce faaliyet gösterme; önceden izin almadan, silahsız saldırısız toplantı ve gösteri yapabilme; adil yargılanma ve benzerleri bu bağlamdaydı. 60'lı yıllarda sosyal haklar gündeme geldi. 70'li yılların ortalarından itibaren Kürt sorunu gündeme girmeye başladı. 80'li yılların ortalarından itibaren, 15 yıla yakın bir süre, bu konu gündemin başat maddesi oldu. Halen de gündemin her an öne çıkabilecek başlıca maddeleri arasında yeralmaktadır. O nedenle, çoğulculuk bağlamında birçok konu bulunmasına karşın, aşağıda, sadece Kürt sorununa değinilmekedir.

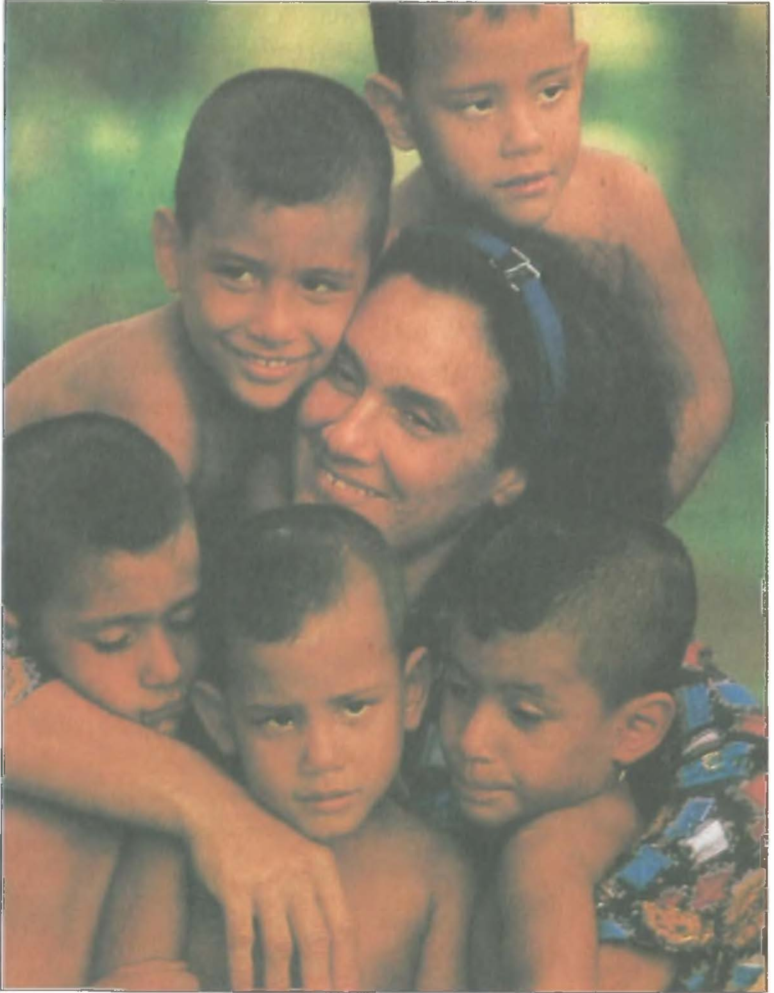
130. **Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı uluslararası belgelerde, Kürt sorununun çözümüne elverişli hükümler yer almaktadır.** Bu anlaşmaların ilki, Cumhuriyet'in kuruluş belgesi olan **Lozan** Anlaşmasıdır. İkincisi, Lozan'ı da imzalamış olan Başbakan İsmet İnönü'nün, 1963'te imzaladığı **Ortak Pazar**'a (Avrupa Birliği) **üyelik anlaşması**dır. 1990'da **Paris Şartı**'nı imzalayan Türkiye, bir anlamda uluslararası topluma milliyetler sorununu eşit haklar temelinde çözme sözü vermiştir. Türkiye'nin 1993 tarihli **Kopenhag Kriterleri**'ni kabulü de aynı doğrultuda yeni bir adımdır. 1995'ten itibaren gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri ve AB'ye uyum programları da bu doğrultudaki ulusal ve uluslararası taahhütlerimizdir. Kısacası, Kürt sorununu, eşit yurttaşlık hakları temelinde, çözüme kavuşturmanın hukuki çerçevesi hazırdır. Mesele korkuları bırakarak pratik adımları atmaktan geçmektedir.

131. **Kürt sorunu, eşit haklar temelinde bütünleşme programıyla çözülebilir.** Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren, Kürt sorunu Türkiye'nin kısıtlarından biri olmuş; hak ve özgürlüklerden ekonomi politikalarına kadar ülke hayatını olumsuz

etkilemiştir. 1925 Kürt isyanından sonra, devlet Kürt kimliğini yok saymış, dile getirilmesini bile yasaklamıştır. Bu politika, 1980 darbesinden sonra, "Kürtçe konuşmayı yasaklayan bir yasa" çıkarmakla doruğuna ulaşmıştır. Ancak, bu tutum işe yaramamış; tersine 1984'den 2000'lere kadar süren kanlı bir iç çatışmaya, 40 bin kadar yurttaşımızın hayatını kaybetmesine, demokrasinin daralmasına, partilerin kapatılmasına, ağır ekonomik kayıplara ve dış dünyada itibar kaybına yol açmıştır. Ama sorun tam olarak çözüme ulaşmış değildir. Çözüm, uluslararası anlaşmalar da dikkate alınarak, Kürt yurttaşlarımıza –ve bütün insanlara- eşit hakların tanınması ve uygulamasıdır. Türkiye Cumhuriyeti bundan zarar değil yarar görür; rıza temeline dayalı birliği ile büyük bir güç kazanır. Kürt sorunu, ancak böylece, Türkiye'nin kısıtı olmaktan gücü olmaya dönüştürülebilir.

ÖZGÜRLÜKTEN EŞİTLİĞE

ZULÜMKÂRLIK DAĞITIR BERBAT EDER ÜLKEYİ

ADALET SAADETLE ABAD EDER ÜLKEYİ

GENCELİ NİYAZİ

132. **Özgürlükler eşitlikle tamamlanmadıkça eksik kalır.** Temel hak ve özgürlüklerin varlığı, geniş insan yığınlarının insanca yaşama özlem ve istekleri bakımından çok önemlidir, ama yeterli değildir. Kaliteli bir yaşam için özgürlükler kadar olanakların da varlığı gereklidir. Bu gerçek daha sanayileşmenin başlarında anlaşılmıştır. Geniş yığınların yaşam kalitelerini iyileştirici olanaklar sağlanmadıkça, ulusal huzur ve barış ortamının da kurulamayacağı görülmüştür. Dolayısıyla, ulusun özgürlükçü ve eşitlikçi bir ortamda refah içinde yaşaması ulusal huzur ve barışın temel koşuludur. Öte yandan, ulusal dirlik, uluslararası huzur ve barışın da anahtarıdır. Çünkü, içerde sıkışanın dışarıda düşman aradığı, siyaset dünyasında çok tanıdık bir durumdur. Ulusal huzursuzlukla karşılaşan politikacıların klasik yöntemleri dış düşman yaratmak veya bu düşmanlıkları körüklemektir. Ama toplumlar, özgürlük ve eşitlik içinde yaşıyorlarsa, Marx ve Engels'in Manifesto'daki şu öngörülerinin gerçekleşmesi olasıdır: "Ulusun kendi bünyesi içindeki düşmanlık ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun bir başkasına düşmanlığı da ortadan kalkacaktır."

133. **Fırsat eşitliği yetmez; yaşam kalitesinde eşitleşme de gereklidir.** Eşitlik, geniş insan yığınlarının evvel eski özlemidir. Temel hak ve özgürlüklerin hayata geçmesiyle, hukuk karşısında eşitlik, esas olarak, sağlanmıştır. Ancak, geniş yığınlar ne bununla ne de fırsat eşitliğiyle yetinebilir. Yaşam kalitesinde de eşitleşme gereklidir. Bu, piyasa kuralları içinde ve liberal, neo-liberal, neo-muhafazakâr veya muhafazakâr-demokrat sağ politikalarla sağlanamaz. Çünkü, sağ partilerin buluşma noktası olan kapitalizmin ufku dardır; esas olarak ekonomiye -ve kâra- odaklanmıştır. Sağ, güçlü dar grupların çıkarlarının siyasal temsilcisidir; fırsat eşitliğine de bunun yaşama yansımasına da, sadece oy toplama açısından bakar. Sağın programı "fukaralıktan kurtarma" ile sınırlıdır. Sol bunu kabul edemez. Çünkü bu, orta-çağ'ın "merhamet" anlayışının bir uzantısıdır. Solun hedefi geniş yığınların, haklarını elde etmeleri ve içerikli sosyal haklara kavuşmalarıdır; bir başka deyişle yaşam kalite-

sinde eşitliktir. Fırsat eşitliğinin yaşam kalitesinde eşitleşmeye dönüşmesini sağlamak solun hem amacı hem de görevidir.

134. **Yaşam kalitesinde eşitlik, adil bir toplumun olmazsa olmazıdır.** Yetkin tarihçi Eric Hobsbawm şöyle diyor: "Hükümetler, ekonomi, okullar, toplumdaki herşey, ayrıcalıklı azınlıklar yararlansın diye var değildir. Bunların hepsi, çok okumamış, çok başarılı olamamış, bundan sonra da olamayacak olan, kısacası fazla özel bir yanı bulunmayan sıradan insanlar içindir." Öte yandan yaşam kalitesinde eşitlik, gelir veya servet eşitliği anlamına gelmez. Servet bir sosyal birikimdir. Gelir ise, emeğin, bilginin, girişimin, sermayenin veya servetin sağladığı ücret, buluculuk hakkı, kâr, faiz veya rant şeklindeki kazançtır. Fırsat eşitliği ve yaşam kalitesi karşılaştırmalarında, bu kazançların sermayeye dönüşen bölümü değil, yaşam kalitesi için harcanan -tüketilen- bölümü önem taşır. Solun eşitlik programının daha gerçekçi bir temele oturması böyle bir yaklaşımla mümkündür.

135. **Yaşam kalitesinde eşitleşme soyut bir kavram değildir.** Yaşam kalitesinde eşitlik, günlük yaşamda, en yüksek gelir grubuyla en düşük gelir grubu arasında niteliksel farklar olmaması demektir. Bu şu gibi konuları kapsar: **1.** Sağlıklı bir yaşam için gerekli beslenme, giyinme, barınma, spor, sağlık hizmetleri, vb. **2.** Bilgi, beceri ve beğeni -sanat, kültür, estetik, vb. düzeyini yükselterek, insanın gizil güçlerinin ortaya çıkmasını sağlayacak eğitim; **3.** Kişinin bilgi ve becerisine uygun bir iş. **4.** Eğlence, dinlence, gezi vb. gibi yaşamdan haz alarak yaşam sevincini çoğaltacak olanaklar; **5.** Yaşlılıkta, işsizlikte ve hastalıkta insanı ele-güne muhtaç olmaktan koruyacak sosyal güvenlik, bir başka deyişle gelecek güvencesi. **6.** Hobsbawm'ın dile getirdiği gibi, okul, yol, hastahane benzeri toplumsal olanaklardan sıradan bireylerin de yararlanabilmesi. Bu nitelikleriyle yaşam kalitesinde eşitlik, solun insanlığın önüne koyduğu büyük bir hedeftir. Bu, solu başka siyasal akımlardan köklü olarak ayıran bir konudur.

136. **Herkese iş, solun eşitlik programının temel taşıdır.** İşsizlik en büyük zulümdür. Türkiye'mizde gizli-açık işsizlik süregen bir sorundur. Artan nüfus dolayısıyla işgücü ordusuna her yıl yüzbinler katılmaktadır. Ekonomik bunalımlarda işlerinden olanlar bu orduyu konjonktürel olarak büyütmektedir. 2000 Ekim, 2001 Şubat kökenli bunalım, mavi yakalı işsizlere beyaz yakalı işsizleri eklemiştir. Tarım kökenli gizli işsizlik sorunu daha da ağırlaştırmaktadır. Durumu daha iyi anlamak için şu rakamlara bir göz atmak yararlı olacaktır. Ulusal gelir içinde tarımın payı %13,4; sanayinin %29,1 ve hizmet sektörünün payı 57,5'tur. Türkiye'de, çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımı ise şöyledir: Tarım %34, sanayi %20 ve hizmet sektörü %51. Türkiye, tarımda bu kadar insanı tutarak ileri gidemez. O nedenle, Türkiye'de asıl zor ve zorunlu değişiklik tarımda çalışanların oranının, toplam çalışanların %10'undan daha düşük bir orana inmesi, indirilmesidir. Demek ki önümüzdeki yıllarda, mevcut işsizlik sorununun aşılmasındaki zorluklara bir de tarımdaki gizli işsizliğin emilmesi sorunu eklenecektir. Herkese iş veya tam istihdam sol programların başlıca hedeflerinden biridir. Bu, elbette "sıfır işsizlik" değil, çok düşük bir işsizlik düzeyi demektir ve orta vadede ulaşılabilecek bir hedeftir.

137. **Gelir dağılımında adalet yaşam kalitesinde eşitleşmenin temelidir.** Gelir dağılımında adalet, insanların yaptıkları işin karşılığını almalarıdır. Daha akademik bir ifadeyle, üretilen toplam katma değerin üretim faktörlerince hakça bölüşülmesidir. Demek ki, gelir dağılımında adalet, öncelikle, insanların mal ve hizmet üretimindeki konumlarıyla ilgilidir: Kol emekçisi, bilgi emekçisi, sermayedar, küçük işletme sahibi, bankacı, doğal kaynak veya taşınır, taşınmaz mal sahibi, menkul değer sahibi ve benzeri. Kesimler arası gelir dağılımında adalet öncelikle şunların varlığına bağlıdır: **1.** Her şeyden önce, iyi işleyen, rekabetçi, tekellerin olmadığı, gelişmiş bir piyasa.. **2.** İstikrarlı ekonomik, sosyal ve siyasal ortam... **3.** Büyüyen bir ekonomi... **4.** Geniş yığınları gözeten, parasız eğitim ve sağlık hizmetleri gibi önlemler... **5.** Eğitimle bilgi ve beceri düzeyinin sü-

rekli yükseltilmesi... **6.** Yığınların örgütlenmelerini, haklarını aramalarını ve elde etmelerini kolaylaştıran geniş ve güvenli bir özgürlük ortamı... **7.** Yönetime katılım, öteki adıyla işletme demokrasisi.

138. **Amaç yoksulluğun paylaşılması değil, zenginliğin adil bölüşümüdür.** Gelir dağılımını iyileştirmek için iyi işleyen ve büyüyen bir ekonomi, gelişmiş bir piyasa çok elverişli bir ortam sağlar. Ama bunlar, gelir dağılımını kendiliğinden adil hale getirmez. Kimse kimseye "hak icabıdır, adalet icabıdır" diye birşey vermez. Onun için dar gelirli kesimlerin hak ve çıkarlarını savunabilmeleri için, yüksek standartta hak ve özgürlükler gereklidir. Sol iktidarlar, en başta bu hak ve özgürlükleri eksiksiz sağlamakla yükümlüdürler. Bunun yanısıra, insan kalitesini yükseltici, yüksek katma değer yaratan alanları destekleyici politikalarla, üretimi ve istihdamı artırarak, adil gelir dağılımı amacına ulaşmayı kolaylaştırabilirler. Sağlık ve eğitim gibi yaşam kalitesini doğrudan destekleyen alanlara, mümkün olan en yüksek kaynakları ayırarak ve geniş yığınların yönetime katılmalarının önünü açarak, daha adil paylaşıma katkıda bulunabilirler. Demek ki, daha adil bir gelir dağılımı için, dört ayaklı bir politikadan sözediyoruz: pastayı büyütmek, özgürlükleri genişletmek, ortamı elverişli kılmak ve eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi alanlarda dar gelirlileri gözetmek.

139. **Sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası yaşlılıkta, hastalıkta ve işsizlikte merhamete muhtaç olmamaktır.** Sanayileşme ile insanlık merhamet ve tevekkül döneminden emek hakkı ve sosyal haklar dönemine adım atmıştır. Daha önceki dönemlerde, devletin topluma ve yurttaşlarına karşı ne eğitim, ne sağlık, ne sosyal güvenlik, ne yol, ne de başka herhangi bir sosyal sorumluluğu vardı. Sınırsız hakka sahip devletin, bireye karşı sorumluluğu sıfırdı. Devlet, sanayileşme ile sosyal görevler üstlendi. Sağlık ve eğitim alanlarında sorumluluklar aldı. Arkasından sosyal güvenlik sistemi geldi. İlk zorunlu eğitim, 1850'lerde Fransa'da, ilk sosyal güvenlik sistemi 1870'lerde Al-

manya'da hayata geçti. Aynı zaman diliminde, geniş yığınlar, geçim, eğitim ve iletişim bakımlarından güçlendiler. Bu güçlenme onların mücadelelerine yansıdı. Böylelikle, sosyal haklar alanında yeni ve ileri adımlar atıldı. Sekiz saatlik işgünü, ücretli hafta tatili, ücretli yıllık izin gibi haklar elde edildi. Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla, devlet herkese işverme yükümlülüğünü üstlendi. Bu sistem, sonradan çökse bile, en önemli sosyal adalet aracının herkese iş sağlamak olduğunu gösterdi. Son 150 yıldaki, iş, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve güçsüzlere destek alanlarında gerçekleşen muazzam gelişmeler, işçi ve emekçi sınıfların mesleki-ekonomik ve siyasal örgütlerinin mücadeleleri sonucudur. Ama sosyal hakların daha başındayız. Solun hedefi, sosyal hakları devamlı geliştirerek, bireyi, insana ve devlete muhtaç olmaktan çıkarmaktır.

140. **Sosyal güvenlik sisteminde devrim zorunludur.** Bugün en ileri ülkelerde bile sosyal güvenlik sistemleri sallanmaktadır. Ortalama insan ömrünün uzaması ve sağlık harcamalarının artışı sisteme beklenmedik yükler yüklemiştir ve yüklemektedir. Bismarck'ın Almanya'da sosyal güvenlik sistemini kurarken. "Bana öyle bir emeklilik yaşı söyleyin ki, hiç kimse emeklilik aylığı alamasın." dediği söylenir. O zaman saptanan 65 yaş sınırı, bugün, ileri batı ülkelerinin sosyal güvenlik sistemlerine taşınmaz yükler getirmektedir. Çünkü, ortalama ömür o günün şartlarında kestirilemeyecek kadar uzamıştır. 19. yüzyılın sonları ile 20.yüzyılın başlarındaki koşullara göre kurulan sosyal güvenlik sistemleri, bütün dünyada, çatırdamaktadır. Bu durum dikkate alınarak sistemin yeniden kurgulanması gerekmektedir. Türkiye'deki durum ise, batıdaki örneklerine oranla, daha da vahimdir. Sosyal güvenlik sistemimiz batıktır. 2003 yılında sosyal güvenlik sistemine, bütçeden, yaklaşık 17 katrilyon lira, yani 12 milyar dolar civarında bir meblağ aktarılmıştır. Gelişmeler dünyada ve Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminde bir devrimi zorunlu kılmaktadır. Bu devrimin hareket noktası, sosyal güvenlik desteklerinin budanması değil, kaynak temininde köklü bir değişikliktir. Bugünkü sis-

temde, kaynak, "istihdam vergisi" anlamına gelen yöntemlerle sağlanmaktadır. Bunun "saymakla tükenmeyecek kadar" zararı yaşanmaktadır. Köklü değişimin esası bu sistemin değiştirilmesi olmalıdır.

141. **Emeğin yeni örgütlenme ve mücadele yolları bulması gereklidir.** Yaşadığımız son yarım yüzyılda, ücretli-üretken kol gücünün üretim sürecindeki yerinin sarsılması, sendikaların güç kaybetmesi, işçi sınıfına dayalı olduğu iddia edilen devletlerin yıkılması, emeğin mücadele gücünün azalması anlamına gelmemektedir. Tam tersine, kolgücünün yerini daha nitelikli, dolayısıyla daha zor ikame edilebilir emek almaktadır. Bu da emeğin nesnel olarak güçlenmesi demektir. Emek güçlenirken mücadele gücünün zayıflaması, açıklaması olmayan bir çelişkidir. Önümüzdeki yıllarda, emeğin demokratik ve siyasal rolünün çok daha büyük ağırlık kazanması ve daha ilerici roller üstlenmesi kaçınılmazdır. Ancak, bunun geleneksel yollarla gerçekleşmesi olasılığı zayıftır. Emeğin yeniden güç kazanması, yeni tür örgütlenmelerle ve yeni mücadele yöntemleriyle olacaktır. Mesele, geniş yığınların özgürlük, eşitlik ve refah mücadelelerinin yeni koşullara uygun olarak kurgulanmasıdır.

142. **İnsanlar umurumuzdadır.** Güçsüzlere destek solun eşitlik programının ayrılmaz bir ögesidir. Sağın insanlara bakış açısı, "ölen ölür kalan sağlar bizimdir" sözünde kristalleşmiştir. Sağ, sadece oy kaygısıyla, geniş yığınlara, o arada güçsüzlere bazı destekler vaat etmektedir. Bugün, uygar bir toplumdan, insanlarına sahip çıkan toplum anlaşılmaktadır. Uygar toplumlar, çalışan bireyleri için, gelecek kaygısını karşılayacak iyi-kötü bazı düzenlemelere sahiptir. Ancak, doğuştan özürlüler, çalışamayacak derecede engelliler, iş bulma umudu kalmayanlar, her türden düşkünler de desteğe muhtaçtır. Uygar toplumun bir sorumluluğu da bunlara el uzatmak, sağlıklı koşullarda, onurları zedelenmeden yaşamlarını kolaylaştırmaktır. O nedenle, solun sosyal programında, güçsüzlere destek önemli bir yer tutar.

CEBERRUT DEVLETTEN DEMOKRATİK DEVLETE

GADDAR OLURSA DEVLET O MİLLET EDER KIYAM,
MAĞDUR OLURSA MİLLET O DEVLET BULUR HİTAM.
ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

143. **Son dört yüzyılda ençok değişime uğrayan kurumlardan biri de devlettir.** Modern devletin temelleri yaklaşık dört yüzyıl önce atıldı. O günden bugüne devlet sürekli bir değişim içindedir. Çok değil, daha birkaç yüzyıl önce, siyasal iktidar sahipleri insanların hayatları, eşleri, çocukları, malları, namusları, onurları vb.. hakkında sorgusuz sualsiz karar verme hakkına sahiptiler. Sanayileşme ile bu ortam değişmeye başladı. Mutlak tiranlıklar önce kanun devletine ve zamanla hukuk devletine dönüştüler. İnsanlığın bugün anladığımız anlamda insan hak ve özgürlüklerine kavuşması, daha doğrusu bunun kavgasını yapabilir duruma gelmesi İkinci Dünya Savaşından sonradır. Paris Şartı, Kopenhag Kriterleri gibi kimi belgelerin ise daha dumanı üstündedir. Her yeni hak ve özgürlükle, devletin egemenlik alanı daralırken, toplumun ve bireyin hareket alanı genişlemektedir. Devletin birey üzerindeki egemenlik alanının daralmasına paralel olarak, devletin bireye hizmetleri artmaktadır. Bu gelişme, geniş ölçüde, solun verdiği mücadeleler sonucudur.

144. **Devlet değişmeye muhtaç kurumların başında gelmektedir.** Köklü bir değişim dönemini yaşamakta olduğumuzu dikkate alırsak, "devlet"in önümüzdeki dönemin değişmeye ençok ihtiyaç duyacak kurumu olacağı sonucuna varırız. Çünkü bugünkü devlet, sanayi uygarlığına uygun bir yapılanma içindedir. Bilişim uygarlığına uygun bir yapılanmadan çok uzaktadır. E-Devlet henüz ufuktadır. Küreselleşme ile ulus devlet ilişkisinde hergün ve her ülkede yeni sorunlar çıkmaktadır. O nedenle, devlet, insan kurumlarının sorunlu alanı olmaya devam etmektedir. Ancak devleti yeni koşullara uyarlarken, bazı şeyler için elverişli bazı şeyler için de işe yaramaz olduğunu göz önünde tutmak gerekir. Devlet ne her derdin devasıdır; ne de artık işe yaramaz bir örgütlenmedir. Ama solun devlet konusundaki ana hattı bellidir: devletin bireyin ve sivil toplumun yaşamı üzerindeki egemenlik alanını daraltmak, sivil toplumun ve bireyin hareket alanını genişletmek ve devleti bir baskı aygıtından bir hizmet aygıtına dönüştürmek. Atatürk çok güzel söylüyor: "Mille-

te efendilik yoktur; hâdimlik (hizmetkârlık) vardır." Devlet önümüzdeki dönemde bu doğrultuda değişmek, bir hizmet örgütüne dönüşmek durumundadır.

145. **Tek partili tek sınıflı demokrasi olmaz.** Prof. Sadun Aren demokrasiyi şöyle tanımlıyor: "Demokrasi yüce bir ahlak sorunu değil, fakat düpedüz bir çıkar sorunudur. Bu sözcükten yola çıkarak demokrasiyi 'insanların çıkarlarını korumak ve geliştirmek için barışçı çabalar verme özgürlüğü' olarak da tanımlayabiliriz." Oysa, geçmişte değerlendirme farklıydı. Solun, özellikle sosyalist-komünist kanadı demokrasiyi, bir devlet biçimi olarak görüyor, burjuva demokrasisi ile proleter demokrasiyi birer devlet biçimi olarak ayırıyordu. Öyleyse, işçi sınıfı burjuva demokrasisinin olanaklarından onu yıkmak için yararlanabilirdi. Sömürücü sınıflar zaten yok olmaktaydı ve yönetime katılmaya hakları da yoktu. Emekçi sınıfların hak ve çıkarlarını ise "zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan işçi sınıfı -pratikte komünist parti-" zaten korurdu. "Teori"ye göre, sonunda "proleter demokrasi" de bir devlet biçimi olarak, devletin kendisiyle birlikte sönüp gidecek ve "devlet biçimi olarak demokrasi yerini yaşam biçim olarak demokrasi"ye bırakacaktı. Komünist partiler uzun yıllar bu anlayışla politika yaptılar. Bu hayale bir milim bile yaklaşılamadı; tersine "işçi devletleri" gün geçtikçe "polis devleti" doğrultusunda yol aldılar. Tekilci, üniform bir yapı içinde başka bir yere varılması da olanaksızdı; bugün de olanaksızdır. Demokrasi, çoğulcu ve özgürlükçü ortamlarda yeşerir ve gelişir. Paragrafın başına, sayın Aren'in tanımına dönerek şunu vurgulayabiliriz: Tek sınıflı ve tek partili demokrasi olamaz. Demokrasi, çeşitli kesimlerin, çıkarları, kimlikleri, konumları, beğenileri, görüşleri vb.. için özgürce örgütlenip barışçı bir ortam içinde mücadele ettikleri bir arenadır.

146. **Demokrasiyi bir devlet biçimi olmaktan bir yaşam biçimi olmaya dönüştürmek solun sürekli hedefidir.** Sosyalist-komünist solun bir iddiası da, burjuva demokrasisinin, egemen sınıflar yararına olduğuydu. Oysa gerçek bu kadar tek

yanlı değildi; doğru, demokrasi, bir yere kadar, burjuvazinin yararınaydı. Girişim özgürlüğü, mülkiyet hakkı, eşit yurttaşlık hukuku, seyahat özgürlüğü, vb.. Ama bunlar emekçi sınıfların da yararınaydı. Bugün bize doğal gelen hak ve özgürlüklerin çoğu ise, işçi sınıfı başta olmak üzere geniş emekçi sınıfların mesleki ve siyasi mücadeleleriyle hayata geçti. Bir değerlendirme yapmak gerekirse, "burjuva demokrasisi" burjuvaziden çok geniş yığınların mücadelelerinin eseridir. Demokrasi, yalnız burjuvazinin değil, bütün sınıf ve tabakaların yararınadır. Bilişim uygarlığı, devletin bir baskı mekanizması olmaktan bir hizmet mekanizması olmaya doğru gelişimini hızlandıracak yeni olanaklar ve güçler sağlamaktadır. O nedenle, bugün solun görevi, temsili demokrasiyi, katılımcı ve doğrudan demokrasi yolunda geliştirmektir. Bir başka deyişle "bir devlet biçimi olan demokrasinin yerine bir yaşam biçimi olan demokrasiyi" geçirmektir. Bu, "ulaşıdıkça ulaşılmaz olan" bir hedeftir.

147. **Günümüzde, tüm toplumsal yönetimi demokratik ve katılımcı temeller üzerine inşa etmek için koşullar olgunlaşmıştır.** Ücretli-üretken kol emeği çağında, işçi sınıfı, ancak, ekonomik ve siyasal örgütleri aracılığıyla ve "dışardan bilinç"in desteğiyle siyasal yönetimi ele geçirerek egemenlik kurabilirdi. Tarihsel yeteneği bu idi. Kafa emeğinin ağırlık kazanması sonucunda, bilgi emekçileri, dışardan bilinç'e gereksinme duymaksızın, bugün bütün toplumsal yönetimi demokratik temeller üzerinde inşa etme yeteneğine sahiptirler. Bu, temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye, yönetimin yönetişime, baskının hizmete dönüştürülmesi olanağının güçlenmesi demektir. Dolayısıyla çağımızda, solun siyasal hedefi, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak geliştirmektir.

148. **Yerellik önümüzdeki dönemde daha çok önem kazanacaktır.** Marx ve Engels, kapitalizmin başlangıç ve gelişme aşamalarında yeniden yapılanmasını şöyle anlatıyorlar: "Burjuvazi, üretim araçlarının, mülkiyetin ve insan gücünün dağınıklığını gittikçe ortadan kaldırmaktadır. O, nüfusu merkezlere topla-

mış, üretim araçlarını merkezileştirmiş ve mülkiyeti az sayıda ellere geçirmiştir. Bu değişmelerin zorunlu sonucu politik merkezileşme olmuştur. Ayrı ayrı çıkarları, ayrı ayrı yasaları, hükümetleri, vergi sistemleri olan bağımsız ya da zayıf bağlarla birbirine bağlı eyaletler, aynı hükümet, aynı yasa altında, aynı ulusal sınıf çıkarı olan, aynı sınır, aynı gümrük duvarı ardında, tek bir ulus halinde birleştiler." Bu, o gün için, tarihsel bakımdan ileri bir adımdı. Ama zamanla, merkezileşmeyle gelişen ve çeşitlenen yaşamın dinamikleri çelişmeye başladı. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden sonra, merkezin bazı yetki ve görevlerinin, yerinden ve /veya yerel yönetimlere devredilmesi süreci güçlendi. Pek çok görev ve sınırlı yasal düzenleme yetkileri bölgelere, illere, belediyelere aktarıldı ve aktarılıyor. Bu, hem demokratikleşmenin hem de daha etkili yönetimin gereği olarak kabul ediliyor. Bu açıktır ki, geçmişteki "bağımsız ya da zayıf bağlarla bağlı eyaletler" dönemine dönüş demek değildir. Merkez yasa yapma, yani kuralları ve standartları koyma ve denetim hakkını elinde tutmaktadır. Bu durum, ulus devletten önceki desantralizasyondan (adem-i merkeziyet) tamamen farklıdır; daha etkin ve katılımcı bir yönetim için ileri doğru atılmış bir adımdır.

149. **Yerelleşme, ulusal devletin çağa ayak uydurmasıdır.** Devasa teknolojik değişiklikler, dünya gelişmesinin hızlanması, daha geniş insan yığınlarının, geçim, eğitim ve iletişim olanaklarını iyileştirmekte ve insanların demokratik taleplerini yükseltmektedir. Bu taleplerin başında yönetime katılma gelmektedir. Yönetime katılım, bireylerin, kendi günlük yaşamları ile ilgili kamusal işler hakkında, daha çok ve daha yakından söz ve karar sahibi olabilmeleri demektir. Bu da en iyi şekilde yerel düzeyde gerçekleşebiliyor. O nedenle sol, küresel bütünleşme süreci kadar, insan hakları ve hukukun üstünlüğü temelinde yerelleşmeyi de desteklemektedir. Yerel yönetimlerin görev alanlarının ve yetkilerinin genişletilmesi, elbette bazı sorunlar da yaracaktır. Bu sorunların aşılması ancak güçlü ve kararlı bir siyasal irade ile mümkündür.

AYRICALIKLARA DAYALI BİR DÜNYADAN AYRICALIKSIZ BİR DÜNYAYA

İNSAN İNSANIN EFENDİSİ OLAMAZ.
EPİKTETOS

150. **İnsanlığın görkemli tarihi, bir bakıma ayrıcalıklar dünyasından eşitlik dünyasına doğru bir seyahattir.** Sınıf, katman, kesim ve benzerleri arasındaki ezme-ezilme ve sömürme-sömürülme ilişkisi, esas olarak, ayrıcalıklı konumlara dayanır. Ayrıcalıklar ortadan kalkmadan da ilişkilerin bu karakteri esasta değişmez. Ayrıcalıksız bir dünya, yani sosyalizm, insanlığın sınıflı toplum başladığından beri peşinde koştuğu bir düştür. 19. yüzyılda liberalizm ile, 20. yüzyılda sosyalist ve sosyal demokrat uygulamalarla bu amaç doğrultusunda, çıkış noktalarına göre, hatırı sayılır ilerlemeler sağlanmıştır. Ancak yine de kabul etmek gerekir ki, ne temel hak ve özgürlüklerle, ne üretim araçlarının kamusal mülkiyetiyle, ne sosyal haklarla, ne de temsili demokrasi yoluyla ayrıcalıkların köküne kibrit suyu ekilebilmiştir. Dünya gelişmesine, ya da aynı anlama gelen bireyin gittikçe daha fazla güçlenmesine bakarak diyebiliriz ki, 21. yüzyıl, bir anlamda, ayrıcalıkların, hızlı bir şekilde törpüleneceği bir çağ olmaya adaydır. Bu bağlamda, kamusal yönetimde, özel kesimde ve gönüllü kuruluşlarda gittikçe daha geniş uygulama alanı bulan yönetime katılım, toplam kalite yönetimi vb. konularda geliştirilen fikirler, modeller ve uygulamalar bu ayrıcalıkların törpülenmesi yolunda atılan önemli adımlardır. Ayrıcalıklar yerini sıradan iş bölümüne bıraktıkça özgürlük ve eşitlik yolu da genişlemektedir.

151. **Yaşamın her alanında yönetime katılım: işte yeni dünyada sosyalizme giden yol.** Sosyalizm, özgürlüğü, eşitliği ve yaşam kalitesini yükselterek, bir başka deyişle ayrıcalıkları azaltarak, bireyin daha doyumlu bir yaşama kavuşması yürüyüşüdür. 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın ilk üç çeyreğinde bunun devletin fethi yoluyla gerçekleşebileceği öngörülüyordu. Gerek Sovyetler Birliği deneyimi ve gerekse batıdaki sosyal demokrat partilerin deneyimi bunun o kadar kolay ve bir anda olup bitecek bir şey olmadığını gösterdi. Sovyet deneyimi, üretim araçlarını kamulaştırarak ve merkezi planlama yoluyla yönetimi işçi sınıfına verdiği iddiasındaydı. Gerçek iktidar ise, partinin önde gelen kadrolarıydı. Ayrıcalıklı bir azın-

lık olan bu kadroların dışında kalanların, bırakalım yönetime katılmayı, yönetimi eleştirme hakları dahi yoktu. Sosyal demokrat partiler ise, kurulu düzende işçi ve emekçi kesimlere daha iyi yaşam koşulları sağlamaya çalışıyorlardı. Bu amaçla bazen kamulaştırmalar da yapıyorlardı. Batı toplumlarında, eleştiri hakkı, sendika, toplu sözleşme ve grev hakları, kurulu düzen içinde iktidara gelme hakkı vardı; ama, ayrıcalıkların kaldırılması anlamında bir yönetime katılım söz konusu değildi. Şimdi sözünü ettiğimiz şey, kamu yönetiminde yurttaşın, işletmelerde çalışanın yönetim paydaşı olmasıdır. Böylelikle, yönetimin bir ayrıcalık olmaktan çıkarılması, sıradan bir işbölümü haline getirilmesidir ki, bütün dünyada henüz bu sürecin başındayız. Bu süreç, yönetimin bir ayrıcalık olmaktan çıkarılması, yani sosyalizm, sonsuza kadar özgürlük, eşitlik ve refah içinde yaşama yürüyüşü olarak hep sürecektir.

152. **Çağımızda yönetime katılım fırsat ve olanakları artmıştır.** Sağ, demokrasiyi iktidarı ele geçirmekte bir meşruiyet aracı olarak görür. Sağın temsil ettiği dar ve güçlü gruplar, gerek devlette ve gerekse özel işletmelerde zaten yönetimdedirler. O nedenle yönetime katılma gibi bir dertleri yoktur. Sol ise, hak ve özgürlüklerin savunucusu ve geliştiricisi olarak, geniş yığınların yönetimde söz ve karar sahibi olmasını hep savunmuştur. Ancak, yukarıda da değinildiği gibi, 20. yüzyılda solun çabaları, yönetimi bir ayrıcalık olmaktan çıkarma doğrultusunda çok yetersiz kalmıştır. Ama bu, geniş yığınların özgürlük ve eşitlik taleplerinin bir çıkmazda olduğu anlamına gelmez. Tersine, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bilim ve teknolojideki ilerlemeler, demokratik hak ve özgürlüklerdeki gelişmeler ve insan kalitesindeki yükselme bireyleşmeyi hızlandırmış; özgür birey de geniş yığınların gücünü artırmıştır. Bugün geniş yığınlar, kamu yönetiminde, doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye kadar çeşitli katılım yöntemleriyle, işletmelerde toplam kalite yönetiminin çeşitli versiyonlarıyla, yönetime katılma konusunda daha büyük fırsat ve olanaklara sahiptirler. Bu fırsat ve olanakları her geçen gün daha iyi değerlendirmektedirler.

153. **Niteliği yükselen emeğin, yönetimi etkileme ve bizzat yönetme gücü de artmaktadır.** Bilişim uygarlığı ile emekçiler, geçim, eğitim ve iletişim bakımından güçlenmişlerdir. Böylelikle yönetimi, "dışardan bilinç" desteğiyle değil, bizzat gerçekleştirebilme yeteneğini kazanmışlardır. Kol gücünün yerini kafa emeği aldıkça, sosyalist sözlüğün diliyle, "dışardan bilinç" de işlevsizleşmektedir. Bir başka ifadeyle, çağımızda, yığınların ve bireylerin, kamusal yönetimlere olduğu kadar işletme yönetimlerine katılmalarının da önü açılmıştır. Sivil toplum örgütlerinin ve bireylerin, örgütlü veya tek başlarına, yönetime katılım olanakları artmaktadır. Bu, insanlığın önündeki yeni bir özgürleşme ve eşitleşme yoludur. Geniş yığınlar, yönetime katılım yoluyla, hem mülkiyete sahip olmanın verdiği bir kısım hakları hem de siyasal erke sahip olma haklarını kullanabileceklerdir. Bir devlet biçimi olarak demokrasiden bir yaşam biçimi olarak demokrasiye geçişin anahtarı da budur.

154. **Devleti yönetime katılmayı kolaylaştıracak şekilde yeniden örgütlemek gereklidir.** Sanayi toplumunda devlet orduya benzer şekilde yukardan aşağı ve emir-komuta zinciri temelinde örgütlenmiştir. Bu örgütlenme yönetime katılım için elverişli değildir. O nedenle, devletin, katılıma elverişli bir temelde yeniden örgütlenmesi gereklidir. Bunun ilk adımı merkezi devletin görev alanı ve yetkilerinin daraltılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesidir. Bu bağlamda, merkezi devletin, yasama, yargı, ulusal savunma, dış politika, adalet, güvenlik ve alt yapı yatırımları gibi konular dışında uygulamadan çekilmesi, esas olarak, kural ve standart koyucu ve denetleyici olması gereklidir. Günlük yaşama ilişkin konulardaki uygulamalar ve bunlarla ilgili konularda kural koyma, yerel yönetimlere bırakılmalıdır. Bu, hem merkezde hem de yerelde yönetime katılmayı kolaylaştıracak; edilgen yurttaşı paydaş yurttaş yapma yönünde güçlü bir adım olacaktır..

155. **Katılımcı bir kamusal yönetim, yerel yönetimin yetki ve görev alanının genişletilmesini gerektirir.** Kamu yöneti-

minin yeniden yapılanması, herşeyden önce katılımı artırıcı olmalıdır. Bunun için de, kamu yönetimi, ulusal –merkezi- yönetim ve yerel yönetim olarak iki kanatta toplanmalıdır. Bunun bir anlam taşıması için, bu kanatların görev ve yetki alanları bugünkünden niteliksel olarak farklı olmalıdır: Ulusal yönetim, yasama ve yargı yetkilerini elinde tutarken, yürütme yetkisinin önemli bir bölümünü yerel yönetimlere aktarmalıdır. Yürütme erki, merkezde az sayıda bakanlık, taşrada iller düzeyine kadar örgütlenme ve kendisine bağlı taşra yönetiminin karar verme yetkisinin artırılması esaslarına dayanmalıdır. Yerel yönetimler ise, yaşam kalitesini yükseltmeye ilişkin konuların tümüne yakınını üstlenmelidir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin görev alanları, yetki ve sorumlulukları genişletilmelidir. Yerel yönetimler köyleri de kapsamalıdır. Yerel yönetim büyüklükleri halka yakınlık, erişilebilirlik ve uzman çalıştırmaya elverişlilik ilkeleri temelinde ve nüfus esas alınarak yeniden belirlenmelidir. Böylelikle, kamu yönetiminde hem ulusal düzeyde hem de yerelde, yönetime katılım olanağı güçlenecek, yönetişime geçiş için daha elverişli bir ortam oluşacaktır.

156. **Yönetime katılım kamuda olduğu kadar özel işletmelerde ve gönüllü kuruluşlarda da gereklidir.** Son yarım yüzyılda, bütün dünyada, işletmelerde, yetkinin ve bilginin çalışanlarla paylaşılması esasına dayanan modeller yaygınlaşmaktadır. Bu modellerin her biri, yönetime katılımı, çalışanların işe şevkle ve yaratıcılıklarını katarak sarılmalarını, esas almaktadır. Bu yönüyle yönetime katılım, işletme yönetiminde sermaye sahibi olmanın verdiği karar verme gücünün bir bölümüne çalışanların da ortak-sahip olması demektir. Bir başka deyişle, yönetime katılım, çalışanların, kamulaştırma ile elde edilmek istenen gücü, mülkiyet hakkına dokunmaksızın, elde etmeleridir; mülkiyet hakkının sağladığı bazı yetkileri kullanabilmeleridir. Yaşanan deneyimler gösteriyor ki, yönetime katılım yoluyla, işletmelerde hem kalite hem de verimlilik artmaktadır. Demek oluyor ki, daha hızlı kalkınmanın, daha özgür ve eşitlikçi bir ortama ulaşmanın yolu da katılımcılıktan geçmektedir. Bu gerçeklik, işletme

demokrasisine ve demokrasinin toplumsal yaşamın tümüne yayılmasına uygun bir temel sağlamaktadır. Devlet de bu gelişmeyi özendirici ve hızlandırıcı bir tutum almalıdır.

157. **Yönetime katılım, sınıf savaşının barışçı ve geliştirici bir şeklidir.** İşletmelerde yönetime katılımın hem verimliliği hem de kaliteyi artırması, yönetimi bir ayrıcalık olmaktan çıkarmanın önünü açmaktadır. Yöneticiliğin ayrıcalık olmaktan çıkması, aynı zamanda, herkesin yaratıcılığının seferber edilmesini sağlayacaktır. Böylelikle, geniş yığınların ekmeklerini kazandıkları süreçlerde, katkıları, dolayısıyla söz ve karar hakları artacak; özgürleşme ve eşitleşme yolunda önemli ilerlemeler gerçekleşecektir. Yönetime katılım çalışanlara özgürleşme yoluyla eşitleşme, eşitleşme yoluyla özgürleşme yolunu açacaktır. Çalışanların, toplumsal gelişimden alacakları payı artıracaktır. Bir kelimeyle, katılımın, aynı zamanda, üretimi, kaliteyi ve yaratıcılığı artırması, sınıf savaşının, yeni, barışçı, hasarsız ve daha geliştirici bir şekle bürünmesi olanağını yaratacaktır.

158. **Toplumsal hayatın mimarı avamdır.** Machiavelli'nin bu sözü, her çağda, yönetimde, kamu oyunun önemini göstermektedir. Doğru veya yanlış, haklı veya haksız, avam arasında meşru görülmeyen bir yönetim uzun süre payidar olamaz. İletişim olanaklarının çok geliştiği çağımızda, kamu oyunun gücü, dolayısıyla önemi, eski zamanlarla karşılaştırılamayacak kadar artmıştır. Buradan hareketle, yönetime katılım, sadece karar ve uygulama mekanizmalarına katılımdan ibaret değildir. Her özgürlük kullanımı yönetime katılımın bir şeklidir. Bu bağlamda, sözlü, yazılı, işitsel veya görsel düşünce açıklamaları, toplantı ve gösteriler, örgütlenmeler, grevler, toplu sözleşmeler, çeşitli uygulamalara karşı protestolar ve daha yüzlercesi, birer yönetime katılım eylemidir. Bu etkinlikler, yönetime katılımın, bir başka deyişle, yönetimi etkilemenin önemli ve vazgeçilmez yollarıdır. Çünkü kamuoyu, bir başka deyişle avamın vicdanı bunlarla oluşur. Ve özel veya kamusal hiçbir yönetim bunları görmezden gelemez, yoksayamaz.

159. **Saydamlık ve dürüstlük -etik yönetim- yönetime katılımın başlıca hedeflerinden biridir.** Bütün yolsuzluk, kirlilik, ezgi ve baskının temelinde yönetimin bir ayrıcalık olması yatar. Yönetimi ayrıcalık olmaktan çıkarmayı hedeflemedikçe, yolsuzluklara, hırsızlıklara karşı mücadele, bataklığı kurutmak yerine sivrisineklerle mücadele etmeye benzer. O nedenle, katılımcı yönetim, etik–dürüst-yönetime ulaşmanın en gerçekçi yoludur. Dürüst yönetim de, başta devlet olmak üzere, özel kesimde, gönüllü kuruluşlarda, bir kelimeyle bütün toplumsal kurumlarda verimliliğin ve huzurun temelidir. Ancak buna ulaşmak yoğun uğraşları gerektirir. İnsanlığın bin yıllardır alıştığı yukardan aşağı yönetimin yerine yönetişimi geçirmek bir günde olacak bir iş değildir. Bunu gerçekleştirmek için her şeyden önce, bireye saygıyı esas alan bir vizyon ve liderlik gereklidir. Katılımı özendirme, kararlarda oydaşma, hesap verebilirlik, hesap sorulabilirlik, saydamlık, bilgilenme hakkı böyle bir yönetimin diğer özellikleridir. Etik yönetim, kamusal yararı, hakkaniyete uyumu, adaleti, hukukun üstünlüğünü, görevlendirmede liyakati esas almayı, fırsat eşitliğini, çıkar çatışmasından kaçınmayı, yolsuzluklara karşı açık tavrı vb.. içerir.

160. **Dürüst yönetimin ilk adımı yönetimde dokunulmazlıkların tasfiyesidir.** Sır perdesi ve dokunulmazlık gibi özel korumalar altında dürüst yönetim mümkün olamaz. Yasaklı alan ve özel olarak korunmuş kurum ve kişilerin varlığı ile dürüst yönetim bağdaşmaz. Bu bağlamda, memurlar ve/veya milletvekillerini yurttaştan ayıran özel sorumluluk düzenlemeleri ve dokunulmazlıkların kaldırılması gereklidir. Kamuda, özel kesimde veya gönüllü kuruluşlarda bu ilkeler ödünsüz yürürlüğe geçirilmelidir. Bütün bunlar, bir anlamda ayrıcalıkların tasfiyesi demektir. Bu da ayrıcalıklara sahip olanların değil, ayrıcalıklardan zarar gören geniş emekçi kesimlerin ve onların siyasal hareketinin içtenlikle izleyebileceği politikalardır. Sol insanlığın vicdanıdır. Solun hedefi katılımcı, saydam ve dürüst -etik- yönetim yoluyla özgürlük, eşitlik ve refah yürüyüşünü hızlandırmaktır.

BÜYÜKLERİMİZ BİLİR PARTİSİ'NDEN EŞİTLER PARTİSİ'NE

HALK YIĞINLARINA SÖYLENEN DEMEGOJİK SAVURTMACALARLA
OLUP BİTENLERİN GERÇEK NEDENLERİ VE AMAÇLARI
ARASINDAKİ FARK HER ZAMAN DAĞLAR KADAR..
ÇETİN ALTAN

161. **Tarih kendi kendine ilerlemez.** Şans yalnızca hazır beyinlerin işine yarar. Yeni bir uygarlığa geçiş sürecinde ve o uygarlığın yaşam süreci içinde, ayrıcalıklı konumlarda olanlarla olmayanlar arasındaki mücadele, bir başka deyişle sınıf savaşları toplumsal gelişimin dinamosu olmaya devam edecektir. Bu mücadelelerin tek bir formu yoktur ve olamaz. Bu, her yeni toplumsal düzeye yeni bir sınıflar savaşı ortamının ve tarzının denk düşmesi demektir. Bu bağlamda, sınıflar arası mücadele, çok çeşitli değişkene bağlı olarak, keskin çatışmalardan barışçı etkileşimlere kadar değişik formlarda gerçekleşebilir. İnsanlığın çok ileri gelişim aşamalarında, sözgelimi gelişmiş sınıfsız toplumda, -sınıf savaşları yani imtiyazlı konumlara denk düşen mücadeleler gerekmese de- çıkar, görüş ve tutum farklılıkları toplumsal gelişimin dinamiği olmaya devam edecektir. Toplumun çeşitli kesimleri arasındaki bu mücadeleleri geliştirici bir dinamik olarak değerlendirebilmek, örgütlü bir hazırlık gerektirir. Bu hazırlığın siyasal düzlemdeki aracı partidir.

162. **Nasıl bir toplum düşlüyorsak öyle bir parti olmalıyız.** Şans yalnızca hazır beyinlerin işine yarar sözü, yetenekli ve kitlesel desteği olan bir partinin önemini çok güzel açıklamaktadır. Öncelikle sol bir parti ötekilerden farklı olmak durumundadır. Ayrıcalıkları korumak isteyen bir parti ile ayrıcalıklara son vermek isteyen bir parti farklı niteliklere sahip olmalıdır. İçinde ayrıcalıklar taşıyan bir parti ayrıcalıklara son verceğini söylerse, inandırıcı olamaz. Özgürlük, eşitlik ve refah toplumunu amaçlayan bir partinin kendi içinde de özgürlükçü ve eşitlikçi olması gerekir. Bu bağlamda, parti yönetiminin bir ayrıcalık olmaktan çıkarılması ve sıradan bir işbölümüne dönüştürülmesi, sol partinin olmazsa olmaz koşuludur.

163. **Bilgi çağı partisi, bilgiye ve iletişime dayalı bir organizasyondur.** Herşey değişirken partilerin eskisi gibi kalması düşünülemez. Bilgi çağının politik mücadele kurumu, ideoloji, örgütlenme, üyelik, örgüt içi ilişkiler, kendi dışıyla etkileşim, politik program ve söylem üretme pratikleri vb. konularda es-

kisinden ciddi şekilde farklı olmalıdır. Politika kamu yararını gözetme sorumluluğudur. Bu da, bu çağda, her şeyden önce dünyanın gidişini kavramayı ve buna uygun politikalar üretmeyi gerektirir. Bu üretim tek taraflı bir aşılama ile değil, ortak çalışmalarla yapılmalıdır. Üye yapısını çağın isterlerine yanıt verecek tarzda oluşturmaya özen gösterilmelidir. Parti, iletişimde çağın olanaklarını kullanabilmeli, her üyenin ve her yandaşın bir parti bürosu olmasını hedeflemelidir. Kendisiyle kendi dışı arasına duvar çeken bir parti çağdaş sorunlara cevap veremez. O nedenle Parti ülke ve dünya çapında kendi dışından beslenmeli, zengin bir etkileşim ortamı oluşturmalıdır. Sol parti yeniliği sistematik hale getirmelidir. Örneğin, çalışmalarını her üç ayda bir, bugün olsa böyle mi yapardık, diye her kademede tartışmalıdır. Parti, ancak böylece, bir ayrıcalıklar, konumlar, makamlar örgütünden bir eşitler örgütüne dönüşebilir. Kitlelerin geleceğe doğru yürüyüşünü, yönlendirebilir ve hızlandırabilir

164. **Parti, değişen dünyanın gerçeklerine dayalı bir vizyona sahip olmalıdır.** Bir partinin idealist, adil, demokratik, seçmen etkilerine açık vb.. niteliklere sahip olması iyi bir şeydir, ama yeterli değildir. Çünkü, partinin bir görevi de kitlelere liderlik etmektir. Drucker'a göre, "Liderlik çağın ana eğilimlerini yakalamak ve yönettiği kurumun bu eğilimlere rakiplerinden daha iyi uyum göstermesini sağlamaktır." O nedenle, partinin önerdiği politika ve çözümlerin, evrenin, dünyanın ve insan toplumlarının işleyiş kurallarına ve yaşanılan çağın gerçekliklerine dayalı olması da gereklidir. Unutmayalım ki, zaman değiştikçe uygulanacak politika da değişir. "Dünün çözümleri bugünün sorunlarıdır". Çağına gelecekten bakamayan, çağının egemen trendlerini kendi idealleri ışığında yorumlayıp politikaya dönüştüremeyen, arkasına alması gereken rüzgarı karşısına alan partilerin, hele sol partilerin, başarı şansı yoktur. Gerçekçiliğin önemini, 60'lı-70'li yıllarda Arap dünyasını saran milliyetçi-sol "Arab sosyalizmi"nin çökmesi ve bütün Arap dünyasında islami köktendinciliğe yol açması en çarpıcı

şekilde göstermektedir. Türkiye'de de 1970'lerin ve 1980'lerin sonundaki sol yükseliş de, fikirsiz, kadrosuz, ve eksensiz politikalar yüzünden başarısızlığa uğramış ve Türkiye'nin sağa savrulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bakıma, dünyanın ve Türkiye'nin demokratikleşmesi ve laikleşmesi, çağa uygun ve gerçekçi sol politikaların oluşturulmasıyla birebir ilişkilidir.

165. **Parti halkın bilinç ve davranış düzeyini yükseltmeyi hedeflemelidir.** Sol bir parti, halkla birlikte nefes alıp verir. Ama halkın bütün eğilimlerine teslim olmaz. Tam tersine kendi ilkelerini ve duruşunu halka benimsetmeye çalışır. Partinin amacı seçmenin onayını almaktaır; ama ne pahasına olursa olsun değil. Kendi değer yargılarından, ideallerinden ve ilkelerinden ödün vererek oy toplayan bir parti, iktidara gelse bile programını uygulayamaz. Ama ideallerine, değer yargılarına ve ilkelerine bağlı bir parti muhalefette bile toplumu etkileyebilir; yönlendirebilir. O nedenle, parti halkı anlamaya çalışmalıdır, ama aynı zamanda halkın bilinç ve davranış düzeyini yükseltmeyi de savsamamalıdır.

166. **Parti bürokrasiyi yönlendirebilir olmalıdır.** Türkiye'de partiler bürokrasiyi genellikle yönlendir(e)mezler, bürokrasi ve çıkar grupları tarafından yönlendirilirler. Bunun nedeni de, partilerin, partililer ve yandaşlar tarafından paylaşılıp içselleştirilmiş ve kamu oyuna açıklanmış net bir programa ve seçim bildirisine sahip olmamalarıdır. Bu duruma düşmemek için, partinin sağlam bir düşünsel eksene sahip olması gerekir. Bu düşünsel eksen de partinin üyeleri ile yöneticileri tarafından içselleştirilmiş olmalı ve sürekli güncelleştirilmelidir. Sol bir parti için bu, bir sağ parti için olduğundan, daha önemlidir. Yerleşik çıkarlara ve yolsuzluklara dokunmanın yaratacağı direnç, ancak filozofiyi ve programı içselleştirmiş partililer ve yandaşlar varsa, aşılabilir.

167. **Parti kadroları dürüst ve idealist olmalıdır.** Türkiye'de partiler çok partili yaşam boyunca, idealizmden ve dürüstlük-

ten adım adım uzaklaştılar. 12 Eylül 1980 darbesiyle partilerin kapatılması, çıkar çevrelerinin ve çıkarcı kadroların yeni partiler şeklinde örgütlenmesini kolaylaştırdı. Kimseye karşı sorumluluk duymayan, yüzü kızarmayan kadrolar parti yönetimlerini ele geçirdiler. 1987-2002 arasında partiler neredeyse birer çıkar dağıtma örgütü haline geldiler. Vizyondan ve ruhtan koptular; çeteleştiler. Politika mekanik bir ritüele; partiler kamu olanaklarını ele geçirmek ve paylaşmak esasına dayalı örgütlere dönüştü. Bunlar, 3 Kasım 2002 seçimlerinde iktidarı AKP'ye devrederek yokoldular. Bu durum, sağ için bir derece anlaşılabilir. Ama, aynı dönemde, sol etiketli partilerde de idealizmden ve dürüstlükten uzak kadrolar at oynattılar. 1989 seçimlerinde belediyelerin büyük çoğunluğunu kazanan sol, bazı belediyelerdeki uygulamalarla idealizm ve dürüstlük imajını yitirdi. O zamandan beri de, ne vizyon, ne idealizm, ne inandırıcılık koyabildi ortaya. Böylelikle, sol, 1989'dan sonraki her seçimde biraz daha küçüldü. Şimdi bu süreci tersine çevirmek gerekiyor. Bu da vizyon ve programın yanına idealizmi ve dürüstlüğü de koymayı ve kitlelere bunu kanıtlamayı gerektiriyor. Sol bir partinin üyesi ve yandaşı Hobsbawm'ın şu sözlerini içselleştirmelidir: "Dünya bizim kişisel çıkarımız için yaratılmamıştır. Bizim de dünyada varoluşumuz kişisel çıkarımız için değildir."

168. **Sol bir partide, yönetim dürüst, demokratik ve kurallara saygılı olmalıdır.** Etik Yönetim, diğer kurumlar için olduğu kadar, partiler için de gereklidir. Açıkça söylemek gerekir ki, partiler, kendi ülkeleri ve hatta dünya için özgürlük ve demokrasi türküleri söylerken, kendi içlerinde, çoğu zaman alabildiğine anti-demokratik ve adaletsizdirler. Bunun temel nedeni, partilerin bir şekilde, ülke yönetimini ele geçirmek için bir oligopol'den yararlanmalarıdır. Seçimlere katılma hakkı esas olarak siyasal partilere tanınmış bir ayrıcalıktır. Böyle olunca da parti-de iktidarı ele geçirmek, seçimlerde aday olmak için ön koşuldur. O nedenle de, özellikle de idealizm dozu düşük, çıkarcılık ve kariyerizm dozu yüksek partilerde, hak ve adalet kuralları bir yana itilmektedir. Bu, sağ partilerde bir miktar anlaşılabilir;

onlar ayrıcalıkları savunan partilerdir. Ama sol partilerde bunun özrü yoktur. İçinde demokrasi ve adalet olmayan bir parti bir özel çıkar çetesi olabilir ancak. Bu durumu seçmen de er veya geç farkeder. Böyle bir parti, seçmenin çaresizliği ve konjonktürel etkenler dolayısıyla bir seçimde başarılı olsa bile bunu sürdüremez. Üst üste iki, üç seçim kazanamaz.

169. **Etkin yönetim denetimsiz olmaz.** Çan çalmıyoruz, yok sela veren. Sol bir partiyiz. Halka karşı sorumluyuz. O nedenle de demokratik bir disiplin uygulamak zorundayız. Bu bağlamda, Partide tüzüğün, programın ve alınan kararların uygulanıp uygulanmadığı denetlenmelidir. Parti saygınlığının korunup korunmadığı irdelenmelidir. Bunun için bir Denetleme Kurulu kurulmalıdır. Bu kurul yönetime bağlı olmamalı ama yönetime rapor vermelidir. Kurulun görev ve yetkileri bir yönetmelikle belirlenmelidir.

170. **Sol bir parti, seçmenle arasındaki duvarları yıkmak zorundadır.** Sağ partiler, azınlık çıkarlarını temsil ederler. Bunların halk ile aralarına duvarlar çekmeleri olağandır. Bu partiler, seçkinci Osmanlı zihniyetinin etkisi altından kurtulamamışlardır. Osmanlı ahlakçıları, siyasetçilere şu öğüdü veriyorlardı: "Nas ile istisnas, alâmet-i iflastır." (Halk ile içli dışlı olmak iflas işaretidir.) Sağın halka karşı böyle tepeden bakması, onlar için, ne yanlıştır ne de ayıp. Ama geniş yığınların çıkarlarını savunduklarını ve onları temsil ettiklerini ileri süren sol partiler için bu, hem yanlıştır hem de ayıp. Çünkü sol bir partinin kendi içinde yönetime katılımı gerçekleştirmesi ve adil olması yetmez: Bu parti aynı zamanda, kendi dışından etkilenmeye de açık olmalıdır; geniş kitlelerle birlikte soluk alıp vermelidir. Başta aydınlar ve emekçiler olmak üzere, bütün toplum kesimleriyle etkileşmelidir. Seçmenle arasındaki duvarları yıkmalı, bağları güçlendirmelidir. Bunların yüzlerce yolu vardır. Aşağıda, parti içi demokrasi ve seçmenle etkileşme konularında çok önemli gördüğüm üç öneriyi sunuyorum.

171. **Partide özerk Seçim Kurulu kurulmalıdır.** Parti insanların

bir yandan omuz omuza verirken öte yandan birbirlerine dirsek attıkları bir örgüttür. Yani dayanışma ile rekabet içiçedir. O nedenle, partide, parti içi rekabetten etkilenmeyen kurullara gereksinim vardır. Bunlardan biri seçim kurullarıdır. Bu kurullar, parti içi yarışmanın adil ve demokratik bir ortamda akmasını sağlamakla görevli olmalıdırlar. Görevleri yarışmanın adil olmasını örgütlemek olduğu kadar, yarıştan en iyi kadroların çıkmasını da gözetmek olmalıdır.

172. **Parti içi demokrasi ve üye hakları için Etik Kurul oluşturulmalıdır.** Bilindiği gibi, partilerde disiplin kurulları, genellikle, yönetimin listesinden seçilirler. Parti içi çekişmelerde, bir disiplin uygulaması söz konusu olduğunda, bunda "adalet değil taraf" etkili olur; genellikle yönetimin istediği karar çıkar. Bu da parti içi demokrasiyi felç eder. Onun için, sol partilerin, partili olmayan saygın kişilerden oluşan bir "etik kurul" kurmaları ve parti içi mekanizmalar tüketildikten sonra, ilgili partililere bu kurula başvurma hakkı tanımaları ve sonunda bu kurulun kararına uymaları gerekir. Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruyu kabul etmesi ve mahkemenin kararlarına uyması gibi.

173. **Önseçimi seçmene açmak sol bir partide yaşamsal öneme sahiptir.** 80 sonrası adet olduğu üzere, 03 Kasım 2002 seçimleri ile 28 Mart 2004 seçimlerinde de siyasal partiler, adaylarını merkez yoklaması ile belirlediler. Bu tutum partileri taahhüt şirketlerine dönüştürmektedir. "O ki aday gösterme hakkı partinindir; parti merkezinin bu hakkını bizzat ve istediği gibi kullanması da olağandır" düşüncesi demokratik değildir. Sağ partiler, kendi içlerine kapanıp kalsalar bile, sol partilerin, partilere tanınan bu oligarşik hakkı, yalnız üyelerine değil, aynı zamanda seçmene de açması gereklidir. Bir başka deyişle, sol partiler, aday belirleme imtiyazından vazgeçmelidirler. Her görev için belirlenmiş aday adaylarını, bir eğilim yoklaması ile seçmenin önüne koymalıdırlar. İsteyen her seçmenin partinin sandığına gelip istediği adaya/adaylara oy kullanmasını özen-

dirmelidirler. Bu üç önlem, sol partileri kendi içlerinde demokratikleştirmek ve partiyle yığınlar arasındaki duvarları yıkmak bakımından iyi bir başlangıç olacaktır.

174. **Solun tabanı ve hedef kitlesi genişlemiştir.** Geleneksel işçi sınıfının toplum içindeki ve üretimdeki ağırlığı azalırken, sol politikanın kitlesel desteği genişlemektedir. Sanayi toplumundaki gelişmeler, solun özgürlük, eşitlik ve refah belgilerini, aydınlar ve işçi sınıfının yanısıra, bütün orta sınıfların ortak talebi haline getirmiştir. 1990'dan sonra iki bloklu dünyanın yıkılması da, orta sınıfları sol taleplere daha çok yakınlaştırmıştır. Yani "zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri" olanlar da özgürlük, eşitlik ve refah taleplerini dile getiren sol politikaları desteklemektedirler. Birçok ülkede yeni sol politikalar, daha kolay destek bularak iktidara gelmekte veya merkez ve sağ politikaları derinden etkilemektedir. Türkiye'de solun başarısızlıklarının nedeni taban daralması değil; ufuktan, fikirden, idealizmden, özveriden, demokratlıktan ve dolayısıyla kitlelerden uzaklaşılmasıdır.

175. **Solun iki kanadının ayrılığına yol açan nedenler ortadan kalkmıştır.** Solun hedef kitlesinin genişlemesinin bir nedeni de, solun iki ayrı ana kol yerine bir tek ırmakta buluşması koşullarının ortaya çıkmasıdır. 19. yy. sonu ile 20. yy boyunca, solun, sosyalist-komünist ve sosyal demokrat iki temel kanada bölünmesine yol açan kabuller 21. yüzyılda, geçerliliğini yitirmiştir. Kanatlar arasındaki, işçi sınıfı, piyasa, merkezi planlama, üretim araçlarının kamusal mülkiyeti, sömürü, yönetim-demokrasi vb kavramlardaki farklı -ve kimisinde uzlaşmaz- kabuller, birer birer temellerini kaybetmişlerdir. O nedenle de sol politikanın günümüzdeki temel görevlerinden biri, solun iki ayrı kanat halinde duruşuna yol açan eski kabulleri tartışmak ve geçerlilikleri kalmayanları elemek, solu bir tek büyük dalga halinde birleştirmektir. Solun iki ayrı kanadının tek bir politik akım halinde bütünleşmesi, ülkemiz gibi, demokratikleşmeye çalışan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için daha da önemlidir.

176. **Cumhuriyet değerlerini savunmak da solun sorumluluğu içine girmiştir.** 03 Kasım 2002 ve 28 Mart 2004 seçimleri sonuçları, 1987- 2002 arasında Mecliste temsil edilen, vizyondan ve idealizmden yoksun, yağmacı partilerin Türkiye'ye ne kadar pahalıya patladıklarının kanıtıdır. Bunun zararı, sadece talan, yağma ve hortumculukla sınırlı değildir. Bundan daha önemlisi, son iki seçimde ülke yönetiminin, varlıklı sınıfların taleplerini politikaya dönüştüren, Taliban uygulamalarından rahatsız olmayan, dünyaya din gözlüğünden bakan kadrolara teslim edilmiş olmasıdır. Sağdan Cumhuriyet değerlerini korumak bakımından etkili bir gücün çıkması olası değildir. Onun için sol, Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruyup yaşatmak sorumluluğuyla da karşı karşıyadır. Solun hedef kitlesinin genişlemesinin bir nedeni de budur.

177. **Sol partiler için bugünün koşulları dünün koşullarından daha elverişlidir.** Demokratik politika umutların yarıştığı barışçı bir arenadır. Bu arenada seçmen kendisine ulaşan çeşitli mesajları süzer. Bunlardan çıkardığı izlenime ve karşısındaki seçeneklere göre karar verir. Sol, "böyle gelmiş olsa da böyle gitmez" tezinin sahibi olduğu için umut ve geniş yığınlar yararına çözüm üretmek bakımından daha elverişli bir konumdadır. Geçmişte ve bugün, dünya çapında büyük bir kabul görmesi de buna dayalıdır. Bugünün dünyası, sol bir parti için, kitlelerin umut ve güvenini sandıkta oya dönüştürmek açısından, dünün dünyasından daha elverişlidir. 20. yüzyıla damgasını vuran solun ikiye bölünmesinin gerekçeleri ortadadan kalkmıştır. Orta sınıfların da katılımıyla solun kitlesel temeli genişlemektedir. Üretimde kafa emeğinin ağırlığının artması, solun entellektüel düzeyini daha da yükseltmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle sol, eskisine oranla çok daha avantajlı durumdadır. Yalnız sosyal destek bakımından değil, sorunların çözümü bakımından da. Solun önündeki görev, aydınlatılması, inandırılması, örgütlenmesi ve seferber edilmesi yoluyla, seçmenin aklının ve gönlünün kazanılması ve bu onayın sandığa yansıtılmasıdır.

HERKESE MERHABA, MERHABA CÜMLETEN,

Haklı ve soylu bir amacımız var. İnsanlığı bütünleştirmek, dünyada hukukun üstünlüğüne dayalı bir yaşamı egemen kılmak, her insanın dünya gelişmesinden payını almasını sağlamak, yaşam kalitesindeki uçurumları yoketmek, her türlü ayrıcalığa son vermek, devlet biçimi olan demokrasiden yaşam biçimi olan demokrasiye geçmek istiyoruz.

Solcuyuz biz. İnsana ve doğaya karşı sorumluyuz. Herkesin kardeşiyiz. Sanki doğduk bir anadan. Bütün insanların, özgürlük, eşitlik ve refah içinde, bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçe yaşaması için savaşıyoruz.

- Dürüstlük, demokratlık ve idealizm bizim karakterimizdir.
- Bütün insanların kaliteli bir yaşama kavuşması bizim amacımızdır.
- Özgürlük, eşitlik ve refah bizim belgilerimizdir.
- Bilimsel çözümlere dayalı politikalar bizim ışığımızdır.
- Gerçekçi çözümlerle umut ve coşku yaratmak bizim yöntemimizdir.
- Geniş halk yığınlarının desteği bizim gücümüzdür.
- Bugünün fırsat ve olanaklarının, özgür, eşit ve gönençli bir yaşam için elverişli olduğu düşüncesi bizim inancımızdır.
- Bu fırsat ve olanakları halkın oyuna dayanarak, halkla elele vererek hayata geçirmek bizim kararımızdır.

Bu kararla,

Kölelikten Özgürlüğe, Özgürlükten Eşitliğe, Darlıktan Bolluğa, Çatışmadan Barışmaya, Ayrışmadan Buluşmaya, Saklılıktan Saydamlığa doğru akan insanlık ırmağının etkili bir parçası olmak için yola çıktık.

Bu yolda herkese merhaba diyoruz, merhaba cümleten.

Hüseyin Ergün; (özgeçmiş)

huseyinergun@superonline.com

1945		Hınıs/Erzurum Doğumlu
1962		Ankara Atatürk Lisesi Mezunu
1963	1965	A.Ü. SBF Fikir Kulübü Yönetim Kurulu Üyesi ve Başkanı
1965		Türkiye İşçi Partisi Üyesi
1965	1966	Fikir Kulüpleri Federasyonu Kuruculuğu ve İlk Genel Başkanlığı
1966		A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunu
1968	1969	EMEK Dergisi Kuruculuğu, Yazı İşleri Müdürlüğü
1970	1971	Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu Üyeliği
1971	1974	TİP Davasından Tutukluluk ve Hükümlülük
1988	1992	Mülkiyeliler Birliği İstanbul Başkanlığı
1990	1993	İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Başkanlığı
1998	2003	İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Başkanlığı
1991	1993	Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Kuruculuğu ve Yön. Kur. Üy.
1991		Ekonomik Ve Sosyal Etütler Konf. Heyeti Üyeliği ve TESEV Kuruc.
1991		Tarih Vakfı Kuruculuğu
1991	1992	Toplumda Diyalog Forumu Kuruculuğu
1992	1993	Sol Düşünce Forumu Kuruculuğu
1992	1993	CHP İstanbul İl Meclisi Üyeliği
1993	1996	Yeni Demokrasi Hareketi (YDH) Kuruculuğu, Gnl. Bşk. Yrd.lığı,
1996	1997	YDH Genel Başkanlığı (Mayıs 96-Aralık 97)
2001		Mavi Dünya Grubu Tartışma Ağı Kuruc. (glopolitics@yahoogroups.com)
2002		Yenisol Tartışma Ağı kurucusu (yenisol@yahoogoups.com)
2002		SHP Kuruculuğu (24.05.2002)

Bilişim Çağında Sol'u
Edinmek İçin:

SHP Genel Merkezi

Tel: 0312 447 50 80
Uğur Mumcu'nun Sokağı
No. 47 Gaziosmanpaşa
ANKARA

Ergin Turhan

ergintuhan@yahoo.com
0555 340 44 24
0212 231 01 28
Hasat Sokak 2/4
Şişli-İstanbul